

T.C.

ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

İLKÖĞRETİM BÖLÜMÜ ANABİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİNİN DOĞASINA UYGUN

TARİH ÖĞRETİMİ

MUSTAFA CANLI

BOLU-2016

T.C.
ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM BÖLÜMÜ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİNİN DOĞASINA UYGUN
TARİH ÖĞRETİMİ

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan

Mustafa CANLI

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Adnan ALTUN

BOLU, HAZİRAN 2016

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE,

Mustafa CANLI'ya ait "Sosyal Bilgiler Eğitiminin Doğasına Uygun Tarih Öğretimi" adlı çalışma, jürimiz tarafından İlköğretim Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir. 16/06/2016

Jüri Üyeleri**Akademik Unvan, Adı ve SOYADI****İmza**

Üye (Başkan) : Prof. Dr. Cemal AVCI

Üye (Üye) : Doç. Dr. Şahin ORUÇ

Üye (Danışman) : Yrd. Doç. Dr. Adnan ALTUN

Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün Onayı**Prof. Dr. Türkan ARGON****Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü**

ETİK İLKELERE UYULDUĞUNA DAİR BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum, “Sosyal Bilgiler Eğitiminin Doğasına Uygun Tarih Öğretimi” başlıklı çalışmanın yazılmasında bilimsel ve etik kurallara uyduğumu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda atıfta bulunduğumu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, tezin tamamının ya da bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitede bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Mustafa CANLI

ateş deryasını mumdan kayıklarla geçmeye çalışan ilim yolcularına...

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın meydana gelmesinde elbette ki en büyük teşekkür kıymetli hocam ve tez danışmanım Sayın Dr. Adnan ALTUN'a aittir. Onun telkin ve yönlendirmeleri olması idi bu çalışma meydana gelmezdi. Kendisine müteşekkirim...

Tezimi yazarken görüş ve düşüncelerini hiç çekinmeden ve tam bir akademisyen paylaşımcılığı ile bana yardımcı olan hocalarım Sayın Prof. Dr. Cemal AVCI'ya, Sayın Yrd. Doç. Dr. Fahri KILIÇ'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Aynı zamanda anabilim dalındaki ve eğitim fakültesindeki hocalarıma da çok teşekkür ederim.

Aynı yolda yürümekten şerefyab olduğum dostlarım Samet KAMÇI ve Galip ÖNER'e sonsuz teşekkürler.

Hiç kuşku yok ki okuyup büyük adam! olmamda daima arkamda olan, beni bugünlere getiren, her türlü fedakarlığı yapan ve de yapmaya devam eden canım anneciğim Mümine CANLI, kıymetli babacığım Süleyman CANLI ve aziz ağabeyim Murat CANLI kuru bir teşekkürden çok daha fazlasını hak ediyorlar. Minnettarım...

Haziran 2016, İSTANBUL

Mustafa CANLI

İÇİNDEKİLER

ETİK İLKELERE UYULDUĞUNA DAİR BEYAN.....	iii
İTHAF.....	iv
TEŞEKKÜR.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar DİZİNİ.....	x
GRAFİKLER DİZİNİ.....	xii
KISALTMALAR.....	xiii
ÖZET.....	xiv
ASBTRACT.....	xvii
I.BÖLÜM	
1.Giriş.....	1
1.1.Problem Durumu.....	2
1.1.1.Problem Cümlesi.....	5
1.1.2.Alt Problemler.....	5
1.2.Araştırmanın Amacı.....	5
1.3.Araştırmanın Önemi.....	6
1.4.Varsayımlar.....	7
1.5.Sınırlılıklar.....	8
1.6.Tanımlar.....	8
II.BÖLÜM	
2.Kuramsal Temeller ve İlgili Literatür	
2.1.Kuramsal Temeller.....	9
2.1.1.Sosyal Bilgilerin Tanımı ve Önemi.....	9
2.1.2.Tarih'in Tanımı ve Önemi.....	13

2.1.3.Tarih'in Doğası.....	14
2.1.4.Tarih Öğretiminin Amacı.....	15
2.1.5.Çocuğun Tarihsel Düşünme Gelişimi.....	19
2.1.6.Sosyal Bilgiler ve Tarih.....	19
2.1.7.Sosyal Bilgiler: Kavram, İçerik, Yapı ve Program	20
2.1.7.1.Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler.....	23
2.1.7.2.Sosyal Bilgiler Öğretimi Programı.....	27
2.1.7.3.Sosyal Bilgiler Programındaki Öğrenme Alanları.....	29
2.1.7.4.Sosyal Bilgiler Programındaki Beceriler.....	30
2.1.7.5.Sosyal Bilgiler Programındaki Değerler.....	32
2.2.İlgili Araştırmalar	
2.2.1.Sosyal Bilgiler ve Tarih İle İlgili Araştırmalar.....	33
2.2.2.Sosyal Bilgilerin Doğası İle İlgili Araştırmalar.....	36

III.BÖLÜM

3.Yöntem

3.1.Araştırma Modeli.....	41
3.2.Çalışma Grubu.....	44
3.3.Veriler Toplama Tekniği.....	45
3.4.Verilerin Analizi.....	47
3.5.Geçerlik ve Güvenirlilik.....	48

IV.BÖLÜM

4.Bulgular ve Tartışma

4.1.Sosyal Bilgilerin Doğasına Uygun Tarih Öğretiminin Amaçlarına Dair Bulguların Değerlendirilmesi.....	50
4.1.1.Geçmiş, Bugün ve Gelecek Algısı Olarak Tarih Öğretimi.....	51
4.1.2.Kültür Aktarımı Olarak Tarih Öğretimi.....	54

4.1.3.Bilgi Aktarımı Olarak Tarih Öğretimi.....	56
4.1.4.Tarih Okuryazarlığı Olarak Tarih Öğretimi.....	58
4.1.5.Resmi Tarih Anlayışı Olarak Tarih Öğretimi.....	60
4.1.6.Tarih Bilgisi Olarak Tarih Öğretimi.....	62
4.1.7.Pedagojik Bir Araç Olarak Tarih Öğretimi.....	64
4.1.8.Vatandaşlık Eğitimi Olarak Tarih Öğretimi.....	66
4.1.9.Disiplinlerarası Bakış Olarak Tarih Öğretimi.....	67
4.2.Sosyal Bilgilerin Doğasına Uygun Tarih Öğretiminin İçeriğine Dair Bulguların Değerlendirilmesi.....	68
4.2.1.Sosyal Bilgilerin Doğasına Uygun Tarih Öğretiminin İçeriğinin Düzenlenmesi.....	70
4.2.2.Sosyal Bilgilerin Doğasına Uygun Tarih Öğretiminin İçeriği Olarak Tarihi Dönemler.....	71
4.2.3.Sosyal Bilgilerin Doğasına Uygun Tarih Öğretiminin İçeriği Olarak Tarihi Karakterler.....	73
4.2.4.Sosyal Bilgilerin Doğasına Uygun Tarih Öğretiminin İçeriği Olarak Tarihi Olay, Tema ve Mekânlar.....	74
4.3.Sosyal Bilgilerin Doğasına Uygun Tarih Öğretiminin Eğitim Durumlarına Dair Bulguların Değerlendirilmesi.....	75
4.3.1.Özel Öğretim Yöntem ve Teknikleri Alt Temasına Dair Bulgular	77
4.3.2.Özel Öğretim Materyalleri Alt Temasına Dair Bulgular.....	79
4.3.3.Özel Öğretim Yöntem ve Teknikleri Alt Temasına Dair Bulgular.	80
4.3.4.Öğretim Materyalleri Alt Temasına Dair Bulgular.....	82
4.3.5.Öğretim İlke ve Yaklaşımları Alt Temasına Dair Bulgular.....	83
4.4.Sosyal Bilgilerin Doğasına Uygun Tarih Öğretiminin Ölçme ve Değerlendirme Boyutuna Dair Bulguların Değerlendirilmesi.....	84
4.4.1. Sosyal Bilgilerin Doğasına Uygun Tarih Öğretiminin Ölçme ve Değerlendirme Boyutunda Yenilikçi Yaklaşımlar.....	86

4.4.2.Sosyal Bilgilerin Doğasına Uygun Tarih Öğretiminin Ölçme ve Değerlendirme Boyutunda Geleneksel Yaklaşımlar	88
--	----

V.BÖLÜM

5.Sonuç ve Öneriler	90
5.1. Sonuçlar	90
5.2.Öneriler	96
KAYNAKÇA	98
EKLER	107

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 2.1. Sosyal Bilgiler Öğretim Geleneği.....	23
Tablo 2.2. Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanları ve Ünite Eşleşmeleri.....	29
Tablo 2.3. Sosyal Bilgiler Programındaki Beceriler.....	30
Tablo 2.4. Doğrudan Verilecek Becerilerin Öğrenme Alanlarına ve Sınıflara Dağılımı.....	31
Tablo 2.5. Doğrudan Verilecek Değerlerin Öğrenme Alanlarına ve Sınıflara Dağılımı.....	32
Tablo 3.1. Katılımcıların Unvanlarına Göre Dağılımı.....	44
Tablo 3.2. Katılımcıların Uzmanlık Alanlarına Göre Dağılımı.....	44
Tablo 3.3. Katılımcıların Yaşa Göre Dağılımı.....	45
Tablo 3.4. Katılımcıların Mesleki Deneyime Göre Dağılımı.....	45
Tablo 4.1. Sosyal Bilgilerin Doğasına Uygun Tarih Öğretiminin Amaçları.....	51
Tablo 4.2. Geçmiş, Bugün ve Gelecek Algısı Olarak Tarih Öğretimi.....	52
Tablo 4.3. Kültür Aktarımı Olarak Tarih Öğretimi.....	54
Tablo 4.4. Bilgi Aktarımı Olarak Tarih Öğretimi.....	57
Tablo 4.5. Tarih Okuryazarlığı Olarak Tarih Öğretimi.....	59
Tablo 4.6. Resmi Tarih Anlayışı Olarak Tarih Öğretimi.....	61
Tablo 4.7. Tarih Bilinci Olarak Tarih Öğretimi.....	63
Tablo 4.8. Pedagojik Bir Araç Olarak Tarih Öğretimi.....	65
Tablo 4.9. Vatandaşlık Eğitimi Olarak Tarih Öğretimi.....	66
Tablo 4.10. Disiplinlerarası Bakış Olarak Tarih Öğretimi.....	67
Tablo 4.11. Sosyal Bilgilerin Doğasına Uygun Tarih Öğretiminin İçeriği.....	69
Tablo 4.12. “Tarih İçeriğinin Düzenlenmesi” Boyutu.....	70
Tablo 4.13. ”Tarihi Dönemler” Boyutu.....	72
Tablo 4.14. “Tarihi Karakterler” Boyutu.....	73

Tablo 4.15. Sosyal Bilgilerin Doğasına Uygun Tarih Öğretiminde	
Eğitim Durumları.....	76
Tablo 4.16. “Özel Öğretim Yöntem ve Teknikleri” Boyutu.....	77
Tablo 4.17. ”Özel Öğretim Materyalleri” Boyutu.....	79
Tablo 4.18. “Öğretim Yöntem ve Teknikleri” Boyutu.....	80
Tablo 4.19. “Öğretim Materyalleri” Boyutu.....	82
Tablo 4.20. “Öğretim İlke ve Yaklaşımları” Boyutu.....	83
Tablo 4.21. Sosyal Bilgilerin Doğasına Uygun Tarih Öğretiminde Ölçme	
Değerlendirme.....	85
Tablo 4.22. “Yenilikçi Ölçme ve Değerlendirme Yaklaşımları” Boyutu.....	86
Tablo 4.23. ”Geleneksel Ölçme ve Değerlendirme Yaklaşımları” Boyutu.....	89

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik 4.1. Sosyal Bilgilerin Doğasına Uygun Tarih Öğretiminin Amaçları.....	50
Grafik 4.2. Sosyal Bilgilerin Doğasına Uygun Tarih Öğretiminin İçeriği.....	69
Grafik 4.3. Sosyal Bilgilerin Doğasına Uygun Tarih Öğretiminin Eğitim Durumları.....	76
Grafik 4.4. Sosyal Bilgilerin Doğasına Uygun Tarih Öğretiminin Ölçme Değerlendirme.....	85

KISALTMALAR

Akt.	: Aktaran
Çev.	: Çeviren
Ed.	: Editör
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
NCSS	: National Council For the Social Studies (ABD Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi)
SBE	: Sosyal Bilgiler Eğitimsi
SEÖ	: Sosyal Bilgiler Öğretmeni
TE	: Tarih Eğitimsi
T.	: Tarihçi
Vb	: ve benzeri
Yay. Haz.	: Yayına Hazırlayan

ÖZET

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİNİN DOĞASINA UYGUN TARİH ÖĞRETİMİ

CANLI, Mustafa

Yüksek Lisans Tezi

ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

İLKÖĞRETİM BÖLÜMÜ ANABİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Adnan ALTUN

Haziran 2016, xix+114 sayfa

Sosyal Bilgiler dersleri eğitim sistemimizde içerik olarak yüz yılı aşkın bir süredir, isim olarak yaklaşık elli yıldır ve disiplinlerarası doğasına uygun olarak da on yılı aşkın bir süredir öğretilmektedir. Bu ders içerisinde sosyal bilim dallarından seçilen içerik pedagojik amaçlarla basitleştirilmekte ve sosyal bilgiler öğretiminin amaçları doğrultusunda genç nesillere öğretilmektedir. Bu süreçte sosyal bilgiler dersinin içeriğini oluşturan sosyal bilim dalları bu alanın doğası gereği çeşitli değişiklikler yaşamaktadır. Bu değişikliklerin neler olabileceğinin ortaya konulması, sosyal bilgilerin doğasına uygun bir öğretimin gerçekleştirilmesi açısından önem taşımaktadır.

Bu yüksek lisans tezinde de benzer bir bakış açısından hareketle tarih disiplini ile sınırlı kalmak koşuluyla sosyal bilgilerin doğasına uygun bir öğretimin nasıl olması gerektiği ortaya konulmuştur. Daha kısa bir ifadeyle “Sosyal Bilgiler öğretiminin doğasına uygun bir tarih öğretiminin nasıl olabileceği” sorusuna cevap aranmaya çalışılmıştır.

Sosyal Bilgiler eğitiminin doğasına uygun bir tarih öğretiminin nasıl yapılabileceğine ilişkin sosyal bilgiler eğitimcilerinin, sosyal bilgiler öğretmenlerinin,

tarih eğitimcilerinin ve tarihçilerin görüşleri üzerinden yapılmış bir durum çalışmasıdır. Araştırmanın çalışma grubunu 2015-2016 yılları arasında Türkiye'nin muhtelif yerlerinde görev yapmakta olan Sosyal Bilgiler Eğitimcileri, Sosyal Bilgiler Öğretmenleri, Tarih Eğitimcileri ve Tarihçiler oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında akademik unvanlarına göre 3 profesör doktor, 15 doçent doktor, 17 yardımcı doçent doktor, 12 araştırma görevlisi, 26 öğretmenin görüşlerine başvurulmuştur. Nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması ile yürütülen araştırmada, veri toplama aracı olarak standartlaştırılmış açık uçlu görüşme tekniği kullanılmıştır. Çalışmada verilerin analizinde “amaç, içerik, eğitim durumları ve ölçme-değerlendirme” boyutlarının yer aldığı betimsel bir analiz gerçekleştirilmiştir. Ancak “amaç” boyutu içerisinde yeni bir yapı ortaya konulmuştur; bu yapının ortaya konulmasında veri analizi içerik analizine uygun olarak gerçekleştirilmiştir.

Çalışma sonucunda ortaya konulan en önemli bulgu Barr, Barth ve Shermis tarafından ABD’de yapılan bir çalışmada ortaya konulan ‘Sosyal Bilgiler Öğretiminin Temel Yaklaşımları’ olan “Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi, Sosyal Bilimler Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Yansıtıcı İnceleme Alanı Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi” yapısına benzer bir örüntünün ortaya çıkmış olmasıdır. Bu çalışmada da Sosyal Bilgilerin doğasına uygun tarih öğretiminin boyutları olarak görülebilecek şu temalar ortaya çıkmıştır: “Geçmiş-Bugün-Gelecek Algısı Olarak Tarih Öğretimi, Kültürün Aktarımı Olarak Tarih Öğretimi, Bilgi Aktarımı Olarak Tarih Öğretimi, Tarih Okuryazarlığı Olarak Tarih Öğretimi, Resmi Tarih Anlayışı Olarak Tarih Öğretimi, Tarih Bilinci Olarak Tarih Öğretimi, Pedagojik Bir Araç Olarak Tarih Öğretimi, Vatandaşlık Eğitimi Olarak Tarih Öğretimi, Disiplinlerarası Bakış Olarak Tarih Öğretimi.”

Çalışmanın ikinci boyutunda sosyal bilgiler öğretiminde tarih öğretiminin içeriğine dair çeşitli kişiler, olaylar, mekânlar, dönemler ve temalar vurgulanmıştır. Fakat burada ortaya çıkan en önemli sonuç sosyal bilgiler derslerine tarih içeriğinin nelerden oluşması gerektiği değil bu içeriğin nasıl düzenlenmesi gerektiğine yapılan vurgudur. Bu vurgulamalara detaylı bakıldığında; içeriğin yerelden/özelden genele, kronolojik, Türk tarihi merkezli, detaya girmeyen-yüzeysel, disiplinlerarası, beceri ve

değere dayanan, genelden özele, tematik ve bütüncül bir yapıda düzenlemesi düşünceleri dile getirilmiştir.

Sosyal Bilgiler derslerinde tarih öğretiminin eğitim durumlarının öncelikle özel öğretim yöntem ve tekniklerinin ve özel öğretim materyallerinin vurgulanması dikkat çekmektedir. Sosyal bilgiler doğası vurgulanırken tarih eğitiminin çağdaş yaklaşımlarının da yoğun olarak vurgulanması olumlu bir durum olarak değerlendirilmektedir. Diğer bir önemli sonuç da tek bir öğretim yöntem, teknik veya materyaline odaklanmak ziyade farklı yaklaşımları kullanmadan, yani çeşitlilikten söz edilmesidir.

Çalışmanın son boyutu olan ölçme ve değerlendirme boyutunda ise geleneksel yaklaşımlarından çok süreç değerlendirme, performans değerlendirme, kanıta dayalı tarih soruları, proje görevleri, öğrenci ürün dosyası (portfolyo), gözlem ve görüşme, kavram haritası, araştırma ödevleri, dereceli puanlama anahtarı (rubrik), akran değerlendirme ve öz-değerlendirme gibi yenilikçi yaklaşımlardan söz edilmesi olumlu olarak görülebilir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Tarih Öğretimi, Sosyal Bilgilerin Doğası

ABSTRACT**TEACHING HISTORY IN ACCORDANCE WITH THE
NATURE OF SOCIAL STUDIES EDUCATION****CANLI, Mustafa****Master Thesis****ABANT IZZET BAYSAL UNIVERSITY****INSTITUTE OF EDUCATIONAL SCIENCES****DEPARTMENT OF PRIMARY EDUCATION****DEPARTMENT OF SOCIAL STUDIES EDUCATION****Supervisor: Assist. Prof. Dr. Adnan ALTUN****June 2016, xix+114 pages**

Social studies courses have been taught in our education system as a content over 100 years, as a name 50 years and in accordance with nature of multi-disciplinary over 10 years. In this course, the content is chosen through various branches of social science and combine into pedagogic purposes, and this course is taught to young generations with the aims of social studies objectives. In this process, the social studies branches that construct social studies course content has experiences various changes by its nature. Putting forward these changes is crucial to realize the teaching that is appropriate for the nature of social sciences.

In this MA thesis, from the same point of view, it is worked out how to be a good teaching suitable to social sciences, limited to history discipline. To sum up, it has been seeking an answer how to teach history in accordance with social studies teaching.

This thesis is a case study that is done through getting opinions from social studies teachers, educators of history and historians about how to make a good teaching history in accordance with social studies. The study group consist of social

studies educators, social studies teachers, historians, history educators working different places between 2015-2016 year. It is asked for the views of 3 professors, 15 Asst Prof, 12 research Asst, 26 teachers.

In this study implemented through qualitative research methods with case study, is used standardized open-close technique to gather data. In this study, the analysis of data is carried out taking place dimensions of objective, content, education background, and testing-evaluation in a descriptive manner. There is a new structure. In this new structure, the data analysis is done in accordance with content analysis.

The most important finding at the end of the study is the pattern that is put forward in a study done by Barr, Borth, and Shermis in USA. This study is the basic fundamental approaches of social studies-as a transfer of citizenship social studies education, teaching social studies as a social sciences, and teaching social as a reflective research field. In this study, these themes come out that can be seen dimensions of teaching history in accordance with social science nature. These themes are: Teaching history that is perceived as past,present, future ; teaching history as transfer of culture ; teaching history as knowledge transfer; teaching history as literacy of history; teaching history as conscious of history, teaching history as a pedagogic tool, teaching history of citizenship education ; teaching history as a view of multi-disciplinary.

In the second dimension of the study, various people, events, places,periods and themes is expressed in accordance with social studies teaching content. The most remarkable finding is the emphasis not only the need of what the history content is consisted to social studies but also how to arrange the content. when viewing these emphasis in detail, it is mentioned that the content should be arranged local/common, chronological, Turkish history centered, superficial (not in detail) , based upon skill and value, thematic and holistic.

In the social studies courses, it is important to put more emphasis on especially the education background, special teaching methods and techniques and special teaching materials.

When putting emphasis on social studies, it is thought to be positive situation on laying emphasis on modern approaches of history teaching. Another outstanding result

is that instead of focusing sole teaching methods, technique or material, mentioning about different approaches and diversities.

In testing and evaluation that is the last phase of the study, it can be said positive for being used innovative approaches instead of traditional approaches. These new approaches are process-based evaluation, performance evaluation, proof-based history questions, project works, portfolios, observation and interview, mind map, research homeworks, rubrics, peer evaluation, self-evaluation.

Key Words: Social Studies Education, Teaching History, The Nature of Social Studies

I. BÖLÜM

1. Giriş

On dokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru hızlanan bilimsel ve teknolojik gelişmeler bireysel ve toplumsal yaşantının her safhasında olduğu gibi eğitim alanında da bazı köklü değişim ve dönüşümlere sebep olmuştur. Bu yüzyılı takip eden süreçte de aynı ivme artarak devam etmiştir. Bu bağlamda Eric Hobsbawm yirminci yüzyıla dair eserinde, insanlığın son yüzyılda iki önemli toplumsal devrime şahitlik ettiğini gözlemlemiştir: Neolitik devirden beri insan topluluğunda belirgin bir yeri olan köylülüğün neredeyse gözden kaybolması ve yüksek yaygın eğitimin ortaya çıkışı ve yayılması (Hobsbawm, 1996). Yirmi birinci yüzyılda ise eğitime yüklenen misyon dünya genelinde artan bilimsel, teknolojik ve sanatsal ilerlemenin bir sonucu olarak kaçınılmaz bir önem arz etmiştir. Hiç kuşku yoktur ki modern dünyanın oluşumunda eğitimin önemi ve işlevi herkes tarafından kabul görülen, kimsenin tartışmaya gerek duymadığı ve üzerinde hem fikir olunan ender bir durumdur. Bugün gelişmiş ülkelerde eğitimin her kademesine muazzam miktarda fonlar ayrılmaktadır ve bunların bütçelerinin önemli bir bölümünü eğitim harcamalarında kullanmaları da bu işin ne kadar önemli bir hal aldığına apaçık bir göstergesidir.

Yaşadığımızın yüzyıl kendimizi, kurumlarımızı ve değerlerimizi sosyal ve kültürel şartlar açısından yeniden gözden geçirmemizi gerektirmektedir. Endüstri toplumunda bilgi toplumuna geçiş sürecinde teknolojik değişim ve gelişimleri takip edebilmek oldukça fazla enerji gerektiren bir durum haline gelmiştir. Bu değişimin gelişim yönünde olabilmesi için kuşkusuz bilim, teknoloji, sanat ve ahlaki değerler alanında bilgili ve tutarlı insanlar yetiştirebilmenin en önemli araçlarından biri şüphesiz eğitim olacaktır (Filiz ve diğerleri, 2011).

Eğitim, genç kuşakları yetişkinlerin elinde yetiştirmek, topluma ve geleceğe kazandırmak için bir araçtır. Ancak saf deneysel ve faydacı eğitim yönünde gidilirse kişiye mükemmelleştirme ve bağımsızlaştırma görevini yerine getiremez. Eğitimde her zaman toplum ve kişi çıkarlarını gözeten yüksek amaçlar olmalıdır (Ergün, 2015).

Eğitimin istenilen kalitede olması ve toplumun bireylerinin istenilen seviyeye getirebilmesi için öğretim yöntem ve tekniklerinin önemi gittikçe artmaktadır. Artık bilginin öğrenilmesinden daha çok bilgiye götüren yolların öğrenilmesinin önemine vurgu yapılırken, aynı zamanda öğrenme/öğretmede sürecin en az sonuç kadar önemli olduğunun altı çizilmektedir. Günümüzde geline durum herhangi bir bilim dalının ya da araştırma alanının gerektirdiği bilgilerin ‘neler olduğunun bilinmesi’ ile bu bilgilerin ‘nasıl öğretilmesi’ gerektiği konusu farklı disiplinler olarak görölmektedir. Örneğin; ‘tarih’ kendine özgü araştırma metodolojisi olan bir bilimdir. Bu işi yapan kişi ise ‘tarihçidir. Fakat her tarihçi tarihi en iyi şekilde öğretecek diye bir şart da yoktur. İşte burada bu işin ‘‘öğretim’’ kısmı sürece dâhil olur ve ‘‘tarih öğretilimi’’ ayrı bir disiplin olarak karşımıza çıkar.

1.1.Problem Durumu

Sâmî dillerinden Akkadca’da Sâbiî dilinde, Habeşçe’de ve İbrânîce’de ‘‘kamer, şehr (ay), zaman’’ veya ‘‘ayı görmek’’ anlamlarındaki *yareah/yerah* kelimesinden Arapça’ya *erreha/verraha* şeklinde geçen fiilden türeyen *târîh (te’rîh)* ‘‘aya göre vakit tayin etmek, bir olayın meydana geldiği günü ve yılı, bunların rakamla yazılışını, bir şeyin oluş zamanını ve olaylar dizisini tespit etmek’’ gibi çok geniş manalara gelmektedir (Fayda, 2011). Tarih kelimesinin Batı dillerindeki tüm karşılıkları Yunanca ‘istorai’ (Latince: historia, İtalyanca: storia, Fransızca: historie, İngilizce: history, Almanca: historie) kelimesinden geçmiş olup bildirme, bilgi edinme anlamında kullanılmıştır. Aynı zamanda gözlenen, şahit olunan olayların bilgisine de ‘istorie’ denilmiştir. Daha çok doğa olaylarıyla ilgili edinilen bilgiler için kullanılmıştır. Tarihin babası olarak nitelenen Herodotos, ‘istoria’ sözcüğünü ilk olarak sadece doğal olaylara

ilişkin bilgi birikimi dışında, insan topluluklarının başından geçenleri kaydetme yoluyla edinilen bilgi anlamında da kullanılmıştır (Demirel, 2009).

Tarih; geçmişteki olayları; yer, zaman ve failleri göstererek kaynaklara dayalı olarak sebep-sonuç ilişkisi içerisinde inceleyen bir bilim dalıdır. Sosyal bilimler içerisinde ele alınan tarih; geçmişte olan olaylar veya bunlar hakkındaki belgelerin verileridir. Tarihi olayların ve belgelerin verilerinin bilimsel bir metotla incelenmesi, tarih bilimini doğurmuştur (Köstüklü, 2006).

Bir başka tanıma göre tarih; niceliksel zaman açısından geçmişte olup bitenleri, toplumların geçirdikleri dönemleri yer ve zaman belirterek anlatan, geçmişte yaşanan olaylar arasında nedensel ilişkiler kurmaya çalışarak bu ilişkileri belge ve kalıntılara dayandırarak sistematik olarak incelemeyi konu edinen bir disiplindir (Demir ve Acar, 1997).

Tarihin 19.yüzyılda profesyonel bir disiplin olarak ortaya çıkışından bu yana tarihsel araştırma ve yazmanın dayandığı temel varsayımlar, son yirmi yıldan beri gittikçe artan bir ölçüde sorgulanmaktadır. Bu varsayımların birçoğu, kesintisiz Batı tarih yazımı geleneğinin, klasik antikçağdaki başlangıcına dek uzanır. 19. yüzyılda yeni olan şey, tarih araştırmalarının profesyonelleşmesi ile bu araştırmaların üniversitelerde ve araştırma merkezlerinde yoğunlaşması olmuştur. Profesyonelleşme sürecinin merkezinde, tarihin bilimsel konumuna ilişkin sağlam inanç bulunuyordu. Hiç kuşkusuz, tarihçilerin *bilim* kavramı, genellemeler ve soyut yasalar biçimindeki bilginin peşinde koşan doğabilimcilerin sahip olduğu bilim kavrayışından farklıydı. Tarihçiler için, tarih doğadan temeli bir farklılık gösteriyordu; zira bu disiplin, tarihi yapan kadın ve erkeklerin niyetlerinde, toplumu bir arada tutan değerlerde ve adetlerde ifadesini bulan anlamlarla uğraşıyordu. Tarih, zamandaki somut kişileri ve somut kültürleri ele alıyordu. Fakat tarihçiler, profesyonelleşmiş bilimlerde görülen, yöntembilimsel olarak denetlenebilen araştırmanın nesnel bilgiyi mümkün kıldığına yönelik iyimserliği genel olarak paylaşıyordu. Diğer bilim insanları gibi, onlara göre de gerçek, bilginin nesnel bir gerçeklikle örtüşmesinden oluşuyordu; tarihçi için bu nesnel gerçeklik, geçmişin “fiilen ortaya çıktığı şekilde” kurulması anlamına geliyordu. Tarihin kendini bilimsel bir disiplin olarak tanımlaması, tarihçinin kendi çalışmasında bilimsel ve edebi söylem arasında, profesyonel tarihçiler ile amatörler arasında kesin bir ayırım yapmasını

gerektiriyordu. Tarihçiler, araştırmalarının ne ölçüde tarihin akışına ilişkin varsayımlarına ve araştırma sonuçlarını önceden belirleyen toplumun yapısına dayandığını pek önemsemiyorlardı (Iggers, 2007).

Türkiye’de tarihçiliğın geçirdiğı aşamalar, tarih eğitimiyle bir paralellik göstermektedir. Türkiye’de, eğitimin çağdaşlaştırılması sürecinde, Saffet Paşa’nın hazırladığı 1869 tarihli “Maarif-i Umumiye Nizamnamesi” önemli bir aşamadır. Bu tüzük, ilk ve ortaokullarda tarih derslerinin okutulmasını da öngörmektedir: Sıbyan Mekteplerinde “Muhtasar Tarih-i Osmanî”, rüştiyelerde ise hem “Tarih-i Umumi” hem “Tarih-i Osmanî” öğretilmektedir. Genel tarih içinde, Tarih-i Enbiya ve Tarih-i İslam yer almaktadır. Osmanlı tarihi de, ulusal bir tarih olmaktan çok, bir hanedanın tarihi niteliğindedir (Çapa, 2006).

Tarih eğitimine gelince, bizde tarih dersleri ilkokullara Saffet Paşa’nın 1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile girmiştir. Bu nizamnamenin altıncı maddesinde Sıbyan mekteplerinde öğrenim süresinin dört yıl olduğı açıklandıktan sonra, bu okullarda okutulacak dersler sayılmaktadır ki, bunlar arasında Muhtasar Tarih-i Osmanî de vardır (Baymur, 1945).

Ülkemizde Sosyal Bilgiler programıyla ilgili gelişmelere bakıldığında, disiplinler arası bir program yaklaşımı ve ders olarak Sosyal Bilgiler, Türkiye’de ilk kez 1960’lı yıllarda benimsenmiştir. Bu tarihten önce, gerek Osmanlı, gerekse Cumhuriyet Dönemlerinde, bu dersin kapsamına giren disiplinler, ilköğretim düzeyinde ayrı dersler olarak verilmiştir (Öztürk, 2002). Cumhuriyet döneminde 1926, 1930, 1936 ve 1948 programlarında da tek disiplinli program desenine uygun olarak tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisi derslerine yer verilmiştir. 1962’de ise o zaman için çok önemli radikal bir değışim yaşanmış, ilkokul 4. ve 5. sınıflarda “Toplum ve Ülke İncelemeleri” dersi programa konulmuş, 1968’de bu dersin ismi sosyal bilgilere dönüştürülerek tarih, coğrafya ve vatandaşlık üniteleri arka arkaya dizilmiştir (Kaymakçı, 2009).

MEB (2005) programında Sosyal bilgiler, *“bireyin, toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite veya tema altında*

birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fizikî çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir” şeklinde tanımlanmıştır.

1.1.1. Problem Cümlesi

Sosyal Bilgiler Öğretiminin doğasına uygun olarak sosyal bilgiler derslerindeki tarih konularının öğretime yönelik sosyal bilgiler eğitimcileri, sosyal bilgiler öğretmenleri, tarih eğitimcileri ve tarihçilerin görüşleri nelerdir?

1.1.2. Alt Problemler

1. Sosyal Bilgiler derslerinde tarih öğretiminin amaçları nelerdir?
2. Sosyal Bilgiler derslerinde tarih öğretiminin içeriği hangi konulardan (kişi, olay, mekân, dönem vb.) oluşmalıdır?
3. Sosyal Bilgiler derslerinde tarih öğretiminin eğitim durumları (yöntem ve teknikleri, öğretim materyalleri, ders kitapları vb.) nasıl olmalıdır?
4. Sosyal Bilgiler derslerinde tarih öğretiminin ölçme ve değerlendirilmesi nasıl olmalıdır?

1.2. Araştırmanın Amacı

Sosyal bilgiler dersleri doğasını oluşturan disiplinlerarasılık, geçmiş-bugün-gelecek algısı, toplumsallaşma, yansıtıcı düşünme, etkin vatandaşlık vb. boyutlarıyla kapsadığı sosyal bilim dallarını da bazı değişikliklere uğratabilmektedir. Bu değişiklikler tanımda da ifade edildiği gibi sosyal bilimler kapsamında yer alan disiplinler pedagojik amaçlarla basitleştirilmesi (Wesley, 1950; Hertzberg, 1981; akt. Öztürk ve Dilek, 2002) olarak özetlenmektedir.

Sosyal Bilgiler dersi bünyesinde oldukça fazla tarih konusunu ihtiva etmektedir. Bu derste birçok kazanım tarih ile ilişkilendirilmiştir. Sosyal bilgiler dersi içeriğinde en önemli, kapsamlı yeri teşkil eden tarih disiplinin bu dersin doğasından nasıl etkilendiğini; tanımda geçen basitleştirme eyleminin tarih disiplinini nasıl şekillendirdiğini belirlemek bu çalışmanın odak noktasını oluşturmaktadır. Bu hedef

sosyal bilgiler eğitimcileri, sosyal bilgiler öğretmenleri, tarih eğitimcileri ve tarihçilerin görüşlerine dayalı olarak ortaya konulmaya çalışılacaktır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Günümüzde tarih konusunun çok daha önemli olduğu düşünülmektedir. Teorisyenler; geçmişten günümüze gelen ve tarih çalışmaları aracılığıyla, bir ulusun ortak hafızasını oluşturan tarihî bilgi ve kültürel birikimler olmaksızın, gençlerin kendi uluslarını anlamayacaklarına ve yetişkinler gibi millî sorumluluklarının farkına varamayacaklarına inanmaktadır. Tarih aracılığıyla çocuklar, toplumun ortak hafızasını, temel değerlerini, kültürel birikimlerini ve yaşanan olaylar neticesinde alınan kararların günümüze nasıl etki ettiğini öğrenirler. Tarih bilgisi olmayan birey; siyasî, sosyal ya da ahlakî değerlere duyarlı hâle gelemez (NCHS, 1994; akt. Seefeldt, Castle ve Falconer, 2015)

2005 yılında sosyal bilgiler ünitelerinin disiplinler arası yaklaşımla yapılandırıldığı yeni bir program meydana getirilmiştir. Ancak bu disiplinler arasında kronolojik bir ardıllık gerektiren tarih konularının diğer disiplinlerle kaynaştırılması zor görülmektedir. O yüzden ki, bazı eğitim bilimciler, tarihi, sosyal bilgiler programının bel kemiği olarak kabul edip, tarih üstüne diğer çekirdek disiplinleri ekledikleri tarih ağırlıklı sosyal bilgiler programı tasarımları ortaya çıkarmışlardır (Ata, 2014).

Tarih, ne sebep ve sonuçların bir yığını ve ne de olmuş olanın sade bir ifadesi olarak değil; kuvvetli ve hareket halinde bir şey olarak sunulmalıdır. Harekete getirici dürtüler, yani motorlar meydana çıkarmalıdır. Tarih çalışmak, bilgi yığmak demek değildir; fakat bilgiyi, insanların nasıl ve neden şu veya bu şekilde hareket ettiklerine, nasıl ve ne şekilde başarıya ulaştıklarına veya yenilgiye uğradıklarına ilişkin canlı bir resim haline getirmek için kullanmak demektir (Dewey, 2012).

Tarih insanlara doğru neticelere varmaları için bir yön veren bir düşünce tarzıdır. Geçmişini bilmeyen, yani kendini tanımayan bir toplum, tıpkı hafızasını kaybetmiş, akıntıya kapılmış gibidir. Bütün insanların geçmişten cesaret almaya, onu öğrenmeye ve bu suretle tecrübe kazanmaya ihtiyacı vardır. Her millet, atalarının geçmişteki başarılarıyla övünür. Gerek bireylerin gerekse toplumların ne oldukları ve nereden

geldiklerini bilmeye ihtiyaçları vardır (Kütükoğlu, 2011). Sosyal bilgiler konuları içinde tarih konularının varlığı aynı zamanda çocuğun geçmiş ve bugünü anlamasına, soyut düşünme becerisinin gelişimine katkı sağlamasına, olayları neden-sonuç bağlamında görüp analiz etmesine, geçmiş ve kültürel mirası öğrenmesine, tarihsel sorgulamayı geliştirmesine, zaman (geçmiş-bugün-gelecek) boyutunu geliştirmesine katkı sağlamasına ve demokratik hayatın esaslarını oluşturan anlayış, tutum ve idealleri geliştirmesine katkı sağlar.

Sosyal bilgiler öğretiminde tarih konularının öğretilmesi konusu sosyal bilgiler eğitimcileri, sosyal bilgiler öğretmenleri, tarih eğitimcileri ve tarihçilerin görüşleri doğrultusunda önem arz eder. Bu çalışma bu anlamda Sosyal Bilgiler eğitimine katkı sağlayacaktır.

1.4. Varsayımlar

Bu çalışma aşağıda belirtilen varsayımlara göre yürütülmüştür:

1. Araştırmanın veri elde etme tekniğinin, amacının amacına ve konusuna uygun olduğu kabul edilmiştir.
2. Araştırma; sosyal bilgiler eğitiminin doğasına uygun tarih öğretimini farklı bakış açılarından değerlendirebileceği gerekçesiyle sosyal bilgiler öğretmenleri, sosyal bilgiler eğitimcileri, tarih eğitimcileri ve tarihçiler ile gerçekleştirilmiştir.
3. Araştırmaya katılan kişiler anketlerin sorularını hiçbir baskı altında kalmadan, doğru ve düzgün bir şekilde okuyarak gerçek düşüncelerini içtenlikle yansıtmışlarıdır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

1. “Survey Monkey” veri toplama ortamına girip görüşlerini dile getiren 73 akademisyen ve öğretmen görüşü ile,
2. 2015-2016 eğitim-öğretim yılı ile ve
3. Görüş formundan elde edilen veriler ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Sosyal Bilgiler

Vatandaşlık becerisini geliştirmek için sosyal ve beşeri bilimleri birleştiren bir derstir. Okul programı içinde sosyal bilgiler; beşeri bilimler, matematik ve doğa bilimlerinden uygun içeriklerin yanı sıra, din, sosyoloji, psikoloji, siyaset bilimi, felsefe, tarih, hukuk, coğrafya, ekonomi, arkeoloji, antropoloji gibi disiplinleri kullanarak koordine edilmiş, sistematik bir çalışma alanı sağlar (NCSS, 2010).

Tarih

Geçmişteki insan topluluklarının bütün faaliyetlerini, geçirdikleri gelişmeleri ve aralarında geçen olayları yer ve zaman göstererek, sebep-sonuç ilişkisi içinde, belgelere dayanmak suretiyle araştıran ve günümüze nakleden sosyal bir bilimdir (Özçelik, 2001).

Tarih Öğretimi

Öğrencilerin öğretim süreci sonunda bilgi, beceri ve tutum açısından neler kazanabileceğini gösteren unsurlardır (Demirel ve Turan, 2009).

II. BÖLÜM

2. Kuramsal Temeller ve İlgili Literatür

Bu bölümde sosyal bilgilerin doğasına uygun tarih öğretimi konusundaki kuramsal temeller ve ilgili araştırmalar sunulmuştur.

2.1. Kuramsal Temeller

2.1.1. Sosyal bilgilerin tanımı ve önemi

Sosyal Bilgiler insanları ve yaşamlarını konu alır. Kendi kendimizi ve diğerlerini daha iyi anlamamıza yardımcı olur. Sosyal bilgileri tanımlamak, coğrafya ve tarihi tanımlamaktan çok daha zordur, çünkü sosyal bilgiler disiplinler arası ve çok disiplinli bir alandır. Bununla birlikte sosyal bilgilerin iki temel ayırıcı özelliği, vatandaşlık yeterliklerini kazandırmak için oluşu ve bütüncül, disiplinler arası bir alan oluşudur (Doğanay, 2002).

Ülkemizde, Sosyal Bilgilerin en kapsamlı tanımını, 2005 Sosyal Bilgiler programını hazırlayan komisyon yapmıştır. Bu tanıma göre; “ Sosyal Bilgiler, bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgileri konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleşmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir (MEB, 2005).

Sönmez (2005)’e göre ise sosyal bilgiler “toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen bilgilerdir” şeklinde tanımlamaktadır.

ABD’de, profesyonel sosyal bilgiler eğitimcilerinin üyesi olduğu Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS) , 1992 yılında sosyal bilgilerin tanımıyla ilgili tartışmalara son vermek amacıyla alana kapsamlı bir tanım getirmiştir. Bu tarihten itibaren sosyal bilgiler uzmanları tarafından üzerinde uzlaşa sağlanan ve temel referans kabul edilen bu tanım şöyledir: “Sosyal Bilgiler, sosyal ve beşeri bilimleri vatandaşlık yeterliklerini geliştirmek amacıyla kaynaştıran bir çalışma alanıdır. Okul programı içinde Sosyal Bilgiler, antropoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, din ve sosyolojinin yanı sıra beşeri bilimler, matematik ve doğa bilimlerden kendine mal ettiği içerik üzerinde sistematik ve eşgüdümlü bir çalışma sağlar. Sosyal Bilgilerin öncelikli amacı, karşılıklı olarak birbirine bağlı bir dünyada, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumda, genç insanlara bilgiye dayalı ve mantıklı karar alabilme yeteneklerini geliştirmede yardımcı olmaktır” (Akt. Öztürk, 2011).

Sosyal bilgilerin en kapsamlı amacı etkili vatandaş yetiştirmedir. Etkili vatandaş, içinde yaşadığı toplumun kültürünü benimsemiş, özümsemiş ve bunu geliştirme anlayışın sahip bireylerden teşekkül eder. Bu bağlamda ulusların kendi devamlılıklarını sağlayabilmeleri, etkili vatandaş yetiştirmeleri ile mümkündür. Vatandaş yetiştirme yöntemleri dayandığı felsefi temellere göre, tek disiplinli, çok disiplinli veya disiplinler arası bakış açıları ile olabilmektedir. Tek disiplinli anlayışta tarih, coğrafya, vatandaşlık bilgisi dersleri ayrı ayrı verilirken; çok disiplinli ve disiplinler arası ilgili sosyal bilimlerden seçilmiş bilgiler bütünleştirici bir anlayışla sosyal bilgiler dersi şeklinde farklı bir ders olarak bireylere kazandırılmaya çalışılır (Safran, 2014).

Bugünün sosyal bilgileri, geçmişe sıkıca bağlıdır. Fakat bugünün okullarında sosyal bilgileri geçmişten daha fazlasına dayanmaktadır. NCLB (The No Child Left Behind Act- Hiçbir Çocuk Geride Kalmasın Hareketi) gibi sosyal ve politik güçler yanında öğrenme teori ve araştırmaları da, bugünün sosyal bilgiler programını etkilemektedir. Öğretim için, teori ve araştırmaların etkileri daha fazladır. Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi beş ilkenin yer aldığı, güçlü bir sosyal bilgiler vizyonuna yönelik araştırma ve teoriyi biçimlendiren bir durum tablosu oluşturmuştur. Buna göre sosyal bilgiler öğretimi ve öğrenimi şu özellikler olduğunda güçlüdür:

- Aktif
- Anlamlı

- Bütünleştirici
- İlgı çekici ve
- Değer temelli.

Sosyal bilgilerin amaçlarında belirtildiği gibi toplumsal katılım, öğrenme için önemlidir. Bu yüzden bugün küçük çocuklara sosyal bilgiler öğretmek için;

- Aktif öğrenme,
- Bütünleştirilmiş konu alanları,
- Anlam ve ilgi,
- İlgı çekici olma, katılım ve çaba,
- Sosyal ve katılımcı beceriler,
- Davranış ve değerler,
- Bilgi, beceri ve davranış standartları durumlarını birleştirmek gerekmektedir.

Sosyal bilgilerin iki temel amacı; çocukları vatandaşlık sorumluluklarını üstlenmeleri için hazırlamak ve gerekli bilgi, beceri ve davranışları birleştirerek sosyal bilgileri diğer konulardan ayırmaktır (Seefeldt, Castle ve Falconer, 2015).

Sosyal bilgiler dersi insanı, toplumu ve bunlarla ilişkisi çerçevesinde çevreyi konu alanı olarak incelemektedir. Öğrencinin, insan-toplum ilişkileriyle ilgili bilgi ve deneyimlerini geliştirmesine olanak sağladığı gibi, bireyin kendisini, değerlerini ve düşüncelerini keşfedişinin ortamını hazırlayan bir ders de olabilmelidir (Kabapınar, 2014).

MEB (2005), Sosyal bilgiler dersi öğretim programında genel amaçları şu şekilde açıklamaktadır:

1. Özgür bir birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varır.
2. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak, vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, ulusal bilince sahip bir vatandaş olarak yetişir.

3. Atatürk İlke ve İnkılâplarının, Türkiye Cumhuriyetinin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrar; lâik, demokratik, ulusal ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olur.
4. Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilir.
5. Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak, milli bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul eder.
6. Yaşadığı çevrenin ve dünyanın coğrafi özelliklerini tanıyarak, insanlar ile doğal çevre arasındaki etkileşimi açıklar.
7. Bilgiyi uygun ve çeşitli biçimlerde (harita, grafik, tablo, küre, diyagram, zaman şeridi vb.) kullanır, düzenler ve geliştirir.
8. Ekonominin temel kavramlarını anlayarak, kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde ulusal ekonominin yerini kavrar.
9. Meslekleri tanır, çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli olduğuna inanır.
10. Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirler, değişim ve sürekliliği algılar.
11. Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanır.
12. Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlakı gözetir.
13. Birey, toplum ve devlet arasındaki ilişkileri açıklarken, sosyal bilimlerin temel kavramlarından yararlanır.
14. Katılımın önemine inanır, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için kendine özgü görüşler ileri sürer.
15. İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, lâiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçleri ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak, yaşamını demokratik kurallara göre düzenler.
16. Farklı dönem ve mekânlardaki toplumlararası siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimi analiz eder.

17. İnsanlığın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösterir.

Özetle sosyal bilgilerin bireyi toplum içerisinde karşılaşacağı esnasında kullanması gereken becerileri aşlamayı amaçlayan ve tarihi, coğrafyası, kültürü, vatandaşlık bilinci, evrensel değerleri vb. konularda yeterli bilgi, beceri ve tutum sahibi olmasını amaçlayan bir ders olduğu söylenebilir.

2.1.2. Tarih'in tanımı ve önemi

İnsanların geçmişteki etkinliklerini, hayatın bütünlüğü içerisinde ele alıp araştıran, anlamlandıran ve ifade eden bir bilimdir. Tarihte üç temel öge bulunur. Bunlar, *insan* (toplum), *yer* (mekân) ve *zaman* (geçmiş) dir. Bunlardan insan; tarihin öznesi, yer; insan etkinliklerinin fiziksel alanı, zaman ise belli bir mekânda ortaya çıkan insan etkinliklerinin varoluş sürecidir. Tarih bilimi, insan-yer (toplum-doğa) ilişkileri içerisinde meydana gelen olayları zamanın *geçmiş* boyutunda ele alarak diğer bilimlerden ayrıldığı gibi kendine özgü yöntemleriyle de ayrılmaktadır (Şahin, 2006).

Collingwood'a göre tarih; bireylerin toplumsal bir varlık olarak içine toplumsal bir süreçtir ve soyut-yalıtılmış bireyler arasında bir diyalog değil bu günü toplumu ile dünün toplumu arasındaki bir diyalogu ifade etmektedir (Akt. Turan ve Ulusoy, 2011).

Carr (2005)'a göre ise tarihi tarihçi ile olguları arasında kesintisiz bir karşılıklı iletişim süreci, bugün ile geçmiş arasında bitmez bir diyalog olarak tanımlar.

Geçmişteki insan topluluklarının yaşamış oldukları olayları yer ve zaman göstererek, sebep-sonuç ilişkisi içerisinde, araştırmaya, belge ve kanıtlara dayalı olarak inceleyen ve açıklayan bilim dalıdır (Yılmaz, 2013).

İnsan sosyal bir varlıktır. Bu nedenle insanı inceleyen en önemli disiplinlerden birisi de tarihtir. Farklı bilim adamları ve araştırmacıların tarih tanımlarına baktıktan sonra tarihin en temel konusunun insan olduğu görülmektedir. Ancak tarih tüm insanları tek tek inceleyemez. İnsan topluluklarını, devletleri, uygarlıkları konu edinir. Tarih, zaman zaman bireysel anlamda kişileri de konu edinir. Eğer tarih bireyleri de konu ediniyorsa; bu insanlar mutlaka topluma yön vermiş, toplumu etkilemiş, önemli kişilerdir. Buradan da anlaşılacağı gibi, tarihin konusu insan topluluklarıdır ve bu

toplulukları etkileyen her şey az ya da çok tarihin konusu içine girer. Örneğin iklim, yeryüzü şekilleri, icatlar, doğal afetler, salgın hastalıklar, insan hayatını etkilediği için tarihin konusu içine girer. İnsan ve insan gruplarının yaptığı her türlü uğraşı, gerileme ve ilerlemeler tarihin konusuna girer (Turan ve Ulusoy, 2011).

Özetle tarihin insan ve insan topluluklarının belli zaman dilimi içinde meydana gelmiş etkinliklerini kendi çalışma yöntemleriyle yorumlayan ve diğer sosyal bilimlerle sıkı bir ilişki içinde bu faaliyetini yürüten bir bilim dalı olduğu söylenebilir.

2.1.3. Tarihin Doğası

19. yüzyılla beraber tarih bilimi diğer sosyal bilim alanları gibi fen bilimlerinin kullandığı yöntemleri kullanarak pozitivist bir anlayışla bilgi üretme sürecine girmiştir. Her ne kadar fen bilimleri kadar kesin ve genellenebilir veriler ortaya koyamasa da, pozitivist anlayışa dayalı tarih yazım sürecinde tarihçilerden ölçülebilir ve gözlenebilir tarihsel kanıtlara dayalı tarih yazmaları istenmekteydi. Başka bir deyişle, tarihsel bir önermenin bilimsel olabilmesi için somut kanıt ve delillere dayanması kuralı benimsenmiştir (Demircioğlu, 2014). Farkında olalım ya da olmayalım tüm duygu, düşünce ve davranışlarımız, geçmiş deneyimlerimiz ışığında doğar, gelişir ve biçimlenir. Bugünümüzü oluşturan her şey geçmişimizden günümüze taşıdığımız birikim ve deneyimlerimizin bir ürünüdür. Gündelik yaşamımızdaki, tüm duygu ve düşüncelerimiz, geleceğe yönelik hedef ve beklentilerimiz kendisinden kaçamadığımız, kaçamayacağımız bir geçmiş atmosferinin yarattığı iklim koşulları altında biçimlenir. Bugünde yaşayıp geleceğimizi oluştururken, aslında çıkış noktamız ve rehberimiz olarak geçmiş deneyimlerimiz ışığında yol alırız. Geçmiş duygusu bizi öylesine çevrelemiştir ki, sanattan edebiyata, dilden düşünceye, politikadan ekonomiye, sağlıktan spora, meteorolojiden jeolojiye, reklamcılıktan gıda sektörüne dek, insana, doğaya ve evrene ilişkin her şeyi ancak geçmiş bağlamlarında ele aldığımızda kavrayabilir ve anlamlandırabiliriz (Arslan, 2006).

Tarih, kolektif bellektir, insanların kendi toplumsal kimlik kavramlarını ve geleceğe ilişkin beklentilerini oluşturmalarını sağlayan deneyimlerin toplamıdır. Tarihi umursamadığını iddia eden insanlar bile, attıkları her adımda tarihe dayalı varsayımlar geliştirmek zorunda kalırlar (Tosh, 2011).

Tarih, kimi zaman felsefe ve şiirin, kimi zaman da siyaset biliminin bir kolu gibi algılanmıştır. Bununla birlikte, kendisine bir “bilim” olma haysiyet ve titizliğini kazandıran metodolojik gelişimi hiç durmamıştır. Türkiye’de tarih yazıcılığı ve tarih felsefesi üzerinde, pratik yararları olmadığı düşünülerek pek az tarihçi tarafından kafa yorulmuş olması nedeniyle tarihin bir sosyal bilim olarak etrafına yaydığı güvenilirlik hâlesi hep görmezden gelinmiştir. Bu durum, “bilimsel tarih-pedagojik tarih” gibi komik ikilemin var olduğunun, üstelik bunların birbirlerini çürütür –hiç değilse inkâr eder- nitelikte olduklarının zannedilmesi sonucunu doğurmuştur. Bu sonuç, tarihin ne eksik ne de fazla, bir sosyal bilim olduğunun ne anlama geldiğinin fark edilmemesinde kaynaklanmaktadır (Safran, 2011).

2.1.4.Tarih öğretiminin amacı

Geçmiş her dönemde insanın ilgisini çekmiş ve geçmiş nasıldı? ve nasıl oldu? sorularının cevapları aranmıştır. Bu süreçte insanoğlu geçmişte yaşananları kayıt altında almaya başlanmış ve tarih yazımı doğmuştur. 19.yüzyıla kadar geçmişin, kimi zaman yazılı, kimi zaman sözlü ve ağırlıklı olarak edebi bir anlayışla yazıldığını görmekteyiz. Bu yüzyılda Doğa Bilimleri alanında meydana gelen gelişmeler tarih yazımını da etkilemiş ve Sanayi Devrimi yaşamış ülkelerde tarih yazımında, pozitivist anlayışın etkisi görülmüştür. Pozitivist anlayışa bağlı olarak bu dönemde tarih yazımında, ölçülebilir ve gözlenebilir tarihsel veriler önem kazanmıştır. Ölçülemeyen ve gözlenemeyen verilere dayalı olarak yazılan tarih bilgilerin bilimselliği tartışılmaya başlanmıştır (Demircioğlu, 2012). Tarih, sosyal bilimler arasında en fazla ilgi uyandıran ve geniş kitlelere ulaşma olanağı bulan bilim dalıdır. Tarihten yoksun bir birey, toplum ya da evren düşünülemez. İnsanoğlunun tüm yaşam deneyimleri tarihsel bir uzam içerisinde biçimlenir ve anlam kazanır. Bu yüzden çağdaş toplumların büyük bir özenle ele aldıkları önemli bir eğitim ve araştırma alanı olarak toplumların gelişiminin bilinçsel ve kültürel tabanını oluşturmuştur (Aslan, 2005).

Eski çağlardan bugüne dek okullarda tarih öğretimi başta gelen etkinliklerden birisi olmuştur. Çok yaygın bir inanışla tarih öğretiminin genç zihinlerin gelişimini ilerlettiği ve onları vatansever ve kahraman birer vatandaş olarak yetiştirdiği söylenir.

Milli tarihin parlak yönlerinin okutulması, öğrencileri vatansever ve geçmişiyile övünen bir kimse olarak yetiştirir.

Tarih insanın değişim ve medeniyetini gösteren sistemli bir hikâyedir. Bu, sadece tarih ve olayların toplamı değil insanın ve yaptıklarının canlı bir hikâyesidir. Tarih çalışmaları birçok alanlarla olan ilişkileri dolayısıyla, kolaylıkla bir ilgi merkezi haline getirilebilir. Tarih bugünkü hayat ve işlerin sosyal, politik ve ekonomik zemini kadar endüstriyel ve kültürel zeminini de verir. Öğrenci tarih bilimi ile insan ve millet işlerinin devamlı değişikliklerini öğrenir. Milletlerin yüzyıllar boyunca ilk ve olgunluk çağları ile çöküntü devrelerini görür. Geçmişin ışığında yapılan hataları ve yeni durumların doğurduğu ihtiyaçları karşılama imkânlarını öğrenir (Moffatt,1957).

Sağlam bir tarih eğitimi, tarihsel eleştiri ilkelerinin kavranmasının yanında belli bir derinliğe varmış tarih bilgisini de gerektirir. Mitlerin hüküm sürmesinden de anlaşılacağı gibi bu program, eğitimi bir azınlığın lüksü değil, toplumsal bir gerekliliktir (Tosh, 2011).

Tarih eğitimi her ülkede ciddiyetle önemsenen bir alandır. Çünkü tarih eğitimi sayesinde devletler kendilerine bağlı-ki bu bağlılık vatandaşlık bağıyla ülkesini seven ve ülkesi için çalışan vatandaşlardır- yurttaşlar yetiştirmeyi amaçlarlar. Bunu yerine getirebilmek için tarih eğitimine son derece önemli bir görev yüklenir.

Ulusal benliğin uyanmasında, beslenip kökleşmesinde tarihin mühim rolü vardır. Tarih için haklı olarak “kök duygusu” kazandırır derler. Gerçekten bu sayede ecdadımızla aramızda münasebet kurulmuş olur. Onların yaşayış, düşünüş ve duyuş tarzları, mücadeleleri hakkında fikir edinir; onlara neler borçlu olduğumuzu anlar, gelecek nesle karşı görevlerimizi öğrenmiş oluruz. (Baymur,1945). Bu sayede tarih pragmatik bir yarar sağlayarak insanların uluslarına ve devletlerine bağlı bir yurttaş olmasında çok önemli bir yeri teşkil eder. Zaten ilköğretimden itibaren bu bilincin kazandırılması her devletin görevidir ve de arzuladığı bir durumdur. Bunun için Sosyal Bilgiler dersi ilköğretim çağındaki öğrencilere tarih bilincinin aşılmasında önemli bir misyonu üstlenmiş olur.

Tarih eğitimin neden önemli ve vazgeçilmez bir ders olduğunun bir göstergesi de ilköğretimden yükseköğretime kadar her kademedede ister bağımsız bir disiplin alanı

olarak isterse de sosyal bilimler içerikli derslerin (örneğin sosyal bilgiler dersi) içinde şu veya bu şekilde verilmiş olmasıdır. Sosyal bilgiler dersinin ana dallarından biri olan tarih, öğrencilerin dünya üzerindeki günlük olaylara geçmiş olayların verdiği yaşantıların ışığı altında bakmayı öğretir. Bunu yapabilmek için de tarih, geçmişteki olayları anlatır, günlük olayları yorumlar ve gelecekteki olaylara ışık tutar.

Tarih öğretiminin genel amaçları şunlardır (Köstüklü, 2006):

- Öğrencinin geçmişe alakasını çekmek
- Geçmişin ışığında günümüzü aydınlatmak
- Müfredatın diğer alanlarını zenginleştirmek
- Disiplinli çalışma ile zihni eğitmek
- Öğrencileri yetişkin hayata hazırlamak
- Öğrencinin kimlik duygusunun gelişimine katkıda bulunmak
- Öğrencinin diğer ülkeleri ve kültürleri bilmesine ve anlamasına katkıda bulunmaktır.

İlk ve orta öğretim düzeyinde tarih eğitiminin amaçları şöyle sıralanabilir:

- Çocuğun geçmişi ve bugünü anlamasına yardımcı olmak,
- Çocukta bütün insan etkinliklerine karşı bir duygudaşlık uyandırmak, böylelikle yetişmesinin ufuklarını da genişletmek,
- Kendisini bir zaman boyutunun, sürekli bir akışın içinde görmesini sağlamak,
- İnsan soyunun bir üyesi sıfatıyla geçmişe neler borçlu olduğunu ve geleceğine karşı ödevlerini- bilinç ve misyonunu- kavratmak,
- Evrenin hep böyle olagelmediğini anlamasını ve geçmiş deneylerin çeşitliliğine bakarak, gelecekte de geniş olanaklar bulunduğunu düşünmesine yol açmak,
- Olayları neden ve sonuçlarıyla birlikte görüp açıklamaya alıştırmak; görünüşte ve gerçek nedenleri ayırmayı (bu arada, siyasal gelişmelerin toplumsal tabanlarını araştırmayı) öğretmek; dolayısıyla kafaca oluşumuna yardımcı olmak,
- Toplum-birey ilişkisini –doğru örneklerle- kavramasına; sonul amacın gerçekten özgür kişiler yaratmak olduğunu, fakat bu amaca ancak iyi kurulmuş, âdil bir ortamda erişilebileceğini anlamasına yardım etmek,

- Yüksek insan değerlerini benimsemesine çalışmak; asıl, dünyanın her neresinde, her ne zaman, her kime karşı bir haksızlık yapılmışsa, kendisine yapılmışçasına, ona gönülce bir yakınlık duymasını sağlamak (Akt. Özbaran, 1992).

Tarih eğitimi aracılığıyla bireylere ve öğrencilere hem akademik anlamda hem de yaşamlarında pratik yararlar sağlamaktadır. Peter N. Stearns'ın "Neden Tarih Öğreniyoruz? (Why Study History?)" adlı makalesinde bu özellikler başlıklar halinde sıralanmıştır. Tarih eğitimin önemi ile ilgili bu özellikler ise şu şekilde verilmiştir;

- Tarih insanları ve toplumları anlamamıza yardım eder.
- Tarih değişimi ve içinde yaşadığımız toplumun bugüne nasıl geldiğini anlamamıza yardım eder.
- Tarih manevi anlayışımıza katkıda bulunur.
- Tarih kimlik edinmemizi sağlar.
- Tarih öğrenmek iyi bir vatandaş olmak için gereklidir.
- Tarih, çalışma yaşamı için önemlidir (Stearns, 2009).

Okullarda tarih öğretiminin amaçları, öğrencileri (tarihsel konulara) ilgi duymaya, sıradan yaşantıların özelliklerini öğrendiği gibi kendi ülkeleri ve dünya hakkındaki önemli konuları öğrenmeye, kronoloji bilgisini geliştirmeye, geçmişin günümüzden nasıl farklı olduğunu ve diğer zaman ve mekânlara ait olan insanların bizimkinden farklı değer ve tutumlara sahip olabileceğini anlamaya, kanıtın doğasını kavramaya, tarihsel gerçekleri ve bunların yorumlarını ayırt etmeye, değişimin açıklamalarını aramaya, olayların birçok sebeplerden kaynaklandığını anlamaya, değişim ve sürekliliğin anlamını kavramaya, bilgi ile taçlandırılmış bir takdir [hissi]...geliştirmeye muktedir kılmaktır (Akt. Dilek, 2007).

Sonuçta her devlet kendi eğitim sistemi içerisinde iki farklı amacı yerine getirmek için çaba sarf eder. Bu amaçlardan ilki topluma gerekli olan nitelikli insan gücünün sağlanması için bireylerin yetiştirilmesi, diğeri ise rejimin devamlılığının sağlanmasıdır. Modern dünyada yerini alan her ülke, kendi varoluş felsefesine uygun ve ideolojisini anlamlandıran modern bir tarih öğretimini hayata geçirmeyi öncelikli işlerden görmüştür (Uslu, 2013).

2.1.5.Çocuğun Tarihsel Düşünme Gelişimi

Çocuk ve tarih ilişkisini ortaya koymaya yönelik birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmaların günümüzde de gerek tarihçiler gerekse tarih eğitimcileri tarafından devam ettiğini söylemek mümkündür. Konuya ilk dikkat çekenlerin başında gelen Alman eğitimci Erich Andraess gelir ve kitabını “Çocuğa Uygun Tarih Tedrisatı” olarak Türkçeye tercüme eden Kemal Kaya bu eserde çocuğun tarih ile ilişkisi ve tarihi anlamadaki basamakları açıklamakta ve ortaya koymaktadır. Bu bakımdan çocukta tarih kavramının ve tarih bilincinin oluşmasında üç gelişim basamağı vardır ve bu basamakları aşarak tarih hakkında gerekli becerileri elde eder. Bu basamaklardan birinci basamak “Masal Yaşı” olarak adlandırılır. Bu dönem 3-8 yaş arasındaki çocukları kapsar. Bu dönemde çocuklarda hayal gücü ve fantezi çok yoğundur. İmgelem gücü yoğun faaliyettedir. Çocuk herhangi bir aletten kendisine bir şey yapabilir (örneğin tahtadan kılıç gibi). Realitenin olmadığı –çok az olduğu- bir dönemdir. Çocuğa uygun masal veya efsane anlatmak bu dönem çocuğu için uygundur denilebilir. İkinci basamak ise “Robenson Yaşı”dır. 8-12 yaş arasındaki çocukları içeren bu dönem başta çocukların gerçek konularla ilgilenmesi ile ortaya çıkar. Fakat çocuklar bu dönemde her zaman bu gerçekliği istemeyebilirler ve sıkılırlar. Bu yüzden bu süreçte aşamalı bir şekilde yol izlenmelidir. Bu dönemde çocuk tam manasıyla tarihi kavrayamaz, bu çocuğa hikaye edilerek verilmelidir. Bu dönemde çocuk daha çok kahramanlara, macera olaylarına ilgi duyar. Bu ihtiyacı da bu konudaki kitap ve anlatılarla karşılanmadır. Üçüncü basamak ise 12 yaşından başlar ve 19 yaşına kadar devam eder. Bu dönemde çocuklar ilk kez tarihi ciddi manada ele alan sorular sorar ve bunları hayatlarına uygulamaya koyar. ‘Ben’ den ‘Sen’ e bir geçiş söz konusudur. Bazı çocukların bu dönemde günlük, hatıra defteri tuttuğu görülmektedir. Kendisini başkalarının yerine koyma becerisi gelişir. Zamanı kullanma ve zamanı ayarlama becerilerinde artı yönde bir gelişme vardır. Tarihsel akışın ne demek olduğunu çocuk bu dönemde anlamaya başlar (Baymur Kemal Kaya, 1939).

2.1.6.Sosyal Bilgiler ve Tarih

Sosyal bilgiler öğretim programında tarih en önemli, en temel ve vazgeçilmez disiplinlerinden biridir. Çünkü sosyal bilgilerin birey ve toplum ile ilişkisinin bir doğurgusu olarak tarih karşımıza çıkar. Bilindiği gibi sosyal bilgilere ilköğretim

programlarında yer verilirken, tarih müstakil bir ders olarak orta öğretim kurumları ve üniversitelerde öğretilmektedir. Cumhuriyetin ilk yıllarında ilköğretimin son sınıflarında okutulan tarih derslerinin yerini, sonraki yıllarda Sosyal Bilgiler dersi almıştır. 1968 tarihli programda bağımsız bir tarih dersi bulunmuyordu. IV. ve V. sınıflarda, Tarih ve Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisiyle birleştirilerek bir Sosyal Bilgiler dersi meydana getirilmiştir. Ortaokulların müfredat programları 1973 yılında, 1968 tarihli ilkokul programına paralel olarak yeniden düzenlenmiş; yani, Tarih-Coğrafya-Yurttaşlık Bilgisi “Sosyal Bilgiler” adı altında toplanmıştır (Tunçay,1975).

Sosyal Bilgiler programlarındaki tarih konularının öğretimi, öğrencilerde tarihsel sorgulama becerisini geliştirmeye odaklanmalıdır. Bu beceri öğrencilere, tarihsel olayların kronolojisini öğretmenin yanı sıra, öğrencilerin kanıt ve bilgileri kullanarak bu olayların niçin meydana geldiğini keşfetmelerini sağlar (Öztürk,2011). Ayrıca sosyal bilgiler derslerinde tarih konularından faydalanılarak öğrencilerin günümüzde dünyada meydana gelen olayları geçmişte yaşanan olayların ışığı altında değerlendirmeleri sağlanır. Bunu yapabilmek için de tarih, geçmişteki olayları anlatır, günlük olayları açıklar ve gelecekteki olaylara ışık tutar (Kılıçoğlu, 2014).

2.1.7. Sosyal Bilgiler: Kavram, İçerik, Yapı ve Program

Sosyal bilgiler genellikle vatandaşlık, sosyalleşme ve vatanseverliği geliştirmeyi amaçlamaktadır. Programlar, dayandığı temel felsefe açısından bilgilerin kazanılmasının, konuların ve öğretmenin temel alındığı geleneksel yaklaşımlarla öğrenci merkezli problem çözmeye, duyuşsal özelliklere, değerlere ağırlık veren yeni yaklaşımlar arasında değişkenlik göstermektedir (Paykoç, 1995).

Bir eğitim ve öğretim programı olarak sosyal bilgilerin belli başlı özellikleri şunlardır:

- a) Sosyal bilgiler bir vatandaşlık eğitim programıdır.
- b) Bu programın içeriği, -teorik olarak- disiplinler arasıdır; sosyal bilimlerden aldığı konuları entegre eder. Bir toplumun tarih ve kültürüne ilişkin temel bilgileri; sosyal ve bireysel konularla ilgili kavram ve temaları kapsar.
- c) İçeriğini aldığı sosyal bilimlerin yöntemlerini kullanır.

- d) Etkili bir sosyal bilgiler programı, her zaman, bireyin sosyal problemleri çözebilmesi için gerekli olan düşünme ve karar verme becerilerini geliştirmeyi amaçlar (Akt. Öztürk, 2002).

Sosyal bilgiler, hemen her bakımdan değişen ülke ve dünya koşullarında bilgiye dayalı karar alıp problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirmek amacıyla sosyal ve beşerî bilimlerden aldığı bilgi ve yöntemleri kaynaştırarak kullanan bir öğretim programıdır (Öztürk, 2011). Günümüzde sosyal bilgiler; bütünleştiricidir, anlamlıdır ve yüksek ilgi içerir. Ne olursa olsun çocuklara tanıtılanlar;

- Çocukların kültürel geçmişi, kişisel bilgisi, ailesi ve toplumu ile *bütünleştirilmiş* ve bunlar tüm programa yerleştirilmiştir.
- *Anlamlıdır*, çünkü çocukların bilişsel, fiziksel, sosyal ve duygusal olgunluğuna ve gelişimine uygundur.
- İlk elden deneyimlere, tek başına seçim yapmaya ve sosyal etkileşimlere dayandırıldığı zaman çocukların *ilgisini* çeker (Seefeldt, Castle ve Falconer, 2015).

Sosyal Bilgiler Barr, Barth ve Shermis'in ortaya koyduğu üç geleneği de önemsemektedir. Bunlar;

- Vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler,
- Sosyal Bilimler olarak sosyal bilgiler,
- Yansıtıcı inceleme alanı olarak sosyal bilgiler (Akdağ, 2014).

Bu üç geleneği kısaca açıklarsak;

1) Vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler: Vatandaşlık bilgisi aktarımı sosyal bilgiler öğretiminde en eski yaklaşımdır. Öğretmen merkezli bir öğrenme-öğretme sürecine dayalıdır ve klasik felsefi anlayışı yansıtır. Bu programların amacı kültürün temel değer ve inançlarını genç kuşağa aktarmaktır. Bu yaklaşımın temel sayıtlısı, gençlerin ne tür bilgi, değer ve tutumlarla donatılacağını yetişkinlerin daha iyi bildiği anlayışıdır. Geçmiş öğrenme, geçmiş ve geleneklerle gurur duyma, sorumluluk alma, uygun davranışlar sergileme ve otoriteye bağlılık vatandaşlık aktarımı programının en önemli içeriğidir. Öğrencilerin bu içeriği sorgulamadan benimsemesi istenir. Değişim

ve gelişimden çok mevcut değerlerin korunmasını temel alır. Öğretmen ideal vatandaşı örnek olarak gösterir ve bu vatandaşın sahip olduğu özelliklerin sorgulanmadan kazanılması gerektiğini anlatır. Kısaca bu yöntem, bir telkin yöntemidir.

2) Sosyal Bilimler olarak sosyal bilgiler: Bu yaklaşımın temel amacı, çocukların sosyal bilimlerin temel ilke ve içeriğini anlamaları için onlara yardımcı olmaktır. Sosyal bilimlerin içeriği yanında bu programın diğer önemli bir amacı da, sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiye ulaşırken kullandıkları yöntemi öğrencilere kazandırmaktır. Böylece çocuklar dünyayı sosyal bilimcilerin araştırdığı ve düşündüğü gibi anlamaya çalışacaktır. Bu yaklaşımın içeriği değişik sosyal bilimlerin bilgi temeli oluşturur. Sosyal bilimler geleneğinde yöntem araştırma- inceleme yöntemidir. Sosyal bilim dallarıyla ilgili bilgilerin kazanımı yanında bunları öğrenme sürecine de özellikle önem verilir.

3) Yansıtıcı İnceleme Alanı olarak sosyal bilgiler: Yansıtıcı inceleme yaklaşımının genel amacı, öğrencilere kendilerini etkileyen sorunlar ve durumlar hakkında karar vermeyi öğrenmelerine yardımcı olmaktır. Öğrenciler birer yetişkin olarak topluma katıldıkları zaman, birçok karmaşık sorunla, karar verme durumuyla karşı karşıya gelecekler; kendilerini yönetecek kişileri seçmek, haklarını korumak durumunda kalacaklardır. Bu çocukların yetişkinler olarak yaşamlarının kalitesi, verdikleri kararların amacı, çocukların yaşamlarında karşılaştıkları sosyal, politik ve kişisel sorunların çözümü hakkında doğru kararlar alabilmelerine yardımcı olmaktır. Öğrenciler problemleri çözerken, karar alırken bilgiyi kullanırlar, ancak odak noktası bilgi değil problem çözme ve bilimsel akıl yürütmeye dayalı karar verme becerisidir. Yansıtıcı incelemede beş temel beceri yer alır. Bunlar okuma-yazma, farklı kaynaklardan bilgiyi kullanma, problemleri belirleme ve çözme, bilgiyi yorumlama ve değerlerle ilgili durumları belirleyebilme ve çözüme kavuşturabilmedir (Doğanay, 2002).

Tablo 2.1. Sosyal Bilgiler Öğretim Geleneği

YAKLAŞIMLAR	AMAÇ	YÖNTEM	İÇERİK
<i>Vatandaşlık Bilgisi Aktarımı olarak Sosyal Bilgiler</i>	Vatandaşlık en iyi, doğru değerlerin karar almak için bir çerçeve olarak telkin edilmesiyle geliştirilir.	Aktarım: Kavram ve değerlerin ders kitabı kullanma, ezberleme, aktarım, soru-cevap ve yapılandırılmış sorun çözüme gibi tekniklerle aktarımı.	İçerik öğretmen tarafından yorumlanan bir otorite tarafından seçilir ve inanç, değer ve tutumları gösterme işlevine sahiptir.
<i>Sosyal Bilimler Olarak Sosyal Bilgiler</i>	Vatandaşlık en iyi, sosyal bilim kavram, süreç ve problemlerin egemenliğine dayalı olarak karar verirken geliştirilir.	Buluş: Sosyal bilimlerden her birinin kendine özgü bilgi toplama ve kanıtlama yöntemi vardır. Öğrenciler bu yöntemleri keşfetmeli ve uygulamalıdır.	Doğru içerik hem ayrı ayrı hem de bütünleşmiş sosyal bilimlere ait yapı, kavram, sorun ve süreçlerdir.
<i>Yansıtıcı İnceleme Olarak Sosyal Bilgiler</i>	Vatandaşlık en iyi, vatandaşların karar verirken ve problem çözerken ihtiyaç duyduğu bilgilerin elde edildiği bir araştırma süreci kullanarak geliştirilir.	Yansıtıcı Araştırma/İnceleme: Karar verme, sorunları tanımlamayı ve iyi anlayarak çatışmaları çözmeyi hedefleyen bir yansıtıcı inceleme sürecinde oluşturulur ve öğrenilir.	İçerik öğrenciler tarafından seçilen sorunları biçimlendiren birey vatandaşın ilgi ve ihtiyaçlarının dayandığı değerlerin analizini içerir. Böylelikle sorunlar, yansıtma için içeriği oluşturur.

İnsanlar eğitim felsefeleri konusunda nasıl farklı görüşlere sahiplerse, sosyal bilgiler eğitimcileri de sosyal bilgilerin doğası hakkında farklı görüşlere sahiptirler ve ilk kez bu farklı görüşler 1970 yılında Barth ve Shermis tarafından NCSS'in yayın organı Social Education'da yayınlanan bir makalede sınıflandırılmıştır. Bu sınıflama sistemi Barr, Barth ve Shermis tarafında yazılan The Nature of Social Studies (Sosyal Bilgilerin Doğası) adlı kitapta geniş olarak açıklanmıştır (Öztürk, 2011). Yukarıda verilen açıklamalar da bu yaklaşımların kısa bir özetidir.

2.1.7.1. Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler

Sosyal bilim modern dünyaya ait bir girişimdir. Kökleri, onaltıncı yüzyıldan beri tam olgunluğa erişen, kuruluşunda onun da kendine düşeni yaptığı ve parçası olduğu modern dünyada, gerçeklik hakkında, bir biçimde ampirik olarak doğrulanan sistemli, dünyevi bilgi üretme çabasına dayanır (Gulbenkian Komisyonu, 2012).

Sosyal bilimler, bilimsel bir tutumla toplumların incelendiği disiplinlerdir; ilgilendiği esas konu, gruplar içinde oluşan insan etkinliğidir; amaç beşerî anlayışın gelişmesidir. Bu yüzden, sürekli bir değişim içinde olan, çeşitli ve karmaşık meselelerle karşı karşıya bulunan insanların ve toplumların hayatında, sosyal bilimlerin önemli bir yeri vardır. Genel manada ifade ettiğimizde, insan tarafından oluşturulan gerçekler ve toplumsal olgular, sosyal bilimlerin ilgi alanıdır. Sosyal bilimler dendiği vakit fen, matematik, güzel sanatlar, felsefe disiplinlerinin dışında yer alan ve insan ve insanın oluşturduğu olguları konu alan disiplinler akla gelmelidir (Köstüklü, 2006). Sosyal bilimler içindeki bölünmeler ondokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında billurlaşsa da, bunların bugün bildiğimiz şekliyle disiplinlere ayrılan entelektüel çeşitliliği ancak 1850-1914 döneminde yansıdı (Gulbenkian Komisyonu, 2012). Sosyal bilimlerin kapsamı içerisine giren bu disiplinler; antropoloji, iletişim bilimleri, ekonomi, eğitim bilimleri, coğrafya, tarih, uluslararası ilişkiler, dil bilimi, siyaset bilimi, psikoloji, sosyoloji, müzikoloji, hukuk ve suç bilimidir. Bu disiplinlerin her biri insan olgusu üzerinde araştırmalar yapar. Birbirinden ayrıldıkları nokta insan olgusunda ele aldıkları boyuttur. Bu boyutlar şöyledir;

Sosyal Bilimler ve İlgilendikleri Boyutlar

Antropoloji: İnsanın kültürü

Ekonomi: İnsanın üretim, dağıtım, tüketim, ticaret, değişim ve bölüşümü

Eğitim Bilimleri: İnsanın eğitimi

Coğrafya: İnsanın yaşadığı doğal çevre

Tarih: İnsanın geçmişi

Uluslararası İlişkiler: İnsanın uluslararası ilişkileri

Dil bilimi: İnsanın dili

Siyaset Bilimi: İnsanın yönetimi

Psikoloji: İnsanın davranışı

Sosyoloji: İnsanın toplumsal çevresi

Hukuk: İnsanın hak, özgürlük ve bunlarla ilgili kuralları

Suç Bilim: İnsanın suç sayılan davranışları

Sosyal Bilimleri bir bütün olarak ele alırsak şu özelliklere sahip olduğunu görürüz:

1. Çok sebepli bilimlerdir. Sosyal olay veya olgunun izahında tek bir sebebe dayanılmaz.
2. Objektif bilimlerdir. Sosyal olayların izahında objektifliğin delili olarak belge veya delil kullanılır.
3. Pozitif nitelik taşır. Bu yönüyle metafizik ve teoloji ile ilişkisi bulunmamaktadır.
4. Faktörlerin ağırlığına göre olaylar hakkında devirlere göre farklı yorumlar yapılabilir.
5. Bir olayın izahında sebep-sonuç ilişkisi önemli yer tutar.
6. Kuralları olmakla birlikte, cemiyette meydana gelen olaylar farklı yönleriyle tenkide tabi tutulabilir. Ancak coğrafya biliminin bazı konularında (mevsimler, ay tutulması gibi) olduğu gibi, somut olaylarda, kesin bilgiye dayalı konularda farklı yorumlar yapılamaz.
7. Genel bir sosyal bilim teorisi kurulmamıştır. Gerçekte tek olan sosyal olgu, her sosyal bilim disiplince kendi boyutlarından ele alınıp incelenir. Bu yüzden sosyal olgunun bütünündeki bölümler arasındaki bağlantılar gözden kaçmaktadır. Bunun için disiplinlerarası ilişkilendirme yapılmaktadır.
8. Her sosyal bilim dalında bilim dalının kendisine özel bir teorisi bulunmaktadır.
9. Sosyal bilimlerde araştırma yönteminin temel ögesi olan gözlem, sistematik ve metodik olarak yapılır.
10. Olayları sentez ve analiz ederek sosyal problemleri çözmeye yönelik bir bilimdir (Bilgili, 2013).

Sosyal Bilgiler kavramına gelince; bu kavram ilk kez 1916 yılında ABD’de Milli Eğitim Derneğinin Orta Dereceli Okulu Teşkilatlandırma Komisyonu Sosyal Bilgiler Komitesi tarafından kabul edilmiştir. Komite bu kavramı; “mevzu doğrudan insan cemiyetinin teşkilatına ve tekâmülüne ve içtimai birliklerin bir uzvu olması dolayısıyla insana ait bilgiler, **sosyal bilgilerdir**” diye tanımlamıştır. Daha sonraki yıllarda da bu

kavram diğer bütün ülkelerde yaygınca kullanılmaya ve okul programlarında yer almaya başlamıştır (Köstüklü, 2006). Günümüzde hemen hemen her ülkede kullanılan sosyal bilgiler, ilk akla geldiğinde sosyal bilimlerin her biriyle ilgili ama bağımsız bir alanı kapsayan ders akla gelir. Özellikle ilköğretimde verilen bu dersler öğrencilerin de seviyesine uygun olarak hazırlanmaktadır. Tabii ki şu da bir gerçektir; evrensel olarak Sosyal Bilgilerin tanımı genel geçer olabilir, fakat her ülkenin Sosyal Bilgiler tanımına uygun, kendi eğitim sistemi içinde uygulayacağı Sosyal Bilgiler programı olması elzemdir. Bu programa uygun da açıklamalar, hedefler, planlar, kaynaklar ve çalışmalar hazırlanmalıdır (Akdağ, 2014).

İlköğretim programlarında yer alan sosyal bilgiler dersi disiplinler arası bir yaklaşımla oluşturulmuştur. Sosyal bilgiler programı, gerek içerik gerek yöntem olarak sosyal bilimleri oluşturan disiplinlerden yararlanarak öğrencilerin etkin vatandaş olmalarına yardım edecek çeşitli bilgi, beceri, değer ve tutumları kazandırmayı hedefler. Yeni sosyal bilgiler öğretim programı tarih, coğrafya veya vatandaşlık ünitesi şeklinde birbirinden bağımsız değil, *'birbiri ile ilişkili beceri, tema, kavram ve değerleri'* içeren temalar veya öğrenme alanlarından oluşmaktadır (Yılmaz ve Kaya, 2011). Sosyal bilgiler ile ilgili yapılan tanımların sosyal bilgiler alanının ve dersinin özelliklerini yansıtmaya eğilimi içinde olduğu söylenebilir. Bu bağlamda sosyal bilgiler tanımlarında geçen ana ifadeler şu şekilde maddeleştirilebilir;

1. Etkili vatandaş yetiştirme,
2. Kültürleme,
3. Çocuğa görelilik,
4. Bilgi temeli,
5. Yöntem,
6. Zaman (geçmiş, bugün, gelecek),
7. Alan ve ders boyutudur (Tay, 2011).

Sosyal Bilgiler eğitiminin amaçlarını ise genel olarak şu şekilde sıralayabiliriz;

- Öğrencilere yaşadıkları toplumun sahip olduğu kültürel mirası ve değerleri aktararak, onların iyi bir vatandaş veya birey olmalarını sağlamak,
- Öğrencilere evrensel ve millî değerlerle ilgili bilgiler ve temel sosyal kuruluşlar hakkında bilgiler vererek, bilgi, beceri, tutum ve değerler kazandırmak,

- Öğrencilerin bireysel ve sosyal problemleri tanımlama, analiz etme ve karar verme süreçlerini geliştirmek (Bilgili, 2013).

Sosyal bilgiler, sosyal bilimler disiplinlerinden ilköğretim dönemi çocuklarının seviyesine uygun olarak seçilmiş bilgilerin, disiplinlerarası bir yaklaşımla verildiği bir müfredat programıdır. Sosyal bilgiler öğretimi devletler ve toplumlar için stratejik önemi olan bir derstir. Bu ders kapsamında bireyler, vatandaşlık bilincini, sosyal hayat için gerekli bilgi, beceri, tutum, değer ve davranışları edinirler (Safran,2014).

Sosyal bilimler ile sosyal bilgiler arasında kesin bir çizgi çizmek mümkün değilse de eğitim ve öğretim açısından her iki kavram farklı olarak ele alınmakta olup, amaç metot ve muhteva bakımından farklı özelliklere sahiptirler. Okullarda yer alan bir eğitim kavramı ve bir ders olarak aldığımızda bu iki alanın farklılıklarını şu ana noktalarda toplamak mümkündür;

1. Sosyal bilgiler dersinin en önemli hedefi iyi vatandaşların yetiştirilmesidir. Bunun için konular sosyal bilimcilerden alınacağı gibi, din, ahlak, arkeoloji ve doğal bilimlerden de alınabilir. Sosyal bilimlerle uğraşan sosyal bilimcilerin esas işi toplumlarla ilgili yeni bilgi ve fikirler üretmektir. Sosyal bilimciler, aynı zamanda iyi vatandaşların yetişmesi konusunda ve ortaokul ve liselerde okuyan öğrencilere verilecek, yaşadıkları demokratik toplumda yararlı olabilecek bir dizi önemli bilgiyle de ilgilenirler.
2. Sosyal bilgiler, konu ve temaların öğretilmesinde, sosyal bilimlerden daha çok kullanılır; sosyal bilimlerden daha çok ayrı ayrı disiplinler olarak öğretilir.
3. Sosyal bilgiler daha çok ilköğretimde verilir. Sosyal bilimler ise ortaöğretim (lise) ve üniversitelerde öğretilir (Köstüklü, 2006).

2.1.7.2. Sosyal Bilgiler Öğretimi Programı

Her öğretim programında olduğu gibi sosyal bilgiler öğretim programının hazırlanmasında da dikkat edilmesi gereken noktalar vardır. Bunlardan biri toplumun, konu alanlarının ve öğrencilerin temel özellikleri, gereksinimleri ve beklentileridir. Bu konularda alınacak kararlar belirlenirken toplumun sosyal, politik ve ekonomik özellikleri göz önünde bulundurulur. Bir diğeri ise birey ve toplum konu alanı

doğrultusunda alınan kararlara göre programın amaç, içerik, öğretme-öğrenme süreçleri ve değerlendirme öğelerinin düzenlenmesidir (akt. Öztürk ve Deveci, 2011). Sosyal bilgiler öğretim programının amaçları;

- Bireylerin ve toplumun gereksinimlerini karşılayacak nitelikte olmalıdır.
- Demokratik ideallere uygun olmalıdır.
- Birbirleriyle tutarlı olmalıdır.
- Gerçekleştirilebilecek nitelikte olmalıdır.
- İstenen davranış değişikliğini açıklayan bir yönde dile getirilmelidir (Öztürk ve Deveci, 2011).

Sosyal Bilgiler programının vizyonu;

21. yüzyılın çağdaş, Atatürk ilkeleri ve inkılâplarını benimsemiş, Türk tarihini ve kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen (eleştirel düşünen, yaratıcı, doğru karar veren), sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmektir (MEB, 2005).

2.1.7.3. Sosyal Bilgiler Programındaki Öğrenme Alanlar

Tablo 2.2. Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanları ve Ünite Eşleşmeleri

ÖĞRENME ALANI	4.SINIF ÜNİTELER	5.SINIF ÜNİTELER	6.SINIF ÜNİTELER	7.SINIF ÜNİTELER
BİREY VE TOPLUM	Kendimi Tanıyorum	Haklarımı Öğreniyorum	Sosyal Bilgiler Öğreniyorum	İletişim ve İnsan İlişkileri
İNSANLAR, YERLER VE ÇEVRELER	Yaşadığımız Yer	Bölgemizi Tanıyalım	Yeryüzünde Yaşam	Ülkemizde Nüfus
KÜLTÜR VE MİRAS	Geçmişimi Öğreniyorum	Adım Adım Türkiye	İpek Yolunda Türkler	Türk Tarihinde Yolculuk
ÜRETİM, DAĞITIM VE TÜKETİM	Üretimden Tüketime	Ürettiklerimiz	Ülkemizin Kaynakları	Ekonomi ve Sosyal Hayat
BİLİM, TEKNOLOJİ VE TOPLUM	İyi ki Var	Gerçekleşen Düşler	Elektronik Yüzyıl	Zaman İçinde Bilim
GRUPLAR, KURUMLAR VE SOSYAL ÖRGÜTLER	Hep Birlikte	Toplum için Çalışanlar	—	—
GÜÇ, YÖNETİM VE TOPLUM	İnsanlar ve Yönetim	Bir Ülke Bir Bayrak	Demokrasinin Sertüveni	Yaşayan Demokrasi
KÜRESEL BAĞLANTILAR	Uzaktaki Arkadaşlarım	Hepimizin Dünyası	Ülkemiz ve Dünya	Ülkeler Arası Köprüler
ZAMAN, SÜREKLİLİK VE DEĞİŞİM	—	—	—	—

Öğrenme alanı, *birbiri ile ilişkili beceri, tema, kavram ve değerlerin bir bütün olarak görülebildiği, öğrenmeyi organize eden yapı* olarak tanımlanmaktadır. Öğrenme alanları aynı zamanda ünitelerin bilimsel içeriklerinin sınırlarını da belirler. Sosyal Bilgiler dersi dokuz öğrenme alanı çerçevesinde yapılandırılmıştır (Yazıcı ve Koca,2011).

2.1.7.4. Sosyal Bilgiler Programdaki Beceriler

Beceri, öğrencilerde öğrenme süreci içerisinde kazanılması, geliştirilmesi ve yaşama aktarılması tasarlanan kabiliyetlerdir. Sosyal bilgiler programı, ilköğretim 4-7.sınıf düzeyinde diğer derslerle birlikte on beceriyi, bunun yanında kendine özgü beş beceriyi kazandırmayı amaçlamaktadır (Bilgili, 2013). Bu becerileri şöyle sıralayabiliriz:

Tablo 2.3.Sosyal Bilgiler Programdaki Beceriler

Genel Beceriler	Sosyal Bilgiler Dersi Becerileri
1. Eleştirel Düşünme	1. Gözlem
2. Yaratıcı Düşünme	2. Mekânı Algılama
3. İletişim	3. Zaman ve Kronolojiyi Algılama
4. Araştırma	4. Değişim ve Sürekliliği Algılama
5. Problem Çözme	5. Sosyal Katılım
6. Karar Verme	
7. Bilgi Teknolojilerini Kullanma	
8. Girişimcilik	
9. Türkçe'yi Doğru, Düzgün ve Etkili Kullanma	
10. Empati Kurma	

Sosyal bilgiler öğretim programına göre beceri, uygun öğrenme ve öğretim ortamında bireyin, hazırbulunuşluk düzeyine göre düşünsel ve davranışsal bir çabaya girmesi sonucu bir işi kolaylıkla ve ustalıkla yapar hale gelmesidir. İlköğretim her sınıfında bütün dersler için ortak olan 10 genel beceri belirlenmiştir. Program, sosyal bilgiler dersinde genel becerilerin yanı sıra Sosyal Bilgilere ait 5 beceriyi de öğrencilere kazandırmayı hedeflemektedir (Yazıcı ve Koca,2014).

Tablo 2.4. Doğrudan verilecek becerilerin öğrenme alanlarına ve sınıflara dağılımı

ÖĞRENME ALANI	4.SINIF DOĞRUDAN VERİLECEK BECERİLER	5.SINIF DOĞRUDAN VERİLECEK BECERİLER
Birey ve Toplum	Kanıt tanıma ve kullanma	Yazılı anlatım
Kültür ve Miras	Bilgiyi kullanabilir biçimlerde planlama ve yazma	Görsel kanıt kullanma
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Mekânı algılama	Gözlem
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Tablo, diyagram ve grafik okuma	Basit istatistik verilerini yorumlama
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Karşılaştırma yapma	Kütüphane ve referans kaynakları kullanma
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Sebep-sonuç ilişkisini belirleme	Sosyal katılım
Güç, Yönetim ve Toplum	Karar verme	Basılı ve görsel kaynakları (gazete, televizyon vb.) kullanma ve değerlendirme (5N1K Formülü)
Küresel Bağlantılar	Kütüphane ve referans kaynakları kullanma	Olgu ve düşünceleri ayırt etme

ÖĞRENME ALANI	6.SINIF DOĞRUDAN VERİLECEK BECERİLER	7.SINIF DOĞRUDAN VERİLECEK BECERİLER
Birey ve Toplum	Bilimsel genelleme yapma	İletişim
Kültür ve Miras	Çıkarımda bulunma	Tarihsel olguları ve yorumları ayırt etme
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Harita okuma ve atlas kullanma	Grafik hazırlama
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Girişimcilik	Tarihsel empati
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Yaratıcılık	Zaman ve kronolojiyi algılama
Güç, Yönetim ve Toplum	Sosyal katılım	Karar verme
Küresel Bağlantılar	Araştırma	Kalıp yargıları fark etme

2005 sosyal bilgiler programında her sınıf kademesi için doğrudan verilecek beceriler de mevcuttur. Sosyal bilgiler öğrencilerinin konuları öğrenmeleri için yaptıkları faaliyetler sırasında bilgiyi inşa etme sürecinde, her öğrenme alanı için bir tane olmak üzere belirlenen doğrudan becerileri de öğrenmeleri planlanmıştır.

2.1.7.5. Sosyal Bilgiler Programdaki Değerler

Değer, bir sosyal grup veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlakî ilke ya da inançlardır. Değerler toplum ya da bireyler tarafından benimsenen birleştirici bir özelliğe sahiptir. Ayrıca toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığına ve bireylerin iyiliği için olduğuna inanılır (Bilgili, 2013).

Tablo 2.5. Doğrudan verilecek değerlerin öğrenme alanlarına ve sınıflarına dağılımı

ÖĞRENME ALANI	4.SINIF DOĞRUDAN VERİLECEK DEĞERLER	5.SINIF DOĞRUDAN VERİLECEK DEĞERLER
Birey ve Toplum	Duygu ve düşüncelere saygı, Hoşgörü	Sorumluluk
Kültür ve Miras	Türk büyüklerine saygı, Aile birliğine önem verme, Vatanseverlik	Estetik
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Doğa sevgisi	Doğal çevreye duyarlılık
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Temizlik ve sağlıklı olmaya önem verme	Çalışkanlık
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Bilimsellik	Akademik dürüstlük
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Yardımsızlık	Dayanışma
Güç, Yönetim ve Toplum	Bağımsızlık	Adil olma, Bayrağa ve İstiklâl Marşı'na saygı
Küresel Bağlantılar	Misafirperverlik	Tarihsel mirasa duyarlılık

ÖĞRENME ALANI	6.SINIF DOĞRUDAN VERİLECEK DEĞERLER	7.SINIF DOĞRUDAN VERİLECEK DEĞERLER
Birey ve Toplum	Bilimsellik	Farklılıklara saygı
Kültür ve Miras	Kültürel mirasa duyarlılık	Estetik
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Doğal çevreye duyarlılık	Vatanseverlik
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Sorumluluk	Dürüstlük
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Çalışkanlık	Bilimsellik
Güç, Yönetim ve Toplum	Hak ve özgürlüklere saygı	Adil olma
Küresel Bağlantılar	Yardımseverlik	Barış

Yenilenen Sosyal Bilgiler Programı'nda adil olma, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barışseverlik, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik, özgürlük, sağlıklı olamaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik olmak üzere 20 temel değer belirlenmiştir (Yazıcı ve Koca, 2014).

2.2. İlgili Araştırmalar

Bu başlık altında, alanyazında yapılmış olan araştırmalardan örnekler verilerek sosyal bilgiler dersindeki tarih konularının öğretimi, tarih öğretimi, sosyal bilgiler öğretimi ile gerçekleştirilen araştırmalar üzerine yapılan çalışmaların bir profili çıkarılmaya çalışılmıştır.

2.2.1.Sosyal Bilgiler ve Tarih İle İlgili Araştırmalar

Altun (2014), Sosyal bilgiler yaş grubunda eğitim gören öğrencilerin tarih kavramına yönelik algılarını incelediği çalışmasında genel olarak 'Sence tarih nedir?' sorusuna verdikleri cevaplar üzerinden ilkokul ve ortaokul süresince "tarih kavramına ilişkin algının" nasıl bir yörünge (değişim) izlediğini ortaya koymakta ve elde edilen veriler içerik analizi ile çözümlenmesinin sonucunda öğrencilerde "zaman olarak tarih algısı", "güncel bir faaliyet alanı olarak tarih algısı" ve son olarak da "geçmiş olarak tarih algısı" olarak üç farklı algı tipinin oluştuğunu ortaya koymaktadır.

Yılmaz ve Kaya (2011), bu çalışmalarında sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarih algısını ve tarih öğretimine pedagojik yaklaşımlarını ortaya koymayı amaçlamışlardır. Araştırma sonucunda, katılımcıların tarihin doğasına ilişkin naif bir epistemolojik bakış açısına sahip oldukları, tarih algılarının tarihin çalışma konusu olan geçmiş ile sınırlı olduğu belirlenmiştir. Cinsiyetin katılımcıların tarih algıları ve tarih öğretiminin amaçlarına ilişkin görüşleri üzerinde etkili olduğu, erkek öğretmenlerin tarih algılarının kadın öğretmenlerinkinden çok daha milliyetçi bir çizgide olduğu tespit edilmiştir.

Özbaş ve Aslan (2012), çalışmalarında ilköğretim öğrencilerinin tarihsel bilgiye yönelik görüşlerini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmaya 6 ilköğretim okulunun 6., 7., 8. sınıflarında öğrenim görmekte olan toplam 525 öğrenci katılmıştır. Ölçek geliştirme çalışmaları sonucunda ölçeğin Tarihsel Bilginin Kesinliği (5 madde), Tarihsel Bilginin Kaynağı (4 madde), Tarihsel Bilginin Gelişimi (4 madde), Tarihsel Bilginin Dayanağı (4 madde), Tarihsel Bilginin Aktarımı (3 madde) olmak üzere toplam beş faktör ve 20 maddeden oluştuğu ve ölçeğin tamamının Cronbach α güvenilirlik katsayısının ise 0.82 olduğu belirlenmiştir. Ölçek aynı zamanda, ilköğretim öğrencilerinin tarihsel bilgiye yönelik görüşlerini belirlemek üzere Türkiye’de geliştirilen özgün ilk ölçek olma niteliği taşımaktadır.

Doğan (2008), çalışmasında sosyal bilgiler öğretiminde yazılı tarihsel kanıtların kullanılarak akademik başarının artırılmasını amaçlamakta ve araştırmayı yedinci sınıf öğrencileriyle sosyal bilgiler dersinde nicel araştırma yöntemi kullanılarak yürütmüştür. Nicel araştırma yöntemi olarak deney-kontrol gruplu deneme deseni kullanılmış ve bulguların sonuçlarına göre deney grubu öğrencileri kontrol grubundan daha başarılı olduğu ortaya konmuştur.

Sezginsoy ve Akkoyunlu (2011), çalışmalarında tarih bilinci oluşturmada dizgeli öğretimin etkiliği bakılmış ve öntest-sontest kontrol gruplu deneysel araştırma modeli çerçevesinde yürütülen çalışmada dizgeli öğretimin erişiyeye ve kalıcılığa etkisi incelenmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, deney grubunun bilgi, kavrama düzeyi ve toplam erişiyeye ortalaması ile kontrol grubunun bilgi, kavrama düzeyi ve toplam erişiyeye ortalaması arasında ve deney grubunun toplam kalıcılık puanları ile kontrol grubunun toplam kalıcılık puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark bulunurken, deney grubunun sosyal bilgiler dersi uygulama düzeyi erişiyeye ortalaması ile

kontrol grubunun uygulama düzeyi erişimi ortalaması arasında anlamlı bir fark bulunmadığı ortaya konulmuştur.

Safran ve Şimşek (2006), çalışmalarında ilköğretim 4-8. sınıf (10-14 yaş arası) öğrencilerinde tarihsel zaman kavramı ve buna bağlı becerilerin gelişimi konusu ele alınmış ve çalışma nicel ve nitel yöntemlerin kullanıldığı betimsel bir alan çalışmasıdır. Araştırmanın verileri yorumlandığında, tarihsel zaman kavramının öğrenci tarafından kazanılmasında, sosyo-ekonomik çevre, cinsiyet, sınıf düzeyi (yaş), matematik ve dil (Türkçe) başarısı değişkenlerinin etkili olduğu söylenebilir. Nicel bulgularda, tarihsel zaman kavramı başarı testi sonuçlarına göre sınıf bazında 4, 5, ve 6. sınıfların bir grup, 7. ve 8. sınıfların ise başka bir grubu oluşturacak kadar anlamlı bir farkın olması kayda değer bulunduğu ortaya konulmuştur.

Yılmaz (2008), araştırmasında deney grubu ve kontrol grubu olarak iki grup belirlenmiş ve araştırmada öğretmen özelliğinin sonuç üzerindeki etkisini en aza indirmek için dersler, iki grupta da aynı öğretmen tarafından işlenmiştir. Uygulama tamamlandıktan sonra deney ve kontrol grubunda bulunan öğrencilere veri toplama aracı olarak 10 sorudan oluşan çoktan seçmeli başarı testi uygulanmış, öğrencilerin bu test sonucunda elde ettikleri başarıları deney ve kontrol grupları arasında karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Araştırmanın uygulama sonucunda elde edilen bulgulara göre öğrencilerin zekâ özelliklerinin dersin planlanma aşamasında ve işleme sürecinde dikkate alınması öğrenci başarısını arttırdığı ortaya konulmuştur.

Sonuç olarak son on yılda sosyal bilgiler eğitimi ve tarih ilişkisini farklı açılardan inceleyen birçok bilimsel çalışma ve araştırmalara rastlanılmıştır. Çocukların tarih algılarından tarihsel düşünmeye, tarihsel zaman kavramından yazılı kanıtları nasıl kullanacağına ilişkin birçok farklı alanda olağanca çalışma mevcuttur. Ayrıca öğretmenlerin, öğretmen adaylarının ve alan eğitimcilerinin de bu farklı alanları kullanarak bu alana özgü ve farklı birçok bilimsel çalışmayı da literatüre kazandırdığı görülmüştür.

2.2.2. Sosyal Bilgilerin Doğası İle İlgili Araştırmalar

Kaymakçı ve Ata (2012), çalışmalarında 337 sosyal bilgiler öğretmenin görüşlerine başvurarak sosyal bilgilerin doğasıyla ilgili görüşlerini ortaya koymayı amaçlamışlardır. Araştırmada betimsel yöntem kullanılmış ve veri toplama aracı olarak “Sosyal Bilgiler Tercih Ölçeği”nden yararlanılmıştır. Araştırmanın sonucunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin en çok sosyal bilim olarak sosyal bilgiler anlayışını benimsediği, öğretmenlerin sosyal bilgiler yaklaşımı tercihlerinde ise cinsiyet ve mesleki deneyimin belirgin bir faktör olduğu, buna karşın mesleki deneyimin etkileyici bir unsur olmadığı ortaya çıkmıştır.

Keçe ve Merey (2011), çalışmalarını 2005 yılında yenilenen ilköğretim programı ile birlikte değişen sosyal bilgiler müfredat programı kazanımlarının disiplinler arası anlayışa ve sosyal bilim disiplinlerine ne derece uygun olduğunu belirleme amacıyla ile gerçekleştirmişlerdir. Bu çalışmada “Sosyal bilgiler dersi kazanımlarının sosyal bilim disiplinlerine ve disiplinler arası anlayışa uygunluk düzeyi nedir?” sorusuna cevap aranmıştır. Çalışmada ulaşılan bulgulara göre, sosyal bilgiler müfredat programlarında bulunan kazanımların sosyal bilim disiplinlerine ve disiplinler arası anlayışa uygunluğu incelendiğinde; sosyal bilimler disiplinlerine ait bulguların kazanımlara yansıtılması noktasında başarılı olduğu ortaya konulmakla birlikte diğer taraftan da kazanımların disiplinler arası anlayışla yapılandırılması konusunda ise eksikliklerin olduğu anlaşılmıştır.

Tarman ve Acun (2010), çalışmalarında teorik bir bakış açısıyla Sosyal Bilgiler Eğitiminin bilimsel-pedagojik temellerde geliştirilmesi için yapılması gerekenleri ve bu işe kalkılan Yeni Bir Sosyal Bilgiler Hareketi'nin hedeflerini ve alana yapacağı katkılar açısından bir analizini yapmayı amaçlamışlardır. Araştırmada yeni hareketin Sosyal Bilgiler Eğitiminin Türkiye’de geliştirilmesine yapacağı katkılar, ABD’de hareketin tecrübeleri analiz edilerek tartışılmış ve planlı bir hareketin başlatılabilmesi hususunda vizyon ve yol haritası belirlenmesi için adım atılmak istenmiştir.

Kaymakçı (2009), çalışmasında 2004-2006 yılları arasında hazırlanan yeni sosyal bilgiler programının getirmiş olduğu yenilikleri ortaya koymayı amaçlamıştır. Yeni programdan sosyal bilgiler konularının 4, 5, 6 ve 7. sınıfı bir bütün olarak kapsayacak şekilde sarmal ve senkronik bakış açısına uygun olarak yapılandırıldığı

anlaşılmaktadır. Yeni programda kavram, beceri, değer, kazanım ve öğrenme alanı gibi birçok terimin sosyal bilgilerin merkezine yerleştiği, bilginin yanında beceri ve değer de önem kazandığı ortaya konmuştur.

Çulha (2012), araştırmasında görev başındaki sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki kimliklerine ilişkin görüşlerini metafor analizi yoluyla incelemektedir. 63 sosyal bilgiler öğretmeninden “Sosyal bilgiler öğretmeni gibidir. Çünkü” ifadesini metafor kullanarak doldurmaları istenmiştir. Araştırma sonucunda öğretmenlerin, öncelikle sosyal bilgiler öğretmenine yönelik 23 geçerli metafor geliştirdikleri belirlenmiş ve daha sonra bu metaforlardan 6 ana metafor geliştirilmiştir. Bunlar “rehber olarak sosyal bilgiler öğretmeni”, “besleyen/yetiştiren kişi olarak sosyal bilgiler öğretmeni”, “şekillendirici olarak sosyal bilgiler öğretmeni” “değişmez bilgileri aktaran kişi olarak sosyal bilgiler öğretmeni”, “araç-gereç sağlayan kişi olarak sosyal bilgiler öğretmeni” ve “toplumu ve toplum içinde kendini geliştiren kişi olarak sosyal bilgiler öğretmeni”dir. Araştırma sonucunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin kendi mesleklerine ilişkin metaforlar geliştirirken genel olarak öğretmenliğe ilişkin genel metaforların dışına çıkamadıkları anlaşılmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenlerin geliştirdikleri metaforlarda mesleki kıdem, cinsiyet, mezun olunan fakülte ve bölüm değişkenlerine göre farklılıklar olduğu tespit edilmiştir.

Kurt, Bolat ve Çermik (2014), çalışmalarında Sosyal Bilgiler öğretmeni adaylarının sosyal değerlere ilişkin görüşlerini incelemişlerdir. 517 öğretmen adayı ile yapılan çalışmada genel tarama modeli kullanılmış ve veriler “Bir Değer Ölçme Aracı: Çok Boyutlu Sosyal Değerler Ölçeği” ve “Demokratik Özellikler Anketi” ile toplanmıştır. Çalışma sonuçlarına göre öğretmen adaylarının sosyal değerlere ilişkin görüşlerinin cinsiyetleri ile sosyo-ekonomik statü [SES] lerine göre değiştiği görülmüştür. Farklılıkların hangi alt boyutlarda olduğunu belirlemek amacıyla Follow-Up Pairwise testi yapılmış ve bu test sonuçlarına göre öğretmen adaylarının cinsiyete göre politik değerler arasında istatistiksel olarak bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Ayrıca SES’e göre politik değerler ve bilimsel değerler arasında da istatistiksel olarak bir farklılık olduğu belirlenerek ortaya konulmuştur.

Öner (2015), çalışmasında sosyal bilgiler öğretmenlerinin ‘okul dışı tarih öğretimi’ne ilişkin görüşlerini incelemiştir. Türkiye’nin çeşitli illerinden araştırmaya katılan 26 sosyal bilgiler öğretmeni ile yapılan görüş formu yardımıyla elde edilen

veriler sonucunda kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre daha fazla okul dışı faaliyet düzenlediği, öğretmenlerin görev yaptıkları illerde tarih öğretiminin gerçekleştirilebileceği mekânlar hakkında farkındalıklarının sınırlı olduğu ve okul dışı tarih öğretiminin içeriği hakkında öğretmenlerin yeterli bilgiye sahip olmadıkları ortaya konulmuştur.

Kuş ve Çelikkaya (2010), araştırmalarında sosyal bilgiler öğretimi için, sosyal bilgiler öğretmenlerinin beklentilerinin tespit etmeyi amaçlamışlardır. Araştırma yedi açık uçlu soru ile 33 sosyal bilgiler öğretmenine uygulanmıştır. Çalışmanın sonucunda öğretmenler öğrencilerden, düzenli çalışmalarını; velilerden, öğrencileri ile ilgilenmelerini; yöneticilerden ise, uygun fiziki ortamı sağlamalarını ve kendilerine destek olmalarını beklemektedirler. Ayrıca öğretmenler hizmet içi eğitim konusunda özellikle materyal hazırlama ve kullanımı konusunda, programın gerektirdiği farklı yöntemler konusunda hizmet içi eğitim almak istemektedirler. Ayrıca öğretmenler bu beklentilerinin karşılanmaması ile ilgili bir takım sorunları da çalışmada ifade etmişlerdir.

Hockett (1941), “The Nature and Function of Social Studies in Education” adlı çalışmasında genel sosyal durumların ve belirli/özel sosyal faktörlerin analizini yaptıktan sonra sosyal bilgilerin doğasını ve amaçlarını açıklamıştır. Alandaki öğretim amaçlarını formüle etmek için ve sosyal bilgilerin doğasını ve kapsamını tanımlamak için hem bireysel hem de grup halinde gerçekleşen sayısız tanımlama girişiminden sonra demokratik yaşamı dört farklı grupta işaret edildiğini göstermiştir. Bunlar; kendini gerçekleştirme, insan ilişkileri, ekonomik etkililik ve vatandaşlık sorumluluğu şeklindedir. Ayrıca sosyal bilgilerin doğası ve işlevinin araştırma yöntemlerinde tam olarak olmayacağını, okullarda öğretilen sosyal bilgiler ve amaçlarının doğası ve kapsamının yaşam ve eğitim felsefesinin devamlılığı ve değerlerin belirlenmesiyle ilişkili kararların yansıtılmasının bir tanımı ile mümkün olacağını söylemektedir.

Salmamza (2014), “Nature and Scope of Social Studies Education And National Development” adlı çalışmasında sosyal bilgiler eğitiminin anlamı, doğası ve kapsamı hakkında birçok yanlış anlaşılmanın olduğunu, bu farklılıkların da insanların ülkeden ülkeye ve kültürel, çevresel faktörlerinden dolayı sosyal bilgilerin doğasının farklı algılamalara neden olduğunu ortaya koymuştur. Sosyal bilgilerin düzeltici bir çalışma

alanı olmasının sebebini toplumdaki insan yaşamının sorunlarıyla ilgilenmesinden dolayı olduğunu söylemektedir. Sosyal bilgilerin aynı zamanda bilginin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanlarda yoğunlaşan bir konu olduğunu söyler. Sosyal bilgilerin genel olarak kabul edilebilir bir tanıma sahip olmadığını ve bu durumundan dolayı yer, zaman, durum ve bireysel bilgi açısından göreceli bir nitelik taşıdığını aktarır.

Açıkalın (2011), “Turkish Pre-Service Teachers’ Beliefs about the Nature of Social Studies” adlı çalışmasında son yıllarda devam etmekte olan bir tartışmayı genişletmek amacıyla sosyal bilgiler hakkında Türk öğretmen adaylarının inançlarını incelemiştir. Alanın başlangıcından bu yana daima çeşitli tanımların olmasına rağmen sosyal bilgiler eğitimcileri arasında resmi bir tanımın olmamasını söylemektedir. Bu çalışmanın Türk sosyal bilgiler öğretmenleri arasında varolan inançlarına ilişkin birçok farklılığı ortaya koyduğunu açıklamaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğunun sosyal bilgileri geniş bir şekilde prensipleri içeren bir şey olmasına rağmen entegre olmuş bir alan olarak kategorize ettiğini ve bu katılımcıların sosyal bilgilerin tek amacının ya “bilinçli vatandaş hazırlayan” ya da “iletişim becerilerini geliştiren” olarak gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Kılınç (2014), “Pre-Service Social Studies Teachers’ Understandings about the Nature of the Social Studies” adlı çalışmasında sosyal bilgilerin doğasını anlamının sosyal bilgiler öğretmenleri adayları için çok önemli olduğunu, 2-3 sene sonra bu dersi verecek kişiler olacaklarını vurguladıktan sonra bu çalışmanın da konusunun sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgilerin doğasıyla ilgili görüşlerini incelemek olduğunu belirtir. Yazar çalışmasında betimsel survey modelini kullanmıştır. Çalışması için Türkiye’de bir devlet üniversitesinden 169’u kız, 140’ı erkek olan ve 59’u birinci sınıf, 89’u ikinci sınıf, 86’sı üçüncü sınıf, 75’i dördüncü sınıf olan toplam 309 öğretmen adayının görüşüne başvurmuştur. Veriler sosyal bilgiler tercih ölçeği aracılığıyla toplanmıştır. Sonuçlar ise sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgilerin geleneksel üç yaklaşımına da olumlu tutuma sahip olduğunu göstermiştir. Ayrıca sonuçlara göre erkek öğretmen adayları vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler geleneğine kız öğretmen adaylarından daha fazla olumlu tutum geliştirdikleri görülmüştür. Bunlara ek olarak alt sınıf düzeyindeki katılımcıları daha yüksek

sınıflardaki öğrenciler ile karşılaştırıldığında yansıtıcı inceleme alanı olarak sosyal bilgiler geleneğini daha fazla üstün olarak kabul ettikleri ortaya konmuştur.

Sonuç olarak sosyal bilgilerin doğası ile ilgili gerek yurt içinde gerekse yurt dışındaki çalışmalar bağlamında sosyal bilgilerin tanımı ile başlayan araştırmalar sosyal bilgiler öğretimindeki geleneksel üç yaklaşımın –vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler, sosyal bilim olarak sosyal bilgiler, yansıtıcı inceleme olarak sosyal bilgiler- kısa açıklamalarını ihtiva eder. Yapılan bazı araştırmalarda bu yaklaşımlardan hangilerini tercih ettiği ve etkililiği katılımcılara nedenleriyle beraber sorulur. Ülkemizde başta olmak üzere dünyada sosyal bilgiler eğitiminin geleceği ve karşılaşılan güçlükler dile getirilmiştir.

III. BÖLÜM

3. Yöntem

Bu başlık altında araştırman modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı ve yöntemi, verilerin analizi hakkında bilgiler verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

“Sosyal Bilgilerin Doğasına Uygun Tarih Öğretimi” adlı bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışmasına başvurulmuştur.

Durum çalışması özellikle değerlendirme süreçleri gibi birçok alanda kullanılan, araştırmacının bir durumu, sıklıkla da bir programı, olayı, eylemi, süreci ya da bir veya daha fazla bireyi derinlemesine analiz ettiği bir araştırma desendir. Durumlar zaman ve eylemle sınırlı olup, araştırmacılar uzun bir zaman süresince çeşitli veri toplama yöntemlerini kullanarak detaylı bilgi toplarlar (Stake, 1995; Yin, 2009, akt. Creswell, 2014).

Durum çalışmalarında genellikle birden fazla veri toplama yöntemi işe koşulur; bu yolla zengin ve birbirini teyit edebilecek veri çeşitliliğine ulaşılmaya çalışılır. Durumlar birbirinden farklı olduğu için sonuçların genellenmesi söz konusu değildir. Ancak bir duruma ilişkin olarak elde edilen sonuçların benzer durumların anlaşılmasına yönelik örnekler ve deneyimler oluşturması beklenir (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Durum çalışmalarının belli başlı türleri olarak tarihsel örgütlenme (historical organizational), gözlemsel (observational), hayat hikayesi (life history), durum analizi (situation analysis), çoklu durum (multicase) ve çoklu alan (multisite) olarak karşımıza çıkmaktadır.

Durum çalışmasının belli sınırlılıkları vardır fakat bu sınırlar içerisine ne alınıp ne alınmayacağına araştırmacı karar verse de bazen bir şeyi “sınırlı” olarak tanımlamak genelde belirsiz bir anlam yaratır. Yine de böyle tanımlanmış durum çalışması katılımcı gözlemleri, derinlemesine görüşmeler ile doküman toplama yoluyla elde edilen ve analiz edilen verilerin derinlemesine ve boylamsal olarak incelenmesini içerir. Birden fazla durumun düzenli bir biçimde karşılaştırılması örüntülerin aranmasına neden olsa

da, yazım aşamasında genelde tematikten ziyade betimsel ve bütüncüdür (Glesne, 2013).

Durum çalışmaları nitel araştırmacılar tarafından farklı şekillerde sınıflandırılmıştır. Bu çalışmada Stake (2005; akt. Merriam, 2013) tarafından yapılan sınıflamaya odaklanılmıştır. Stake (2005) durum çalışmasını içsel, araçsal ve bütüncül olmak üzere üç ayrı türde incelemiştir. İçsel durum çalışmasında benzersiz bir durumu ortaya koymak amaçlanır ve söz konusu durumun alışılmadık, kendisine özgü bir doğası vardır (Creswell, 2015). Okula uyum süreci araştırılan Suriyeli bir mülteci çocuk, KPSS’de Türkiye birincisi olan bir öğretmen adayı veya üniversite sınavında 0 puan alan öğrenciler gibi spesifik durumlar buna örnek olarak ifade edilebilir. Araçsal durum çalışmasında belirli bir konuyu, sorunu veya gelişmeyi anlamak için seçilmiş en uygun durum veya durumları çalışmak söz konusudur (Creswell, 2015). Başka bir ifadeyle amaç durumu anlamak değil, farklı bir konuyu anlamak için söz konusu durumun araç olarak kullanıldığı araştırmalardır. Üçüncü ve son olarak bütüncül durum çalışmalarında da temel bir olguyu, konuyu veya problemi araştırmak, anlamak için birden fazla durumun incelendiği araştırmalardır. Çağdaş bir kütüphane tasarlamak için dünyanın farklı ülkelerinden seçilen kütüphanelerin incelendiği ve sonuçta tek bir modelin geliştirildiği bir araştırma bütüncül durum çalışmalarına örnek olarak verilebilir. Bu çalışmada sosyal bilgiler eğitimcileri, sosyal bilgiler öğretmenleri, tarih eğitimcileri ve tarihçilerden alınan görüşler bir durum olarak sosyal bilgilerin doğasına uygun tarih öğretimini anlamak için değil, bu konuda bir model geliştirmek için araç olarak kullanılmıştır. Dolayısıyla çalışma, sözü edilen araştırma türlerinden “araçsal durum çalışması” kapsamına girmektedir.

Durum çalışmalarında bir birey, küçük bir grup, bir kuruluş veya bir ortaklık incelenebileceği gibi bir topluluk, bir ilişki, bir karar verme süreci veya belirli bir proje de incelenebilir (Yin, 2009; akt. Creswell, 2015). Bu bakımdan çalışmada çoklu durumlardan ziyade tek bir duruma odaklanılmıştır ve bu tek durum da “sosyal bilgilerin doğası ile tarih öğretimi” ilişkisidir.

Durum çalışması yaparken izlenebilecek belli başlı aşamalar sekiz başlık altında sıralanabilir:

1. Araştırma sorularının geliştirilmesi
2. Araştırmanın alt problemlerinin geliştirilmesi

3. Analiz biriminin saptanması
4. Çalışılacak durumun belirlenmesi
5. Araştırmaya katılacak bireylerin seçimi
6. Verinin toplanması ve toplanan verinin alt problemlerle ilişkilendirilmesi
7. Verinin analiz edilmesi ve yorumlanması
8. Durum çalışmasının raporlaştırılması (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Durum çalışmalarının başlıca avantaj ve dezavantajları şu şekilde ifade edilebilir (Gall, Borg ve Gall, 1996; akt. Büyüköztürk ve diğerleri, 2012).

Avantajları:

- Yaşamın bir kesintisi doğrudan okuyucuya sunabilmektedir ve belli kesite ilişkin derinlemesine bilgi sağlar.
- Okuyucunun kendi bulunduğu durumla sunulan durum arasında karşılaştırma yapabilmesine imkân sağlar.
- Alışık olunmayan durumların derinlemesine irdelenmesini sağlar.
- Durum çalışmaları sırasında araştırmacı önceden belirlenen sorulara ve veri toplama yöntemlerine bağlı kalmak zorunda değildir.

Dezavantajları:

- Sonuçların genellenebilirliği düşüktür.
- Durum çalışmalarında kurum ya da kişilerin kimliklerini gizlemek zordur.
- Raporlaştırma sırasında bulguların rahat anlaşılabilmesi için yüksek düzeyde gelişmiş dil becerisi gerekir.

Durum çalışmaları Stake'e (2005; akt. Creswell, 2015) göre çıkarımlarla sonuçlandırılırken; Yin (2009) tarafından model veya açıklamalar ile sonuçlandırılmaktadır (Creswell, 2015). Bunlar durum(ların) araştırılması sonucunda öğrenilen genel dersler olarak değerlendirilmektedir (Creswell, 2015). Bu çalışmada "Sosyal Bilgilerin Doğasına Uygun Tarih Öğretimi"ne dair geliştirilen bir model ile sonuçlandırılmıştır.

Özetle bu çalışmada araştırma modeli olarak tek bir duruma (ilişkiye) odaklanan "araçsal durum çalışması" temel alınmıştır.

3.2.Çalışma Grubu

Bu çalışmanın örnekleme belirlenen amaçlı örnekleme tekniklerinden “ölçüt örnekleme” tekniğine başvurulmuştur. Doğrudan ve dolaylı olarak “sosyal bilgilerin doğası”, “tarihin doğası” ve “sosyal bilgiler ile tarih ilişkisine” dair deneyimi olan “sosyal bilgiler eğitimcisi, sosyal bilgiler öğretmeni, tarih eğitimcisi ve tarihçilerin” görüşlerine başvurulmuştur. 200 kadar kişiden görüş alınması hedeflenilmiş ve bu çerçevede aynı oranda kişiye görüş formu e-posta yoluyla ulaştırılmıştır. Ancak çalışma sonucunda bu kişilerden 73’ü görüş talebine olumlu yanıt vermiştir.

Çalışma kapsamına görüşlerine başvuru alan örneklem grubuna dair bilgiler aşağıdaki tablolarda sunulmuştur.

Tablo 3.1. Katılımcıların Unvanlarına Göre Dağılımı

Unvan	f	%
Prof. Dr.	3	4,1
Doç. Dr.	15	20,5
Yrd. Doç. Dr.	17	23,2
Arş. Gör. (Dr.)	12	16,4
Öğretmen	26	35,6
Diğer	-	-
Toplam	73	

Çalışma kapsamında sosyal bilgilerin doğasına uygun tarih öğretimi ile ilgili olarak akademik unvanlarına göre 3 profesör doktor, 15 doçent doktor, 17 yardımcı doçent doktor, 12 araştırma görevlisi, 26 öğretmenin görüşlerine başvurulmuştur.

Tablo 3.2. Katılımcıların Uzmanlık Alanlarına Göre Dağılımı

Unvan	f	%
Sosyal Bilgiler Eğitimi	55	75,3
Tarih Eğitimi	10	13,6
SB Öğretmenliği Eğitimi	3	4,1
Tarih	7	9,5
Diğer	-	
Toplam	73	

Çalışma kapsamında sosyal bilgilerin doğasına uygun tarih öğretimi ile ilgili olarak katılımcıların uzmanlık alanlarına göre 55 sosyal bilgiler eğitimi (sosyal bilgiler eğitimcileri+sosyal bilgiler öğretmenleri), 10 tarih eğitimi, 3 sınıf öğretmenliği eğitimi ve 7 tarih uzmanının görüşlerine başvurulmuştur.

Tablo 3.3. Katılımcıların Yaşa Göre Dağılımı

Yaş	f	%
20 ve aşağısı	-	-
21-30	28	38,3
31-40	33	45,2
41-50	9	12,3
50 ve üzeri	3	4,1
Toplam	73	

Çalışma kapsamında sosyal bilgilerin doğasına uygun tarih öğretimi ile ilgili olarak katılımcıların 28'i 21-30 yaş arası, 35'i 31-40 yaş arası, 9'u 41-50 yaş arası ve 3'ü 50 yaş ve üzeri olduğu görülmektedir.

Tablo 3.4. Katılımcıların Mesleki Deneyime Göre Dağılımı

Yıl	f	%
1-5	26	35,6
6-10	14	19,1
11-15	15	20,5
16-20	11	15,0
21-25	4	5,4
26 ve üzeri	3	4,1
Toplam	73	

Çalışma kapsamında sosyal bilgilerin doğasına uygun tarih öğretimi ile ilgili olarak katılımcıların mesleki deneyimine göre dağılımında 28 kişinin 1-5 yıl, 13 kişinin 6-10 yıl, 16 kişinin 11-15 yıl, 13 kişinin 16-20 yıl, 4 kişinin 21-25 yıl ve 3 kişinin 26 ve üzeri yıl deneyimine sahip olduğu ortaya konmuştur.

3.3. Veri Toplama Tekniği

Araştırmada veri toplama tekniği olarak “standartlaştırılmış açık uçlu görüşme” tekniği kullanılmıştır. Bu yaklaşımda “dikkatlice yazılmış ve belirli bir sıraya konmuş

bir dizi sorudan oluşur ve her görüşülen bireye bu sorular aynı tarzda ve sırada sorulur (Patton, 1987; akt. Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu yaklaşımda görüşmeciye diğer görüşme türlerinde sağlanan esneklik epeyce sınırlanmış olur. Bu yaklaşım, bazı insanlardan daha yoğun ve çok, bazı insanlardan ise daha az sistematik ve yüzeysel bilgi edinmesine yol açabilecek olan “görüşmeci yanlılığını ve öznelliğini” azaltır. Bu anlamda bu yaklaşım, bir araştırmada birden fazla görüşmecinin kullanılacağı durumlarda etkili bir biçimde kullanılır. Aynı şekilde yanıtlarda görüşmecilerin becerileri, yanlılıkları veya öznelliklerinden kaynaklanabilecek farklılıkları da azaltır. Duruma göre anlık tavır ve esneklik önemli ölçüde sınırlanırken, aynı soruların sistematik bir sıra içinde bütün deneklere aynı şekilde sorulması yoluyla görüşmeci etkisini ve öznel yargılarını en aza indirdiği için, bu yaklaşım yoluyla elde edilen verilerin karşılaştırılması ve analizi daha kolaydır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Standartlaştırılmış açık uçlu görüşme başka bir çalışma kapsamında da kullanılabilmesi bu yöntemin etkili yönlerindedir. Yani daha fazla görüşmeci veya katılımcı ile gerçekleştirilecek olan çalışmalarda bu yöntem etkili olarak kullanılır.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Tarih Öğretmenlerinin ve Tarihçilerin Sosyal Bilgiler Eğitiminin Doğasına Uygun Tarih Öğretimine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla literatürde yapılmış olan araştırma ve çalışmalar incelenmiş ve bu doğrultuda Sosyal Bilgilerin doğasına ilişkin görüş maddelerinin yer aldığı 5 açık uçlu sorudan oluşan görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formuna gerekli uzmanlardan alınan dönütler sonrasında son şekli verilmiştir.

Son şekli verilen görüşme formu <https://tr.surveymonkey.com/> dijital veri toplama ortamına uyarlanmıştır. Görüşme formunun küçük bir bölümü aşağıda verilmiştir, tamamı ise ekler kısmında sunulmuştur (bkz. Ekler).

SOSYAL BİLGİLERİN DOĞASINA UYGUN TARİH ÖĞRETİMİ

2. AMAÇ

2 / 7 29%

*** 6. Sosyal Bilgiler derslerinde tarih öğretiminin amaçları nelerdir?**

Önceki İleri

 SurveyMonkey®
tarafından sunulmaktadır
[Anket oluşturma](#)nı ne kadar kolay olduğunu görün.

Oluşturulan görüşme formunun linki 200 katılımcının e-posta adreslerine gönderilmiş ve cevaplamaları için bir ay süre verilmiştir. Ancak veri toplama sürecinde 200 kişinin sadece 73'ü olumlu görüş bildirmiştir.

3.4.Verilerin Analizi

Veriler 2015-2016 öğretim dönemlerinde Türkiye'nin çeşitli yerlerinde görev yapan Sosyal Bilgiler Eğitimcileri, Sosyal Bilgiler öğretmenleri, Tarih Eğitimcileri ve Tarihçilerden toplanmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin çözümlenmesinde yaklaşım olarak hem betimsel analiz (amaç, içerik, eğitim durumları ve ölçme-değerlendirme başlıkları ile) hem de içerik analizi yaklaşımı (amaç başlığı altında) kullanılmıştır. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analizinde daha derin bir işleme tabi tutulur ve betimsel bir yaklaşımla fark

edilemeyen kavram ve temalar bu analiz sonucu keşfedilebilir. Bu amaçla toplanan verilerin önce kavramsallaştırılması, daha sonra da ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde düzenlenmesi ve buna göre veriyi açıklayan temaların saptanması gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

İçerik analizi, sosyal bilimlerin alanına giren konularda, deneysel ve gözleme dayalı yöntemlerin yetersiz kaldığı sorunlarla karşılaşıldığında dinamizm kazanan ve dolayısıyla sosyal taleplere cevap olarak kendini meşrulaştıran bir evrim izlemektedir. Bu tür bir gelişim, içerik analizi tekniklerinin geçerliliğini kendi dışında bulduğunun işaretidir. Ve bazı araştırmacılar tarafından kuramsal eleştirilere açık bir kapı olarak yorumlanmaktadır (Bilgin, 2000).

İçerik analizi yoluyla verileri tanımlamaya, verilerin içinde saklı olabilecek gerçekleri ortaya çıkarmaya çalışırız. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu çalışmada da katılımcıların görüşlerinden doğrudan alıntılar yapılmıştır.

3.4.Geçerlik ve Güvenirlik

Sonuçların inandırıcılığı, bilimsel araştırmanın en önemli ölçütlerinden biri olarak kabul edilir. “Geçerlik” ve “güvenirlik” bu açıdan araştırmalarda en yaygın olarak kullanılan iki ölçüttür (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Geçerlilik, ölçülmek istenen şeyin ölçülebilmiş olma derecesidir; ölçülmek istenenin, başka şeylerle karıştırılmadan ölçülebilmesidir (Karasar, 2015). Genel anlamda “geçerlik” araştırma sonuçlarının doğruluğunu konu edinir. Dış geçerlik elde edilen sonuçların benzer gruplara ya da ortamlara aktarılabilirliğine, iç geçerlik ise araştırma sonuçlarına ulaşırken izlenen sürecin çalışılan gerçekliği ortaya çıkarmadaki yeterliğine ilişkindir. “Güvenirlik” ise kısaca araştırma sonuçlarının tekrar edilebilirliği ile ilgilidir. Dış güvenirlik, araştırma sonuçlarının benzer ortamlarda aynı şekilde elde edilip edilemeyeceğine, iç güvenirlik ise başka araştırmacıların aynı veriyi kullanarak aynı sonuçlara ulaşip ulaşamayacağına ilişkindir (LeCompte ve Goetz, 1982; akt. Yıldırım ve Şimşek, 2011).

İçerik analizinin geçerliliği, amaçlar ve araçlar arasındaki uygunlukla ilgilidir. İçerik analizi teknikleri olayları/mesajları bozmadan amaca ulaşmayı sağlaması gereklidir. Tıpkı diğer yöntemler için olduğu gibi, içerik analizi için de farklı geçerlik türlerinden söz edilebilir: İçerik geçerliliği, tahmin geçerliliği, karşılaştırma geçerliliği, yorum geçerliliği (Bilgin, 2000). Bu araştırmanın geçerliliğini sağlamaya yönelik de karşılaştırma geçerliliğine başvurulmuştur. Çalışma örneklemini oluşturan Sosyal Bilgiler Eğitimcilerinin, Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Tarih Eğitimcilerinin ve Tarihçilerin görüşlerinin analizi öncelikle ayrı ayrı yapılmış ve ardından bu üç kaynağın içerik analizi sonuçları karşılaştırılmıştır. Dört farklı örnekleme yönelik kodlamalar benzerlik ve farklılıklarına göre incelenerek, karşılaştırma geçerliliği sağlanılmaya çalışılmıştır.

İçerik analizinin güvenilirliğini sağlamak için ise kodlayıcıların güvenilirliğine önem verilmiştir. Bu noktada hem aynı içeriğin birden fazla kodlayıcı tarafından kodlanmasını ifade eden tekrarlanabilirliğe hem de aynı içeriğin aynı kodlayıcı tarafından bir kereden daha fazla kodlanmasını anlatan kesinliğe önem verilmiştir. Bu çerçevede araştırmacı kodlamada tekrarlara başvururken, görüşlerine başvurulmuş iki uzman, araştırmada ulaşılan sonuçlarla ham veriler arasındaki tutarlılığın teyidini yapmışlardır. Ayrıca araştırma desenine, veri toplama ve analiz sürecine, sonuçlara ulaşma ve yorumlama aşamalarında geçerlik ve tutarlılığa katkıda bulunmuşlardır.

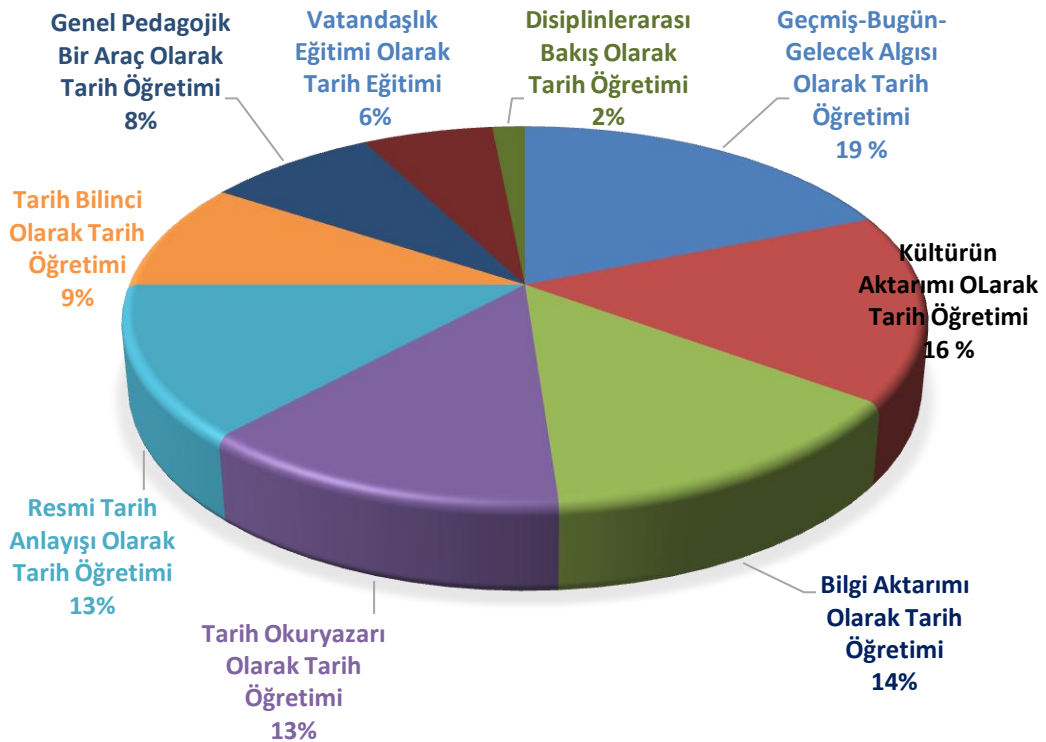
IV. BÖLÜM

4. Bulgular ve Tartışma

Bulgular başlığı altında Sosyal Bilgiler Eğitiminin Doğasına uygun tarih öğretiminin nasıl olabileceği “amaç, içerik, eğitim durumları ve ölçme-değerlendirme” başlıkları altında ayrı ayrı incelenerek verilmiştir. Bu doğrultuda öncelikle sosyal bilgiler derslerinde tarih öğretiminin amaçlarının neler olduğuna yönelik bulgular incelenmiştir.

4.1. Sosyal Bilgilerin Doğasına Uygun Tarih Öğretiminin Amaçlarına Dair Bulguların Değerlendirilmesi

Sosyal Bilgiler öğretiminin doğasına uygun tarih öğretiminin amaçlarının neler olduğuna yönelik elde edilen bulgular incelendiğinde 9 farklı temanın ortaya çıktığı görülmüştür. Bu temalar Grafik 1’de yüzdeler dağılımına göre verilmiştir.

Grafik 4.1. Sosyal Bilgilerin Doğasına Uygun Tarih Öğretiminin Amaçları

Sosyal Bilgiler öğretiminin doğasına uygun tarih öğretiminin amaçlarının neler olduğuna yönelik elde edilen bulgular yüzde olarak verilmekle birlikte aşağıdaki tabloda frekans değerlerine göre verilmiştir.

Tablo 4.1. Sosyal Bilgilerin Doğasına Uygun Tarih Öğretiminin Amaçları

AMAÇLAR Temalar		f				N	%
		SBE	SBÖ	TE	T		
1	Geçmiş-Bugün-Gelecek Algısı Olarak Tarih Öğretimi	21	19	6	3	49	18,8
2	Kültürün Aktarımı Olarak Tarih Öğretimi	11	3	4	21	42	16,2
3	Bilgi Aktarımı Olarak Tarih Öğretimi	18	11	3	4	36	13,8
4	Tarih Okuryazarlığı Olarak Tarih Öğretimi	19	4	11	-	34	13,1
5	Resmi Tarih Anlayışı Olarak Tarih Öğretimi	17	11	3	3	34	13,1
6	Tarih Bilinci Olarak Tarih Öğretimi	14	5	4	1	24	9,2
7	Pedagojik Bir Araç Olarak Tarih Öğretimi	8	7	4	2	21	8,1
8	Vatandaşlık Eğitimi Olarak Tarih Öğretimi	9	2	2	3	16	6,2
9	Disiplinlerarası Bakış Olarak Tarih Öğretimi	3	-	1	-	4	1,5
Toplam		120	62	38	37	260	

Tablo 4.1'e bakıldığında sosyal bilgilerin doğasına uygun tarih öğretiminin amaçlarının ilki olarak öğrencilerde geçmiş-bugün-gelecek algısını inşa etme %18,8'lik bir yüzdeyle öne çıkmaktadır. Katılımcıların %16'sı tarihin sosyal bilgiler derslerinde kültür aktarma amacını taşıdığını düşünmektedirler.

Bu temalar aşağıda ayrı başlıklar altında ayrıntılı olarak ele alınacağı, değerlendirileceği için kısaca özetlemekle yetinilmiştir.

4.1.1. Geçmiş, Bugün ve Gelecek Algısı Olarak Tarih Öğretimi

Sosyal Bilgiler öğretiminin doğasına uygun tarih öğretiminin amaçlarının neler olduğuna yönelik elde edilen bulgular arasında katılımcıların üzerinde en fazla durdukları, frekansı en yüksek olan alt tema "Geçmiş-Bugün-Gelecek Algısı Olarak Tarih Öğretimi" olmuştur. Bu temaya ilişkin ayrıntılı bulgular Tablo 4.2.'de sunulmuştur.

Tablo 4.2. “Geçmiş, Bugün ve Gelecek Algısı Olarak Tarih Öğretimi” Boyutu

Temalar	f				N	%
	SBE	SBÖ	TE	T		
1 Geçmiş, bugün ve gelecek bağlantısı kurmak için	14	14	3	3	34	69,4
2 Geçmişten ders almak için	2	1	1	-	4	8,1
3 Geleceği planlamak/tasarlamak için	2	2	-	-	4	8,1
4 Bugünü anlamak için	-	-	2	-	2	4
5 Geçmişini anlamak için	-	2	-	-	2	4
6 Geçmiş ve bugünü karşılaştırmak için	2	-	-	-	2	4
7 Günümüz problemlerini çözmek için	1	-	-	-	1	2
Toplam	21	19	6	3	49	

Tablo 4.2’ye bakıldığında aslında birbirinden çok farklı olmasa da bazı alt temaların ortaya çıktığı ileri sürülebilir. Bu alt temalar sırasıyla açıklanacak olursa, şunlar ifade edilebilir.

Katılımcılar sosyal bilgiler derslerinde tarih öğretiminin en önemli amacı olarak *geçmiş-gelecek bağlantısını kurmak* olarak ifade etmişlerdir. Burada katılımcılar “geçmiş-bugün-gelecek arasında bağlantı kurmaktan” söz ettikleri gibi “geçmiş ve bugün bağlantısını kurmaktan” ve “geçmiş-gelecek bağlantısını kurmaktan” da söz etmişlerdir. Bu görüşler aynı çerçevede değerlendirilmiştir. “Geçmiş-bugün-gelecek bağlantısını kurmak” amacının odağına bakıldığında da farklı ifadelere yer verilse de daha çok geleceğe odaklanıldığı görülmektedir. Katılımcı görüşlerinde yer alan “geleceği tahmin etme, geleceğe daha sağlam adımlarla ilerleme, geleceğe yön verme” ifadeleri buna kanıt teşkil etmektedir. 3. sıradaki alt temada da geleceği planlamak için sosyal bilgiler derslerinde tarihe yer verilmesi düşüncesi görülmektedir. Alt temaya dair örnek görüşler aşağıda verilmiştir:

- “Geçmişten aldığı bilgilerle geleceği tahmin etme yolunda varsayımlar geliştirir” (Ö12/TE).
- “Geçmiş ve gelecek arasındaki bağ kurma sürecinde de tarih bilimi öğrencilere önemli kazanımları verebilmektedir” (Y29/SBE).
- “Öğrencilerin geçmişini öğrenmesi ve geleceğe daha sağlam adımlarla ilerlemesini sağlamak” (Ö13/SBÖ).
- “Tarih öğretiminin de amacı iyi bir eğitimle tarihini öğrenmiş ve geçmişi inceleme fırsatı ile geleceğine yön veren bireyler yetiştirmektir” (Ö36/SBÖ)

- “Öğrencinin geçmişinden faydalanarak gelecek hakkında çıkarımda bulunması” (Ö73/SBÖ).

Bunun dışında söz konusu temada katılımcılar; *geçmişten ders alma, bugünü ve geçmişi anlama, geçmişi ve bugünü karşılaştırma ve bugünün sorunlarının çözümünde geçmişten istifade etme* gibi amaçlarla sosyal bilgiler derslerinde tarihin öğretilmesi düşüncelerini de dile getirmişlerdir. Alt temalara dair örnek görüşler aşağıda verilmiştir:

- “Önemli olan nokta geçmişini bilerek ve ondan dersler alarak geleceğine yön vermek” (Y29/SBE)
- “Etkin bir vatandaş olarak geçmişten ders almak ve geçmişle günümüzü ilişkilendirmek” (Ö56/SBÖ).
- “Tarih öğretimi öğrencilere geçmişte yaşanan olaylardan hareketle günümüzdeki olayları yorumlamalarını sağlar” (Y38/SBE).
- “Geçmiş öğreterek öğrencilere geçmiş ve bugün arasında karşılaştırma yapma becerisi kazandırmak” (AG49/SBE).
- “...Yine öğrencilere ... geçmişte yaşanan olayların ders almanın ve o zamanki olayları günümüz problemlerinin çözümünde kullanmanın önemi ve gerekliliğini öğretmek amacı güdülmektedir...” (D5/SBE).

Sonuç olarak “Geçmiş-Bugün-Gelecek Algısı Olarak Tarih Öğretimi” temasında katılımcıların tarihin sosyal bilgiler derslerinde geçmişi anlamak, geçmişten dersler çıkarmak, bugünü anlamak, bugün yaşanan sorunları geçmişten hareketle çözmek, geleceğe geçmişten hareketle yön vermek gibi alt amaçlarla öğretilmesi düşüncelerini dile getirdikleri görülmektedir. Bu temadaki bazı ifadeler; özellikle de “geçmişten hareketle günümüzdeki sorunları çözmek” vurgusu sosyal bilgiler öğretiminin temel yaklaşımlarından biri olarak kabul edilen “Yansıtıcı İnceleme Alanı Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi” anımsatmaktadır. Bu yaklaşımın odağını araştırma-inceleme ve problem çözme süreçleri oluşturmaktadır. Çocuklar yetişkinliğe adım atarken hayatlarında birçok sorunları karşılaşır, bu sorunları çözmek ve bu süreçte önemli kararlar almak durumunda kalırlar. Hayatın niteliğinin verdikleri bu kararlar belirlemektedir başka bir bakış açısıyla. Yansıtıcı inceleme alanı da tam bu noktada çocuklara hayatlarında karşılaşacakları sorunları çözmek-karar verme süreçlerine yönelik tecrübe kazandırmayı amaçlayan bir yaklaşımdır. Sürecin başında soruna yönelik araştırma ve inceleme boyutu yer alırken devamında da problem çözme ve karar verme süreçlerine yer verilmektedir (Öztürk ve Dilek, 2002). Araştırma-İnceleme süreci

günümüze odaklanabileceği gibi insanoğlunun devasa birikiminin gizlendiği tarihe de odaklanabilir.

4.1.2. Kültür Aktarımı Olarak Tarih Öğretimi

Sosyal Bilgiler öğretiminin doğasına uygun tarih öğretiminin amaçlarının neler olduğuna yönelik elde edilen bulgular arasında katılımcıların üzerinde ikinci olarak en fazla durdukları, frekansı 16,2 olan alt tema “Kültür Aktarımı Olarak Tarih Öğretimi” olmuştur. Bu temaya ilişkin ayrıntılı bulgular Tablo 4.3.’te sunulmuştur.

Tablo 4.3. “Kültür Aktarımı Olarak Tarih Öğretimi”

Temalar	f				N	%
	SBE	SBÖ	TE	T		
1 Kültür aktarımı için	3	4	2	9	18	42,8
2 Kültürel mirası korumak ve geliştirmek için	4	-	1	5	10	23,8
3 Kültür zenginliği (Kökleri) aktarmak için	-	1	1	2	4	9,5
4 Kültürel değerlerin aktarımı	-	1	-	1	2	4,7
5 İnsanları ve toplumları anlamak	1	-	-	1	2	4,7
6 Kültürel Etkileşimi Anlamak	1	-	-	1	2	4,7
7 Milli Değerlerin Aktarılması	1	-	-	1	2	4,7
8 Evrensel Değerlerin Aktarılması	1	-	-	1	2	4,7
Toplam	11	6	3	21	42	

Tablo 4.3’e bakıldığında aslında birbirinden çok farklı olmasa da bazı alt temaların ortaya çıktığı ileri sürülebilir. Bu alt temalar sırasıyla açıklanacak olursa, şunlar ifade edilebilir.

Bu tema altında katılımcılardan elde edilen bulguların sonucunda sosyal bilgiler derslerinde çocuklara tarih öğretiminin en önemli amaçlarından bir diğeri olarak *kültür aktarımı için tarih öğretimi* öne çıkmıştır. Katılımcılar ağırlıklı olarak kültür aktarımı ifadesini kullanmakla birlikte temel kültürel değerlerin kazandırılması, kültürel öğelerin tanıtılması, toplumsal değerlerin elde edilmesi ve devamlılığının sağlanması da vurgulamışlardır. Alt temaya dair örnek görüşler aşağıda verilmiştir:

- “Sosyal Bilgiler dersinde tarih öğretimi kültürün aktarımı olarak eğitim anlayışı çerçevesinde geçmişten bugüne kültürel ürünlerin öğrencilere kazandırılması

şeklinde öğretilmelidir. Eğitimin bu amacı en çok sosyal bilgiler dersi kapsamında öğretilir” (Y26/SBE).

- “... Kültürel aktarımı sağlamak...” (D16/SBE).
- “...Millî kültürümüzü, kültürel öğelerimizi tanıtarak kavratmak...” (Y33/SBE).
- Tarihsel bilgiyi, toplumsal değerleri ve kültürümüzün aktarımı için (Ö1/SBÖ).
- “kültürün aktarımı ve devamlılığını sağlamak, Türk kültürünün temel unsurlarını öğrenciye aktarmak...” (41Ö/SBÖ).

Bu tema altında katılımcılardan elde edilen bulgular sonucunda sosyal bilgiler derslerinde çocuklara tarih öğretiminin önemli bir diğer amacı olarak *kültürel mirası korumak ve geliştirmek için tarih öğretimi* karşımıza çıkmaktadır. Burada kültürel mirasa ait temel öğelerin çocuklara öğretilmesi ve millî kültürün korunması vurgulanmıştır. Alt temaya dair örnek görüşler aşağıda verilmiştir:

- “...millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi sağlamak...” (Y24/SBE).
- “...Türk tarihini ve Türk kültürünü oluşturan temel öge ve süreçleri kavratarak öğrencilerin kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesinde sorumluluk almalarını sağlamak. Millî kimliğin oluşumunu, bu kimliği oluşturan unsurları ve millî kimliğin korunması gerekliliğini kavratmak...” (Y31/SBE).
- “...Millî kültürümüzü, kültürel öğelerimizi tanıtarak kavratmak.... Türk tarihi ve kültürünü oluşturan unsurlar, süreçleri kavratmak aynı zamanda kültürel mirasın korunmasında sorumluluk almalarını sağlamak...” (Y33/SBE).
- “geçmişî gören, kültürüne bağlı, paylaşımcı, barışçıl ve girişimci” (Y68/TE).

Bunların dışında bu tema altında *kültürel zenginliği (kökleri) aktarmak için, kültürel değerlerin aktarımı, insanları ve toplumları anlamak, kültürel etkileşimi anlamak, millî değerlerin aktarılması, evrensel değerlerin aktarılması* gibi amaçlarla sosyal bilgiler derslerinde tarihin öğretilmesi düşüncelerini de dile getirmişlerdir. Alt temalara dair örnek görüşler aşağıda verilmiştir:

- “Millî tarihimizi ve kültürümüzün zenginliğini yeni nesle aktarmak” (Ö3/SBÖ).
- “Tarihsel bilgiyi, toplumsal değerleri ve kültürümüzün aktarımı için”(Ö1/SBÖ).
- “...insanları ve toplumları anlamak, toplumsal değişimi anlamak...”(Y24/SBE).
- “Bireyin yaşadığı toplumda millî değerlerini öğrenmesinin yanı sıra evrensel değerlerin de farkında olması, bilmesi, benimsemesi ve geçmiş, günümüz ve gelecek arasında bağlantı kurmasını sağlamak”(D43/SBE).

Sonuç olarak “Kültür Aktarımı Olarak Tarih Öğretimi” temasında katılımcıların tarihin sosyal bilgiler derslerinde kültür aktarımı için ve kültürel mirası korumak ve geliştirmek gibi alt amaçların vurgusu yapılmış ayrıca kültür zenginliği (kökleri) aktarmak için, kültürel değerlerin aktarımı, insanları ve toplumları anlamak, kültürel etkileşimi anlamak, milli değerlerin aktarılması, evrensel değerlerin aktarılması gibi düşüncelerini dile getirdikleri görülmektedir. Kültürel kimlik, insanın içinde yaşadığı sosyal grubu, onun değer yargılarını ve yaşayışı tarzını gönüllü olarak benimseyerek sahip olduğu kimliktir (Demircioğlu, 2008). Kültür aktarımı, bir millete veya toplumsal gruba ait kültürel özelliklerin, yerleşik söylemlerin yeni nesillere anlatılması, kavratılması ve benimsetilmesidir. Okullarda tarih dersleri kültür aktarımının gerçekleştiği bir durum olarak karşımıza çıkar. Gelişmekte olan ülkelerde tarih genelde geleneksel bir anlayışla daha ziyade kimlik gelişimi ve kültür aktarımı amacıyla öğretilmektedir. Tarih öğretimiyle, içinde yaşanan toplumun değer sistemi, kültür ve uygarlığın nasıl geliştiği, var olan değerler ve kültürel yapının gelişiminde etkili olan faktörlerin neler olduğu öğretilir (Demircioğlu, 2010). Ayrıca Dilek (2007)’e göre tarih düşüncelerimizi şekillendirmede ve içinde yaşadığımız toplumdaki rollerimizi belirlemede önemli bir rol oynadığını bu yüzden de öğrencilerin eğitiminde aktif merkezler olan okullar bir toplumda verilen kültürel miras ve değerleri hükümetlerin belirlediği tarih politikaları yolu ile aktardığını belirtir.

4.1.3. Bilgi Aktarımı Olarak Tarih Öğretimi

Sosyal Bilgiler öğretiminin doğasına uygun tarih öğretiminin amaçlarının neler olduğuna yönelik elde edilen bulgular arasında katılımcıların üzerinde üçüncü olarak en fazla durdukları, frekansı 13,8 olan alt tema “Bilgi Aktarımı Olarak Tarih Öğretimi” olmuştur. Bu temaya ilişkin ayrıntılı bulgular Tablo 4.4.’te sunulmuştur.

Tablo 4.4. “Bilgi Aktarımı Olarak Tarih Öğretimi”

Temalar	f				N	%
	SBE	SBÖ	TE	T		
1 Tarih Bilgisi	6	6	-	2	14	38,8
2 Önemli olanları öğrenme	4	3	1	-	8	22,2
3 Tarih disiplininin genel yapısı/yöntemleri	4	-	1	-	5	13,8
4 Temel tarih kavramları	2	1	-	1	4	11,1
5 Türk tarihi ve kültürünü kavratmak	2	1	-	-	3	8,3
6 Doğru tarih bilgisi	-	-	1	1	2	5,5
Toplam	18	11	3	4	36	

Tablo 4.4.’e bakıldığında aslında birbirinden çok farklı olmasa da bazı alt temaların ortaya çıktığı ileri sürülebilir. Bu alt temalar sırasıyla açıklanacak olursa, şunlar ifade edilebilir.

Bu tema altında katılımcılardan elde edilen verilerden hareketle sosyal bilgiler derslerinde çocuklara tarih öğretimi ile ilgili en fazla üzerinde durulan alt tema olarak *tarih bilgisi* öne çıkmıştır. Katılımcılar ağırlıklı olarak tarih bilgisini vurgulamakla birlikte önemli olanları öğrenme, tarih disiplininin genel yapısı/yöntemleri, temel tarih kavramları, Türk kültürünü kavratmak ve doğru tarih bilgisi gibi alt temalar da vurgulanmıştır. Alt temalara dair örnek görüşler aşağıda verilmiştir:

- “Geçmiş bugün ve gelecek arasında bağ kurabilmek için kuşkusuz tarih bilmemiz gerekir. Öğrencilerin tarih öğretimine istekli ve hazırbulunuşluk olarak uygun olduğu zaman aralığı ortaokul sıralarıdır. Bu yaşlarda temel tarih eğitimi verilerek ileri ki yaşlarda verilecek tarih eğitiminin altyapısı oluşturulur”(Ö19/SBÖ).
- “Sosyal bilgilerin ana dayanaklarından biri olarak tarih bilgisini yerleştirmek ve bu bilgi doğrultusunda öğrenciye yeni analizler yapma imkânı sağlamak” (D71/T).
- “Tarihle ilgili temel bilgiler kazandırılarak sorumluluk sahibi değerlerine sahip çıkan bireyler kazandırmak olmalı. Ayrıca tarihe eleştirel bir göz ile bakabilen üst düzey düşünme becerilerine sahip bireyler yetiştirmek”(Y40/SBE).
- “Öğrencilere genel bir tarih bilinci vermek ve tarihin temel dönüm noktalarında öğrencilere genel bilgiler vermektir” (AG6-SBE).
- “Tarihin, tek tek bireylerden uluslararası düzeyde toplumlar ve devletlere kadar farklı düzlemlerde gerçekleşen bir süreç olduğunu kavratmak” (AG25-SBE).

Sonuç olarak “Bilgi Aktarımı Olarak Tarih Öğretimi” temasında katılımcıların tarihin sosyal bilgiler derslerinde tarih bilgisi, önemli olanları öğrenme gibi alt amaçların vurgusu yapılmış ayrıca tarih disiplininin genel yapısı/yöntemleri, temel tarih kavramları, Türk tarihi ve kültürünü kavratmak ve doğru tarih bilgisi gibi düşüncelerini dile getirdikleri görülmektedir. Her ne kadar sosyal bilgiler derslerindeki tarih konularında temel bilgilerin doğrudan aktarımı olumluymuş gibi gözükse de yapılandırmacı yaklaşıma uygun sosyal bilgiler öğretiminde, özellikle tarih konularının öğretiminde, geçmiş zamanlara veya tarihi olaylara ilişkin bilgilerin öğrencilere ‘aktarılması veya ezberletilmesi’ değil ‘tarihsel anlama’ ve ‘tarihsel düşünme becerilerinin’ geliştirilmesi hedeflenir (Yılmaz ve Şeker, 2011). Çünkü gelişmiş ülkelerde tarih eğitiminin ağırlıklı olarak zihinsel becerileri geliştirme üzerine dayandığı görülmektedir (Dilek, 2007; Demircioğlu, 2010). Bu yüzden tarih konularının öğrenciye öğretilmesinde onun bilgiyi yorumlayabileceği ve tarihsel düşünme becerilerini aktif kılacağı yöntemler işe koşulmalıdır.

4.1.4. Tarih Okuryazarlığı Olarak Tarih Öğretimi

Sosyal Bilgiler öğretiminin doğasına uygun tarih öğretiminin amaçlarının neler olduğuna yönelik elde edilen bulgular arasında katılımcıların üzerinde dördüncü olarak en fazla durdukları, frekansı 13,1 olan alt tema “Tarih Okuryazarlığı Olarak Tarih Öğretimi” olmuştur. Bu temaya ilişkin ayrıntılı bulgular Tablo 4.5.’te sunulmuştur.

Tablo 4.5. “Tarih Okuryazarlığı Olarak Tarih Öğretimi”

Temalar	f				N	%
	SBE	SBÖ	TE	T		
1 Tarihsel Düşünme (genel)	5	-	1	-	6	17,6
2 Zaman ve kronolojiyi anlama	2	1	3		6	17,6
3 Tarih Yazarlığı (Çalışması)	3	-	2	-	5	14,7
4 Sebep-sonuç ilişkisi	2	2	-	-	4	11,7
5 Zaman, süreklilik ve değişim	2	-	2	-	4	11,7
6 Tarihsel kanıtları sorgulama	2	-	1	-	3	8,8
7 Tarihsel empati	1	-	1	-	2	5,8
8 Diğer	2	1	1		4	11,7
Toplam	19	4	11	-	34	

Tablo 4.5.’e bakıldığında aslında birbirinden çok farklı olmasa da bazı alt temaların ortaya çıktığı ileri sürülebilir. Bu alt temalar sırasıyla açıklanacak olursa, şunlar ifade edilebilir.

Bu tema altında katılımcılardan elde edilen verilerden hareketle sosyal bilgiler derslerinde çocuklara tarih öğretimi ile ilgili en fazla üzerinde durulan alt temalar olarak *tarihsel düşünme (genel)* ve *zaman ve kronolojiyi anlama* öne çıkmıştır. Katılımcılar ağırlıklı olarak tarihsel düşünme ile zaman ve kronolojiyi anlamayı vurgulamakla birlikte tarih yapmak, sebep-sonuç ilişkisi, zaman, süreklilik ve değişim, tarihsel kanıtları sorgulama, tarihsel empati gibi alt temalar da vurgulanmıştır. Ayrıca diğer alt teması altında çok perspektiflilik, tarihsel analiz, tarih okuryazarlığı ve tarih yazıcılığı gibi temalara da değinilmiştir. Alt temalara dair örnek görüşler aşağıda verilmiştir:

- “Entelektüel gelişim için gerekli olan tarih okuryazarlığına yönelik temel düşünme biçimlerini ve kavrayışı kazandırmak” (AG25/SBE).
- “Geçmiş ve bugünü anlatmak, anlamak için ve zaman, kronoloji becerisini öğrencilere kazandırmak için, problem çözme, eleştirel düşünme becerilerini geliştirebilmek için tarih öğretiyoruz. Ayrıca kimlik oluşumu ve gelişimi için tarih öğretiyoruz” (Ö20/SBÖ).
- “...sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler yaklaşımı açısından bir bilim olarak tarihin mutfağını çocuklara gözlem ve becerilerle öğretmeyi kapsamalıdır”(Y26-SBE).
- “Öğrencilerin olaylarla ilgili neden-sonuç bağına görmelerini sağlamak” (Ö54-SBÖ).
- “...zaman, süreklilik ve değişim becerisi kazandırmak” (D16/SBE).

- “...farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulamak...” (Y24/SBE).
- “...tarihsel empati becerisi geliştirmek...” (D63/TE).

Sonuç olarak “Tarih Okuryazarlığı Olarak Tarih Öğretimi” temasında katılımcıların tarihin sosyal bilgiler derslerinde tarihsel düşünme, zaman ve kronolojiyi anlama, tarih yapmak, sebep-sonuç ilişkisi zaman, süreklilik ve değişim, tarihsel kanıtları sorgulama, tarihsel empati gibi düşüncelerini dile getirdikleri görülmektedir. Tarih okuryazarlığı tarihsel olayları eleştirel, araştırmacı bir tutumla ele almayı; ulaşılan farklı kaynaklar arasındaki çelişkili ifadeleri bulmayı; bilimin insanlığa sunduğu tüm imkânları tarihsel olayların öğrenilmesinde kullanmayı; herhangi bir tarihsel olayı sadece kendi içinde değerlendirmeyip onu tarihsel süreç içindeki diğer olaylarla ilişkilendirerek anlamayı; tarihte meydana gelen olayları sadece sonuçlarına göre değil, neden sonuç ilişkisi içinde değerlendirmeyi ve bu ilişkiyi kurabilmeyi kapsayan beceriler olarak tanımlamaktadır. Sosyal bilgiler açısından tarihsel okuryazarlık, bu alanda var olan her türlü kaynağa ve dokümana ulaşabilme, buralardan elde ettiği bilgileri –genel ve özel anlamıyla- geçmişini anlamada, yaşadığı anı yorumlamada ve dolaylı yoldan geleceği planlamada kullanabilme; bu sayede sosyal bilgilerin doğasını, kavramlarını ve sınırlılıklarını öğrenebilmedir (Keçe, 2009). Tarih okuryazarlığında bulunması gereken özellik ve beceriler ise geçmiş olayların bilgisi, geçmişin hikâyelerinin bilgisi, araştırma becerileri, tarihsel dil bilgisi, tarihsel kavramlar bilgisi, temel bilişim becerileri, bağlantı kurma becerisi, çatışma ve uzlaşma bilgisi, ürün ve sunum becerisi, tarihte ahlaki yargılara ulaşma becerisi, tarih metodolojisi bilgisi ve tarihsel açıklama becerisi gibi becerilerdir (Köksal, 2010). Bu bağlamda sosyal bilgiler eğitiminde çocukların birer tarih okuryazarı olmaları noktasında onların ilerlemesine katkı sağlayacak bir oluşum hayata geçirilmeli ve bu becerilerin kazandırılması sağlanmalıdır.

4.1.5. Resmi Tarih Anlayışı Olarak Tarih Öğretimi

Sosyal Bilgiler öğretiminin doğasına uygun tarih öğretiminin amaçlarının neler olduğuna yönelik elde edilen bulgular arasında katılımcıların üzerinde beşinci olarak en

fazla durdukları, frekansı 13,1 olan alt tema “Tarih Okuryazarlığı Olarak Tarih Öğretimi” olmuştur. Bu temaya ilişkin ayrıntılı bulgular Tablo 4.6.’da sunulmuştur.

Tablo 4.6. “Resmi Tarih Anlayışı Olarak Tarih Öğretimi”

Temalar	f				N	%
	SBE	SBÖ	TE	T		
1 Milli Kimlik	4	3	-	-	7	20,5
2 Milli birlik ve beraberlik	4	2	1	-	7	20,5
3 Milli aidiyet	2	1	-	2	5	14,7
4 Resmi ideoloji	3	1	-	-	4	11,7
5 Milli- manevi bilinç	1	1	-	1	3	8,8
6 Milli ve Manevi değerler	2	1	-	-	3	8,8
7 Sorumlu/ideal yurttaş	1	-	1	-	2	5,8
8 Diğer	-	2	1	-	3	8,8
Toplam	17	11	3	3	34	

Tablo 4.6.’ya bakıldığında aslında birbirinden çok farklı olmasa da bazı alt temaların ortaya çıktığı ileri sürülebilir. Bu alt temalar sırasıyla açıklanacak olursa, şunlar ifade edilebilir.

Bu tema altında katılımcılardan elde edilen verilerden hareketle sosyal bilgiler derslerinde çocuklara tarih öğretimi ile ilgili en fazla üzerinde durulan alt temalar olarak *milli kimlik ve milli birlik ve beraberlik* öne çıkmıştır. Katılımcılar ağırlıklı olarak milli kimlik ve milli birlik ve beraberliği vurgulamakla birlikte milli aidiyet, resmi ideoloji, milli-manevi bilinç, milli ve manevi değerler, sorumlu/ideal yurttaş gibi alt temalar da vurgulanmıştır. Ayrıca diğer alt teması altında barışçıl ve paylaşımcı, milli tarih, ulus kültürü gibi alt temalara da değinilmiştir. Alt temalara dair örnek görüşler aşağıda verilmiştir:

- “...geçmiş ve bugün arasında bağlantı kurarak milli kimliğin ve birliğin önemini kavratmak...” (Ö8-SBÖ).
- “...ayrıca geçmişte yaşanmış olaylardan yola çıkarak öğrencilere milli birlik ve beraberliğin önemini kavramaktır...” (D5/SBE).
- “Öncelikle tarih bilinci kazanarak mensubu olduğu milliyete aidiyetlik bağının güçlenmesine katkı sağlamaktır....” (D5/ SBE).

- “Mevcut ideolojik yapının benimsetilmesi ve kimlik gelişimi için...(Ö1/SBÖ).
- “milli ve manevi bilincin ve farkındalığın aşılması açısından sosyal bilgiler dersi içerisinde tarih konularının öğretilmesi önem arz etmektedir.(Ö58/SBÖ).
- Öğrencilere tarihi öğretmek milli manevi değerlerin yanında onlara tarih tarihsel düşünme becerileri kazandırmak olmalıdır (Y65/SBE).
- “...görev ve sorumluluklarını bilmen yetenekli ve kültürlü vatandaş...(AG70/SBE).

Sonuç olarak “Resmi Tarih Anlayışı Olarak Tarih Öğretimi” temasında katılımcıların tarihin sosyal bilgiler derslerinde milli kimlik, milli birlik ve beraberlik, milli aidiyet, resmi ideoloji, milli-manevi bilinç, milli ve manevi değerler, sorumlu/ideal yurttaş gibi düşüncelerini dile getirdikleri görülmektedir. Tarih yazımı incelenirken siyasal iktidarın niteliği mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır. Çünkü bir ülkenin siyasal kültürü geçmişinin tanımlanmasında belirleyici rol oynar. Büyük dönüşümler, devrimler o ülkeye yeni bir kimlik kazandırır ve böylece betimlemenin ve tanımın unsurları değişir, tarih de buna paralel olarak tümüyle yeniden yazılmasa bile büyük ölçüde değiştirilir (Ersanlı Behar, 1996). Cumhuriyetin ilanından sonra da tarih dersi, eğitim ve öğretim etkinlikleri içinde önem verilen bir ders olarak karşımıza çıkmaktadır. Milli devlet anlayışına göre kurulan Türkiye Cumhuriyetinde yetişen gençlere milli bilincin kazandırılması ve geçmişin öğretilmesi görevi tarih derslerine yüklenmişti (Safran, 2009). Görüldüğü üzere devlet veya iktidar, tarihle doğası gereği ilgilenir. Meşrulaştırma işlevinden dolayı, geçmişin kullanımı iktidarlarca vazgeçilmez olup, bu durum özellikle demokrasi geleneğini tam olarak oturtamamış toplumlar başta olmak üzere tüm toplumlarda görülebilir (Kaya, 2009).

4.1.6. Tarih Bilinci Olarak Tarih Öğretimi

Sosyal Bilgiler öğretiminin doğasına uygun tarih öğretiminin amaçlarının neler olduğuna yönelik elde edilen bulgular arasında katılımcıların üzerinde altıncı olarak en fazla durdukları, frekansı 9,2 olan alt tema “Tarih Bilinci Olarak Tarih Öğretimi” olmuştur. Bu temaya ilişkin ayrıntılı bulgular Tablo 4.7.’de sunulmuştur.

Tablo 4.7. “Tarih Bilinci Olarak Tarih Öğretimi”

Temalar	f				N	%
	SBE	SBÖ	TE	T		
1 Tarih bilinci/şuuru	11	3	4	-	18	75,0
2 Diğer	3	2	-	1	6	25,0
Toplam	15	5	4	1	24	

Tablo 4.7.’ye bakıldığında aslında birbirinden çok farklı olmasa da bazı alt temaların ortaya çıktığı ileri sürülebilir. Bu alt temalar sırasıyla açıklanacak olursa, şunlar ifade edilebilir.

Bu tema altında katılımcılardan elde edilen verilerden hareketle sosyal bilgiler derslerinde çocuklara tarih öğretimi ile ilgili en fazla üzerinde durulan alt tema olarak *tarih bilinci/şuuru* öne çıkmıştır. Katılımcılar ağırlıklı olarak tarih bilinci/şuurunu vurgulamakla birlikte tarih sevgisi, farklı kültüre/milletlere saygı, insanlık için çalışma, geçmişle barışık olma ve barışa hizmet anlayışı gibi diğer alt teması altında bunlara da değinilmiştir. Alt temalara dair örnek görüşler aşağıda verilmiştir:

- “*Sosyal Bilgiler dersi içerisindeki tarih öğretiminin amacı öğrencilerde tarih bilincinin oluşmasına yardımcı olur. Öğrendiği tarih konuları ile gerek kendi ülkesi, milleti için gerekli tarih konularını öğrenir ve milli bir bilinç kazanır gerekse öğrendiği başka konularla dünyayı tanıma ve algılama özelliğini kendinde bulur*” (Ö12/TE).
- “*Aynı topraklar üzerine yaşayan insanlara ortak bir tarih şuuru verme...*” (32D –TE).
- “*Doğru bilgi vermek..tarih sevdirmek...milli bilinç oluşturmak. .aidiyet oluşturmak (P4-T).*”
- “*Tarih öğretiminin amacı geçmişle barışık, geçmişinde yaşananlardan ders çıkararak bugünü anlamlandırabilen etkili vatandaş yetiştirmektir (Ö51-SBÖ).*”

Sonuç olarak “Tarih Bilinci Olarak Tarih Öğretimi” temasında katılımcıların tarihin sosyal bilgiler derslerinde tarih bilinci/şuuru, tarih sevgisi, farklı kültürlere/milletlere saygı, insanlık için çalışma, geçmişle barışık olma, barışa hizmet

anlayışı gibi düşüncelerini dile getirdikleri görülmektedir. Geçmişini yorumlamak ve geleceği biçimlendirmek tarih bilincine sahip olmakla mümkündür. Tarih bilinci, insanın geçmişini yorumlamasında, geleceği kurmasında ve ona yön vermesinde rol oynamaktadır. Tarih bilincinin oluşturulmasında insanın tarihi nasıl şekillendirdiği önem taşır (Sezginsoy ve Akkoyunlu, 2011). Dünyada ve toplumumuzda bireylerin tarih bilincine sahip olmasına olumlu değerler yüklenilir. Dolayısıyla gençlerin tarih bilincine sahip olması istenir. Bu isteğin altında, tarih bilincinin yaşamları boyunca insanların vaziyet alışlarını ve eylemlerini olumlu yönde etkileyen bir formasyon olduğunun düşünülmesi yatmaktadır. Tarih bilincine sahip olmak; geçmişin yorumları, günün algılanması ve geleceğe ait beklentiler arasında bağlantı kurmayı gerçekleştirmek demektir. Tarih bilinci iki önemli işlev görmektedir. Birincisi bireyin kendisini bir zaman akışı içinde görmesini ve değerlendirmesini sağlamaktır. İkincisi ise böyle bir formasyona yüklenen kararlılık dolayısıyla bireylerin gelecekteki davranışlarının beklenilir hâle gelmesidir. Böylece toplumda değişme normalleştirilmiş olur ki bu ortamda insanlar huzur duyarak yaşayabilirler (Kaya, 2009). Çocuklara tarih bilincinin kazandırılmasında sosyal bilgiler bu anlamda çok önemli bir görevi yerine getirmiş olur.

4.1.7. Pedagojik Bir Araç Olarak Tarih Öğretimi

Sosyal Bilgiler öğretiminin doğasına uygun tarih öğretiminin amaçlarının neler olduğuna yönelik elde edilen bulgular arasında katılımcıların üzerinde altıncı olarak en fazla durdukları, frekansı 8,1 olan alt tema “Pedagojik Bir Araç Olarak Tarih Öğretimi” olmuştur. Bu temaya ilişkin ayrıntılı bulgular Tablo 4.8.’de sunulmuştur.

Tablo 4.8. “Pedagojik Bir Araç Olarak Tarih Öğretimi”

Temalar	f				N	%
	SBE	SBÖ	TE	T		
1 Eleştirel/Sorgulayıcı Düşünme	4	1	2	-	7	33,3
2 Düşünme becerileri	2	2	-	2	6	28,5
3 Kişilik gelişimi	2	1	1	-	4	19,0
4 Karar verme-problem çözme	-	1	1	-	2	9,5
5 Diğer	-	2	-	-	2	9,5
Toplam	8	7	4	2	21	

Bu tema altında katılımcılardan elde edilen verilerden hareketle sosyal bilgiler derslerinde çocuklara tarih öğretimi ile ilgili en fazla üzerinde durulan alt tema olarak *eleştirel/sorgulayıcı düşünme* öne çıkmıştır. Katılımcılar ağırlıklı olarak *eleştirel/sorgulayıcı düşünmeyi* vurgulamakla birlikte düşünme becerileri, kişilik gelişimi, karar verme-problem çözme gibi alt temalar da vurgulanmıştır. Ayrıca diğer alt teması altında tecrübe kazandırmak ve objektif bilinç kazandırmak gibi alt temalara da değinilmiştir. Alt temalara dair örnek görüşler aşağıda verilmiştir:

- “Tarih öğretimi öğrencilere tarihsel olayları eleştirel bir bakış açısıyla öğrenmelerini sağlar” (Y38/SBE).
- “Öğrencilere deneyim ve bilimsel düşünme becerilerini kazandırmak için...”(Ö1-SBÖ).
- “...kendine güven duyan, ne yapacağını bilen, geleceğe güvenle yürüyen sağlam kişilikli bireyler olarak yetiştirmek ...” (Y10/SBE).
- “...karar verme, problem çözme, eleştirel düşünme becerileri kazandırmak ...” (D63/TE).

Sonuç olarak “Pedagojik Bir Araç Olarak Tarih Öğretimi” temasında katılımcıların tarihin sosyal bilgiler derslerinde *eleştirel/sorgulayıcı düşünme*, düşünme becerileri, kişilik gelişimi, karar verme-problem çözme, tecrübe kazandırmak ve objektif bilinç kazandırmak gibi düşüncelerini dile getirdikleri görülmektedir. Sosyal bilgiler derslerinde tarih derslerinin bir özelliği de pedagojik amaçları yerine getirmede bir araç olarak kullanılmasıdır. Çocuklara okuma becerileri, çalışma becerileri, referans ve bilgi tarama becerileri, elektronik araçlarla ilgili teknik beceriler, zihinsel beceriler, karar verme (problem çözme) gibi beceriler bu derste öğretilir. Ayrıca bu ders

aracılığıyla öğrencilere çalışma disiplini, bilimsel bakış açısı ve üst düzey düşünme beceri ve niteliklerinin kazandırılması, bilgiyi kendisinin keşfetmesi, kanıtları değerlendirebilmesi, analiz, sentez gibi birçok pedagojik kazanım verilebilir (Demircioğlu, 2010).

4.1.8. Vatandaşlık Eğitimi Olarak Tarih Öğretimi

Sosyal Bilgiler öğretiminin doğasına uygun tarih öğretiminin amaçlarının neler olduğuna yönelik elde edilen bulgular arasında katılımcıların üzerinde sekizinci olarak en fazla durdukları, frekansı 6,2 olan alt tema “Vatandaşlık Eğitimi Olarak Tarih Öğretimi” olmuştur. Bu temaya ilişkin ayrıntılı bulgular Tablo 4.9.’da sunulmuştur.

Tablo 4.9. “Vatandaşlık Eğitimi Olarak Tarih Öğretimi”

Temalar	f				N	%
	SBE	SBÖ	TE	T		
1 Etkin-bilinçli vatandaş	4	2	-	1	7	43,7
2 İyi vatandaş	2	-	-	1	3	18,7
3 Vatandaşlık eğitimi	1	-	1	-	2	12,5
4 İnsan hakları, demokrasi, hoşgörü	2	-	-	-	2	12,5
5 Diğer	-	-	1	1	2	12,5
Toplam	9	2	2	3	16	

Bu tema altında katılımcılardan elde edilen verilerden hareketle sosyal bilgiler derslerinde çocuklara tarih öğretimi ile ilgili en fazla üzerinde durulan alt tema olarak *etkili –bilinçli vatandaş* öne çıkmıştır. Katılımcılar ağırlıklı olarak etkili-bilinçli vatandaş vurgulamakla birlikte iyi vatandaş, vatandaşlık eğitimi, insan hakları, demokrasi, hoşgörü gibi alt temalar da vurgulanmıştır. Ayrıca diğer alt teması altında vatandaşlık duygusu ve vatandaşlık aktarımı gibi alt temalara da değinilmiştir. Alt temalara dair örnek görüşler aşağıda verilmiştir:

- “*Etkili vatandaşlık gelişimi için tarihsel düşünme becerilerinin öğretilmesi...*” (Y18-SBE).

- “...ülkesinin refahına katkı sağlayacak aktif vatandaşlar yetiştirmek tarih öğretiminin bu ders için uzun vadede ki amaçlarındandır” (AG67-SBE).
- “geçmiş öğreterek o günü ve geleceği anlamaya ışık tutmak, iyi bir birey ve vatandaş olma yolunda bilinç kazandırmak...” (D21-T).
- “...insan hakları, demokrasi, hoşgörü, gibi temel kavramları öğretmek bu konuda duyarlılığı arttırmak...” (Y33-SBE).

Sonuç olarak “Vatandaşlık Eğitimi Olarak Tarih Öğretimi” temasında katılımcıların tarihin sosyal bilgiler derslerinde etkin-bilinçli vatandaş, iyi vatandaş, vatandaşlık eğitimi, insan hakları, demokrasi, hoşgörü, vatandaşlık duygusu ve vatandaşlık aktarımı gibi düşüncelerini dile getirdikleri görülmektedir. Sosyal bilgiler eğitiminin üç geleneğinden biri olan ‘vatandaşlık bilgisi aktarımı olarak sosyal bilgiler’in gerekliliklerini yerine getirmede tarih öğretiminin önemi çok büyüktür. İktidar vatandaş yetiştirmek için genelde eğitim sistemini ve özelde de tarih derslerini araç olarak kullanmaktadır. Tarih’e sosyal bilgiler derslerinde ayrı bir önem verilmiş olmasının nedeni hem tarihin hem sosyal bilgilerin ortak amaçlarının (vatandaşlık eğitimi) olması ile açıklanabilir (Barton, 2005; akt. Keçe, 2013).

4.1.9. Disiplinlerarası Bakış Olarak Tarih Öğretimi

Sosyal Bilgiler öğretiminin doğasına uygun tarih öğretiminin amaçlarının neler olduğuna yönelik elde edilen bulgular arasında katılımcıların üzerinde dokuzuncu olarak en fazla durdukları, frekansı 1,5 olan alt tema “Disiplinlerarası Bakış Olarak Tarih Öğretimi” olmuştur. Bu temaya ilişkin ayrıntılı bulgular Tablo 4.10’da sunulmuştur.

Tablo 4.10. “Disiplinlerarası Bakış Olarak Tarih Öğretimi”

Temalar	f				N	%
	SBE	SBÖ	TE	T		
1 Disiplinlerarası bir yaklaşım	2	-	1	-	3	0,75
2 Siyasi, kültürel, ekonomik bağlamları	1	-	-	-	1	0,25
Toplam	3	-	1	-	4	

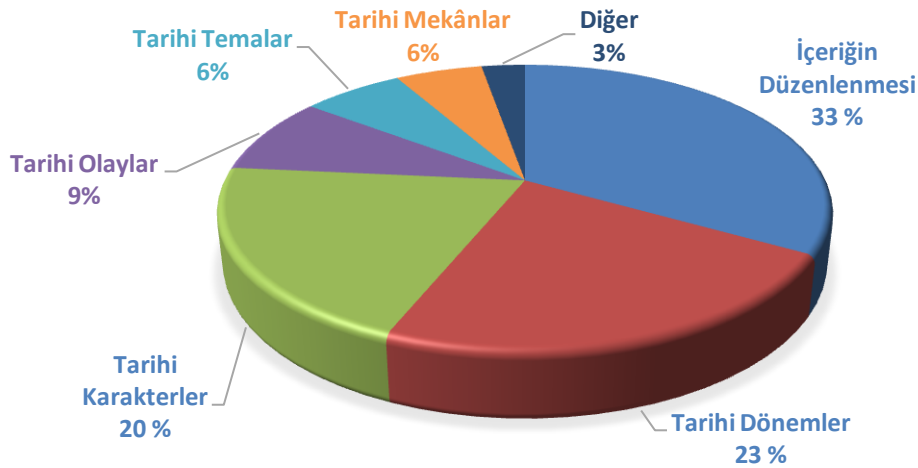
Bu tema altında katılımcılardan elde edilen verilerden hareketle sosyal bilgiler derslerinde çocuklara tarih öğretimi ile ilgili en fazla üzerinde durulan alt tema olarak *disiplinlerarası bir yaklaşım* teması öne çıkmıştır. Katılımcılar ağırlıklı olarak disiplinlerarası yaklaşımı vurgulamakla birlikte siyasi, kültürel, ekonomik bağlamlar gibi alt temalar da vurgulanmıştır. Alt temalara dair örnek görüşler aşağıda verilmiştir:

- “...*genel olarak tarih eğitiminde coğrafya, ekonomi, siyaset, vatandaşlık gibi disiplinlerle kaynaşarak öğrencilerde tarihi bir kültür oluşturulması esastır...*” (D9/SBE).
- “...*güncel bir öğretim yapılmalı, disiplinlerarası bir yaklaşım sergilenmeli...*” (Ö28/TE).
- “*tarihi siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel bağlanma tanıtmak...*” (Y33/SBE).

Sonuç olarak “Disiplinlerarası Bir Bakış Olarak Tarih Öğretimi” temasında katılımcıların tarihin sosyal bilgiler derslerinde disiplinlerarası bir yaklaşım, siyasi, kültürel ve ekonomik bağlamlar gibi düşüncelerini dile getirdikleri görülmektedir. Tarihin başka bilimlerle ilişkisi olmaksızın gelişmesi düşünülemez. Hangi bilimlerle ne oranda alakası bulunduğu, onlardan ne gibi hususlarda nasıl faydalanacağı hakkında fikir sahibi olan tarihçi ve tarih-sosyal bilgiler öğretmeni bir problemle karşılaştığında hangi bilimlerden istifade edebileceğini bilir (Köstüklü, 2006). Tarih biliminin, diğer bilimlerin hangileriyle doğrudan ya da dolaylı ilişkisinin olduğu, hangilerinin tarihin yardımcıları niteliğinde görüldükleri; tarihin tanımı, temel öğeleri, konusu, amacı ve yöntemi göz önüne alındığında anlaşılabilir (Şahin, 2006). Sosyal bilgiler programında tarih konularının öğretimi sırasında çocuklara bu disiplinlerarasılık bakış açısını sağlayan birçok kazanım mevcuttur.

4.2. Sosyal Bilgilerin Doğasına Uygun Tarih Öğretiminin İçeriğine Dair Bulguların Değerlendirilmesi

Sosyal Bilgiler öğretiminin doğasına uygun tarih öğretiminin içeriğinin neler olduğuna yönelik elde edilen bulgular incelendiğinde 8 farklı temanın (Diğer başlığı tarih disiplini ile kavram-beceri-değer temalarını kapsamaktadır) ortaya çıktığı görülmüştür. Bu temalar Grafik 2’de yüzdeler dağılımına göre verilmiştir.

Grafik 4.2. Sosyal Bilgilerin Doğasına Uygun Tarih Öğretiminin İçeriği

Sosyal Bilgiler öğretiminin doğasına uygun tarih öğretiminin içeriğinin neler olduğuna yönelik elde edilen bulgular yüzde olarak verilmekle birlikte aşağıdaki tabloda frekans değerlerine göre de verilmiştir.

Tablo 4.11. Sosyal Bilgilerin Doğasına Uygun Tarih Öğretiminin İçeriği

İÇERİK Temalar	f				N	%
	SBE	SBÖ	TE	T		
1 Tarihi İçeriğinin Düzenlenmesi*	16	5	15	36	72	33,1
2 Tarihi Dönemler	26	20	1	3	50	23,0
3 Tarihi Karakterler	22	13	4	5	44	20,2
4 Tarihi Olaylar	8	6	3	2	19	8,7
5 Tarihi Temalar	11	1	-	2	14	6,4
6 Tarihi Mekânlar	3	5	3	1	12	5,5
7 Diğer	3	1	1	1	6	2,7
Toplam	89	51	27	50	217	

* Araştırma sorusundaki bağlamın dışında çıkan bir temadır. Sebepleri aşağıda tartışılmıştır.

Tablo 4.11.'e bakıldığında sosyal bilgilerin doğasına uygun tarih öğretiminin içeriğinde neler bulunacağına yönelik elde edilen bulgularda araştırma sorusunun bağlamının dışında (içeriğin nelerden oluşacağı değil içeriğin nasıl düzenleneceğine değinilmesi) bulguların yer aldığı tema olan "İçeriğin Düzenlenmesi" ilk sırada öne çıkmıştır. Temanın kapsadığı verilerin içerik boyutunun yaklaşık üçte birini (%33)

kapsaması manidar bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Bu sonuç Sosyal Bilgiler derslerinde tarih içeriğinin nelerden oluşacağından ziyade bu içeriği nasıl düzenleneceğinin öncelikli olarak sorunsallaştırıldığı şeklinde yorumlanabilir. Bu temadan sonra tarihi dönemler, karakterler, olaylar, temalar ve mekânlar da içeriği oluşturan unsurlar olarak vurgulanmıştır. Bu temalar aşağıda ayrı başlıklar altında ayrıntılı olarak ele alınacağı, değerlendirileceği için kısaca özetlemekle yetinilmiştir.

4.2.1. Sosyal Bilgilerin Doğasına Uygun Tarih Öğretiminin İçeriğinin Düzenlenmesi

Sosyal Bilgiler öğretiminin doğasına uygun tarih öğretiminin içeriğinin neler olduğuna yönelik elde edilen bulgular arasında katılımcıların üzerinde en fazla durdukları, frekansı en yüksek olan alt tema “Tarih İçeriğinin Düzenlenmesi” olmuştur. Bu temaya ilişkin ayrıntılı bulgular Tablo 4.12.’de sunulmuştur.

Tablo 4.12. “Tarih İçeriğinin Düzenlenmesi” Boyutu

Temalar	f				N	%
	SBE	SBÖ	TE	T		
1 Yerelden/Özelden genele	4	3	-	7	14	19,4
2 Kronolojik	2	2	1	5	10	13,8
3 Türk Tarihi merkezli	5	-	-	5	10	13,8
4 Detaya girmeyen, yüzeysel	-	1	3	4	8	11,1
5 Disiplinlerarası	-	-	3	3	6	8,3
6 Beceri ve değere dayanan	1	-	2	3	6	8,3
7 Genelden özele	-	-	2	2	4	5,5
8 Tematik	2	-	-	2	4	5,5
9 Bütüncül	1	1	-	2	4	5,5
10 Diğer (Eşzamanlı, gerçekçi...)	1	1	1	3	6	8,3
Toplam	16	8	12	36	72	

Tablo 4.12.’ye bakıldığında katılımcılardan elde edilen veriler ışığında frekansı en yüksek olan alt temanın *yerelden/özelden genele* olduğu ortaya çıkmıştır. Daha sonra kronolojik ve Türk tarihi merkezli alt temalar vurgulanmıştır. Sonrasında ise sırasıyla

detaya girmeyen, yüzeysel, disiplinlerarası, beceri ve değere dayanan, genelden özele, tematik, bütüncül ve eşzamanlı, gerçekçi gibi alt temalara rastlanılmıştır. Alt temalara dair örnek görüşler aşağıda verilmiştir:

- “Yerel konulardan başlanarak çemberin daha da genişlemesi gerekir. Önce kendine en yakın bulunan konular (aile vb.) daha sonra ülke, kıta ve dünya gibi genişlenecek bir yapı da olması gerektiğini düşünüyorum”(Ö12/TE).
- “İlkokul 4. sınıfta genel tarih eğitimi, 5. sınıftan itibaren Türk kültür tarihi ağırlıklı olmak üzere kronolojik olarak tarih bilgisi sistemli olarak öğrenciye aktarılmalıdır...”(Ö23/TE).
- “Türk tarihi merkezli diğer tarih konularından oluşmalıdır. Cumhuriyet tarihine kadar olan konular yer almalıdır...”(39Y/SBE).
- “Sosyal bilgiler dersi içerisinde ayrıntıya girilmeden ve ana fikir verilecek şekilde bence, kişiler, olayın ne olduğu, hangi zaman diliminde geçtiği, kimleri nasıl etkilediği ve sonuçlarının hangi olaylara sebebiyet verdiği öğretilmelidir”(Ö58/SBÖ).
- “Olabilirdiğince interdisipliner yaklaşılmasını gerektiren kişi, olay, mekân, dönem unsurlarından oluşmalıdır...” (D34/TE).
- “...tarihsel düşünme becerileri kesinlikle bilgi kazandırma hedefinin önüne geçirilmelidir... (D34-TE).

Sonuç olarak Sosyal bilgilerin doğasına uygun tarih öğretiminin içeriğinin düzenlenmesi boyutunda katılımcıların yerelden/özelden genele, kronolojik, Türk tarihi merkezli, detaya girmeyen-yüzeysel, disiplinlerarası, beceri ve değere dayanan, genelden özele, tematik, bütüncül ve diğer alt teması altında da eşzamanlı ve gerçekçi gibi düşünceleri dile getirdikleri görülmektedir.

4.2.2. Sosyal Bilgilerin Doğasına Uygun Tarih Öğretiminin İçeriği Olarak Tarihi Dönemler

Sosyal Bilgiler öğretiminin doğasına uygun tarih öğretiminin içeriğinin neler olduğuna yönelik elde edilen bulgular arasında katılımcıların üzerinde en fazla durdukları ikinci sıradaki alt tema “Tarihi Dönemler” olmuştur. Bu temaya ilişkin ayrıntılı bulgular Tablo 4.13.’de sunulmuştur.

Tablo 4.13. “Tarihi Dönemler” Boyutu

Temalar	f				N	%
	SBE	SBÖ	TE	T		
1 Osmanlı Devleti Tarihi	6	4	-	-	10	20,0
2 Türkiye Cumhuriyeti Tarihi	5	2	-	1	8	16,0
3 Türk Tarihi	3	1	-	1	5	10,0
4 Dünya Tarihi	2	3	-	-	5	10,0
5 Orta Asya Türk Tarihi	3	1	-	-	4	8,0
6 Yakın Dönem Türk Tarihi	1	3	-	-	4	8,0
7 İlkçağdan Günümüze Tüm Dönemler	1	3	-	-	4	8,0
8 İslam Tarihi ve Kültürü	2	1	-	-	3	6,0
9 Diğer (Selçuklular, Ortaçağ, Demokrasi Tarihi...)	3	2	1	1	7	14,0
Toplam	26	20	1	3	50	

Tablo 4.13.'e bakıldığında katılımcılardan elde edilen veriler ışığında frekansı en yüksek olan alt temanın *Osmanlı Devleti Tarihi* olduğu ortaya çıkmıştır. Daha sonra Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, Türk Tarihi ve Dünya Tarihi gibi alt temalar vurgulanmıştır. Sonrasında ise sırasıyla Orta Asya Türk Tarihi, Yakın Dönem Türk Tarihi, İlkçağdan günümüze tüm dönemler, İslam tarihi ve kültürü ve diğer alt teması altında Selçuklular, Ortaçağ, Demokrasi tarihi gibi alt temalara rastlanılmıştır. Alt temalara dair örnek görüşler aşağıda verilmiştir:

- “*Osmanlı tarihi daha detaylı olmalıdır*” (Ö56-SBÖ).
- “*Ancak yoğun olarak Cumhuriyet Dönemi üzerinde durulmalıdır...*” (AG67-SBE).
- “*Dönemsel olarak eski Türk uygarlıklarından itibaren genel olarak bir anlatım içermeli çünkü milli tarih bilincini kazanması açısından bu önemlidir*” (AG67-SBE).
- “*...diğer taraftan başka ülkelerin tarihi de bence müfredatta olmalı...*” (Ö54/SBÖ).
- “*Orta Asya Türk tarihi (Hun-Köktürk-Uygur-destanlar-Çin ile mücadele yani savaş tarihi de dahil-kültür, sanat ve edebiyat)...*” (Y29/SBE).

Sonuç olarak Sosyal bilgilerin doğasına uygun tarih öğretiminin tarihi dönemler boyutunda katılımcıların Osmanlı Devleti Tarihi, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, Türk

Tarihi, Dünya Tarihi, Orta Asya Türk Tarihi, Yakın Dönem Türk Tarihi, İlkçağdan günümüze tüm dönemler, İslam Tarihi ve kültürü katılımcıların ve diğer alt teması altında da Selçuklular, Ortaçağ, Demokrasi tarihi gibi düşünceleri dile getirdikleri görülmektedir.

4.2.3. Sosyal Bilgilerin Doğasına Uygun Tarih Öğretiminin İçeriği Olarak Tarihi Karakterler

Sosyal Bilgiler öğretiminin doğasına uygun tarih öğretiminin içeriğinin neler olduğuna yönelik elde edilen bulgular arasında katılımcıların üzerinde en fazla durdukları üçüncü sıradaki alt tema “Tarihi Karakterler” olmuştur. Bu temaya ilişkin ayrıntılı bulgular Tablo 4.14.’de sunulmuştur.

Tablo 4.14. “Tarihi Karakterler” Boyutu

Temalar	f				N	%
	SBE	SBÖ	TE	T		
1 Önemli/Büyük Adamlar	8	7	-	-	15	34,0
2 Atatürk	3	1	2	1	7	15,9
3 Liderler	3	1	-	2	6	13,6
4 Kahramanlar	2	1	-	-	3	6,8
5 Günlük yaşam ve toplumdaki insanlar	3	-	-	-	3	6,8
6 Kadınlar	2	-	-	-	2	4,5
7 Diğer	1	3	2	2	8	18,1
Toplam	22	13	4	5	44	

Tablo 4.14.’e bakıldığında katılımcılardan elde edilen veriler ışığında frekansı en yüksek olan alt temanın *Önemli/Büyük adamlar* olduğu ortaya çıkmıştır. Daha sonra Atatürk ve liderler gibi alt temalar vurgulanmıştır. Sonrasında ise sırasıyla kahramanlar, sıradan insanlar, kadınlar ve diğer alt teması altında da diğer alt temalara rastlanılmıştır. Alt temalara dair örnek görüşler aşağıda verilmiştir:

- “Kendi ülkemizde ve dünya ülkelerinde geçmişe damga vurmuş saygın kişiler ve bu kişilerin yaptığı olaylardan oluşmalıdır” (Ö35-SBÖ).
- “Milletlerin birbirleri ile münasebetleri, Milletleri yönlendiren kişiler (Peygamberler, Yöneticiler, düşünürler, bilginler, sanatçılar, komutanlar), kültürleri taşıyan ve gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlayan kişiler (diplomatlar, seyyahlar, tüccarlar, eğitimciler) tarih dersi kapsamında öğrenilebilir” (Y10/SBE).
- “Öncelikle Mustafa Kemal Atatürk'ün doğru bir şekilde öğretilmesi gerektiğini düşünüyorum...” (Ö28/TE).
- “liderlerin hayatı, tarihi olayların sosyal ve iktisadi sebep ve sonuçları, tarihi coğrafya...” (D21/T).
- “Tarihteki kahramanlar ve özellikleri öğrencilere sunulmalıdır ki, model alabilsinler.(D66/SBE).
- “Bu çerçevede örneğin tarihin seyrini değiştiren önemli olaylarda belirleyici olan temel karakterle birlikte görünmeyen, "halktan" karakterlere dikkat çekilmesi gerekiyor” (AG25/SBE).

Sonuç olarak Sosyal bilgilerin doğasına uygun tarih öğretiminin tarihi karakterler boyutunda katılımcıların önemli/büyük adamlar, Atatürk, liderler, kahramanlar, sıradan insanlar, kadınlar gibi düşünceleri dile getirdikleri görülmektedir.

4.2.4. Sosyal Bilgilerin Doğasına Uygun Tarih Öğretiminin İçeriği Olarak Tarihi Olay, Tema ve Mekânlar

Sosyal Bilgiler öğretiminin doğasına uygun tarih öğretiminin içeriğinin neler olduğuna yönelik elde edilen bulgular arasında katılımcıların üzerinde durdukları diğer alt temalar ise “Tarihi Olaylar”, “Tarihi Temalar” ve “Tarihi Mekânlar” olmuştur. Bu temalara ilişkin frekans sayıları düşük olduğu için tabloda vermek yerine açıklanması tercih edilmiştir.

“Tarihi Olaylar” temasında “Türk Göçleri, Coğrafi Keşifler, İstanbul'un Fethi, Haçlı Seferleri, Çanakkale Savaşları, Anadolu'nun Türkleşmesi, II. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı” gibi önemli olay ve olgulardan söz edilmiştir. Alt temaya dair örnek görüşler aşağıda verilmiştir:

- “...olay bakımından ise Çanakkale ve Kurtuluş Savaşları öncesi ve sonrasıyla üzerinde durulmalıdır (AG67/SBE).
- “...olay olarak Türklerin Anadolu'ya gelişleri, orta Asya'dan göçleri ve dünyada dağıldıkları yerler...” (Ö36SBÖ).

“*Tarihi Temalar*” olarak katılımcıların özellikle başta “Kültür Tarihi” olmak üzere “Tarihi Coğrafya, İnançlar, Yönetim, Sanat Tarihi” gibi temaları sosyal bilgiler dersinde tarih içeriği olarak düşündükleri görülmektedir. Alt temaya dair örnek görüşler aşağıda verilmiştir:

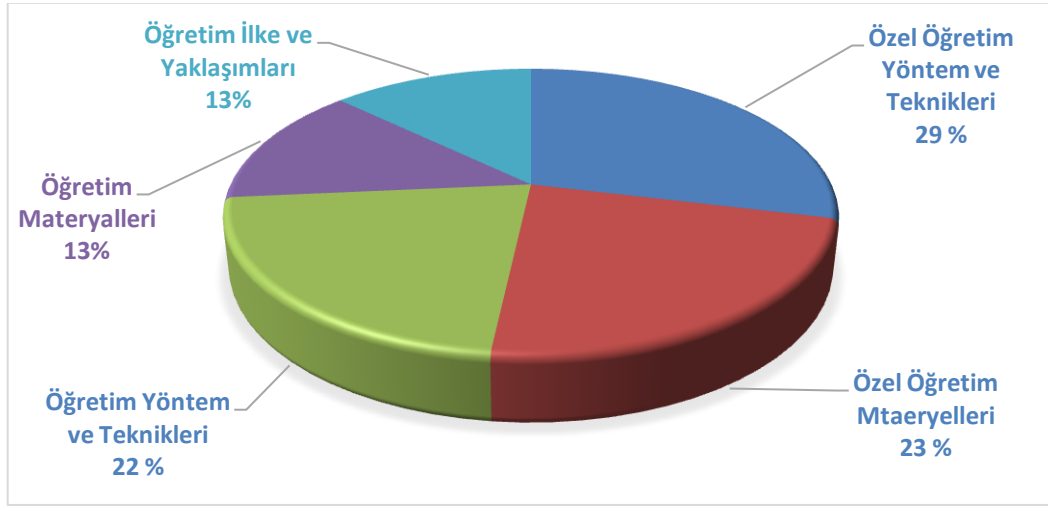
- “*Artık ortaokullarda siyasi tarih öğretimi tamamen son bulmalıdır. Öğrenciler Osmanlı devleti kültürünü, ruhunu öğrenmelidir*” (19Ö/SBÖ).
- “*Bence, içerikte sadece ayrıcalıklı sınıfların (devleti yönetenler, ordu komutanları gibi) tarihi değil, halkın (mesela köylünün) tarihine ilişkin bilgiler yer almalıdır. Ayrıca, sadece askeri ve siyasi olaylar (savaşlar, yöneticilerin değişmesi gibi) değil kültür, sanat, bilimle ilgili gelişmeler yer almalıdır. Bütün bunlar farklı coğrafyadaki gelişmelerle birlikte sunulmalıdır*” (AG62/SBE).

Son olarak da “*Tarihi Mekânlar*” olarak “Yerel çevre” başta olmak üzere İstanbul gibi “Önemli şehirler” ve “Farklı Coğrafyalar” alt temalarının vurgulandığı ifade edilebilir. Her üç temaya dair katılımcıların örnek görüşlerine aşağıda yer verilmiştir. Alt temaya dair örnek görüşler aşağıda verilmiştir:

- “*...Selçuklunun başkenti Konya, Osmanlı Başkenti İstanbul konu edilebilir...*” (Ö36/SBÖ).
- “*Mekân olarak daha çok yerel bölgenin tarihi ve Anadolu'nun tarihi ele alınmalıdır*” (AG67-SBE).

4.3. Sosyal Bilgilerin Doğasına Uygun Tarih Öğretiminin Eğitim Durumlarına Dair Bulguların Değerlendirilmesi

Sosyal Bilgiler öğretiminin doğasına uygun tarih öğretiminin eğitim durumlarının nasıl olduğuna yönelik elde edilen bulgular incelendiğinde 5 farklı temanın ortaya çıktığı görülmüştür. Bu temalar Grafik 3’de yüzdelik dağılımına göre verilmiştir.

Grafik 4.3. Sosyal Bilgilerin Doğasına Uygun Tarih Öğretiminde Eğitim Durumları

Sosyal Bilgiler öğretiminin doğasına uygun tarih öğretiminde eğitim durumlarının nasıl olacağına dair elde edilen bulgular yüzde olarak verilmekle birlikte aşağıdaki tabloda frekans değerlerine göre de verilmiştir.

Tablo 4.15. Sosyal Bilgilerin Doğasına Uygun Tarih Öğretiminde Eğitim Durumları

İÇERİK	Temalar	f				N	%
		SBE	SBÖ	TE	T		
1	Özel Öğretim Yöntem ve Teknikleri	42	15	13	4	74	28,7
2	Özel Öğretim Materyalleri	39	10	7	3	59	22,9
3	Öğretim Yöntem ve Teknikleri	34	14	8	-	56	21,7
4	Öğretim Materyalleri	10	14	5	4	35	13,6
5	Öğretim İlke ve Yaklaşımları	19	5	4	5	33	12,8
Toplam		144	58	37	16	257	

Tablo 4.15.'e bakıldığında sosyal bilgilerin doğasına uygun tarih öğretiminin eğitim durumlarına dair elde edilen bulgularda özel öğretim yöntem ve teknikleri ilk sırada öne çıktığını görmekteyiz. Temanın kapsadığı verilerin oranı %28 olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sonuç Sosyal Bilgiler derslerinde tarih öğretiminin eğitim durumlarının öncelikle özel öğretim yöntem ve tekniklerinin düzenlenmesinin gerekliliği olarak karşımıza çıkıyor şeklinde yorumlanabilir. Bu temadan sonra özel öğretim materyalleri, öğretim materyalleri, öğretim yöntem ve teknikleri ve öğretim ilk

ve yaklaşımları sosyal bilgilerin doğasına uygun tarih öğretiminin eğitim durumlarına dair unsurlar olarak vurgulanmıştır. Bu temalar aşağıda ayrı başlıklar altında ayrıntılı olarak ele alınacağı, değerlendirileceği için kısaca özetlemekle yetinilmiştir.

4.3.1. “Özel Öğretim Yöntem ve Teknikleri” Alt Temasına Dair Bulgular

Öğrenme-öğretme sürecinde belirlenen hedeflere ulaşmak için öğretmenlerin bazı yollardan yararlanmaya ihtiyaçları vardır. Sınıfta etkili bir öğrenme ve öğretme ortamı oluşturmak için öğretmenlerin kullandığı bu yollar yöntem veya teknik olarak adlandırılır. Sosyal bilgiler dersinin öğretiminde birçok soyut konunun duruma getirilmesinde özel öğretim yöntem ve teknikleri büyük rol oynar. Sosyal bilgiler programına göre öğrencilerden beklenen beceri, değer ve kavramların kazandırılması açısından bu özel öğretim yöntem ve tekniklerin kullanımı daha da önem kazanmaktadır. Sosyal bilgilerin doğasına uygun tarih öğretiminin eğitim durumlarına dair bulgular arasında frekansı en fazla olan alt tema özel öğretim yöntem ve teknikleri olmuştur. Bu temaya ilişkin ayrıntılı bulgular Tablo 4.16.’da sunulmuştur.

Tablo 4.16. “Özel Öğretim Yöntem ve Teknikleri” Boyutu

Temalar	f				N	%
	SBE	SBÖ	TE	T		
1 Müze Eğitimi (Sanal Müze Eğitimi)	7	6	2	1	16	21,6
2 Tarihi Mekânlarla Öğretim	6	3	1	1	11	14,8
3 Yerel Tarih Öğretimi	5	1	2		8	10,8
4 Sözlü Tarih	5	-	1	1	7	9,4
5 Okul Dışı Tarih Öğretimi	3	1	2	1	7	9,4
6 Kanıtı Sorgulama (Dokümana Dayalı Ö.)	4	1	-	-	5	6,7
7 Tarihsel Düşünme Becerileri	3	1	1	-	5	6,7
8 Tarihsel Empati	3	1	1	-	5	6,7
9 Tarih Yapmak	-	1	3	-	4	5,4
10 Diğer	6	-	-	-	6	8,1
Toplam	42	15	13	4	74	

Tablo 4.16'ya bakıldığında katılımcılardan elde edilen veriler ışığında frekansı en yüksek olan alt temanın *müze eğitimi (sanal müze eğitimi)* olduğu ortaya çıkmıştır. Daha sonra tarihi mekânlarla öğretim, yerel tarih öğretimi gibi alt temalar vurgulanmıştır. Sonrasında ise sırasıyla sözlü tarih, okul dışı tarih öğretimi, kanıt sorgulama (dokümana dayalı Ö.), tarihsel düşünme becerileri, tarihsel empati ve tarih yapma'nın yanı sıra 'diğer' alt teması içinde ise tarihsel canlandırma, hikaye ve anekdotların kullanımı (hikayeci anlatım) ve yaratıcı tarih yazımından söz edilmiştir. Alt temalara dair örnek görüşler aşağıda verilmiştir:

- “Öncelikle somut eserler sunan müzeler ve tarihi yerler daha merkezde olacağı tarih konuları tasarlanmalıdır” (D32/TE).
- “Tarih öğretmenleri zaman zaman tarihi mekânlara gezi düzenleyebilmeli. Müfredatta bununla ilgili uygulamalara yer verilmeli. Dönemleri anlatan uygun mekân ve müzelere gezi düzenlenerek uygun konular geziler sırasında anlatılabilir...” (Ö22/SBÖ).
- “Tarih konularını öğretirken teorikten ziyade pratiğe geçilmelidir bu yüzden okul dışı öğrenmelere yönelmek gerekir. Okul dışı öğrenme ortamları kullanılarak (yerel tarih, müze ve tarihi mekânlar, sözlü tarih vb.) öğrencilerin tarih konularına dikkatinin çekilmesi gerekir bilakis sosyal bilgiler öğrencilerinin yaş seviyesi düşünüldüğünde bu durum daha da önem arz etmektedir” (AG67/SBE).
- “Tarihsel düşünme becerilerini geliştirmeyi amaçlayan eğitim durumları olmalı, özellikle yerel tarih sözlü tarih ve tarihsel mekânlara geziler kullanılmalı bunun yanında değer öğretimi de tarih eğitiminin içinde planlanmalı, edebiyat desteği unutulmamalıdır” (Y18/SBE).
- “Öğrencilerin yaşı ve yaşadığı çevre göz önünde bulundurularak "Tarih Yapma" anlayışı ile bireyin kendinden başlayarak, ailesi, yakın çevresi, okulu, yaşadığı ilçe, il ve ülke tarihinden yola çıkarak dünya tarihine doğru genişleyen, siyasi tarihin ağırlığı azaltılmış, tarihin diğer disiplinlerle bağının kurulduğu bir içeriğin öğrencilerle paylaşılması uygun olur” (D63/TE).
- “Sosyal bilgilerde de çocuğun bir tarihçi gibi kendi tarihini üretmesini sağlamalıyız. En önemli araç; geçmişten kalan yazılı ve görsel dokümanlardır. Müze ve tarihi alan gezileri de yapılmalıdır. Öğrencinin bir konuda derinlemesine bir tarihi kişi, olay, mekân hakkında bir proje yapması sağlanmalıdır” (D32-TE).

Sonuç olarak sosyal bilgilerin doğasına uygun tarih öğretiminin özel öğretim yöntem ve teknikleri boyutunda katılımcıların müze eğitimi (sanal müze eğitimi), tarihi mekânlarla öğretim, yerel tarih öğretimi, sözlü tarih, okul dışı tarih öğretimi, kanıt sorgulama (dokümana dayalı ö.), tarihsel düşünme becerileri, tarihsel empati, tarih yapmak gibi düşünceleri dile getirdikleri görülmektedir. Ayrıca alt tema başlığı altında

tarihsel canlandırma, hikâye ve anekdotların kullanımı (hikâyeci anlatım) ve yaratıcı tarih yazımına da değinilmiştir.

4.3.2. “Özel Öğretim Materyalleri” Alt Temasına Dair Bulgular

Sosyal bilgilerin doğasına uygun tarih öğretiminin eğitim durumlarına dair bulgular arasında frekansı ikinci en fazla olan alt tema özel öğretim materyalleri olmuştur. Bu temaya ilişkin ayrıntılı bulgular Tablo 4.17.’de sunulmuştur.

Tablo 4.17. “Özel Öğretim Materyalleri” Boyutu

Temalar	f				N	%
	SBE	SBÖ	TE	T		
1 Birinci El kaynaklar (Doküman-belge)	8	2	2	-	12	20,3
2 Harita	5	3	2	2	12	20,3
3 Sözlü ve Yazılı Edebi Ürünler	6	2	1	-	9	15,2
4 Çoklu Medya (Müzik, film, belgesel)	7	1	1	-	9	15,2
5 Tarihi nesnelere	4	1	-	1	6	10,1
6 Tarih şeritleri	1	1	1	-	3	5,0
7 Tarih çalışma yaprakları	3	-	-	-	3	5,0
8 Diğer	5	-	-	-	5	8,4
Toplam	39	10	7	3	59	

Tablo 4.17’ye bakıldığında katılımcılardan elde edilen veriler ışığında frekansı en yüksek olan alt temanın *birinci el kaynaklar (doküman-belge)* olduğu ortaya çıkmıştır. Daha sonra harita, sözlü ve yazılı edebi ürünler, çoklu medya gibi alt temalar vurgulanmıştır. Sonrasında ise sırasıyla tarihi nesnelere, tarih şeritleri, tarih çalışma yaprakları’nın yanı sıra ‘diğer’ alt teması içinde ise tarihi karikatürler, maketler, fotoğraflar, gravür ve minyatürlerden söz edilmiştir. Alt temalara dair örnek görüşler aşağıda verilmiştir:

- “Bence tarih öğretiminde 1. el kaynak kullanımına öğretmenler büyük önem vermelidir. Yaşanan olayların anlatımında kişiler, tabletler, vesikalar, fotoğraflar, vb. materyaller konuların anlatımında büyük önem arz etmektedir” (Y29/SBE).
- “Tarihin içeriği geçmiş olduğu için öğrenciler açısından konuları somutlaştırmak çok önemlidir. Bu bakımdan mümkün olduğunca çok,

harita, görsel materyal, birinci el belge, tarihi objeler, edebi ürünler, kayıtlar, raporlar vb. kullanılmalıdır” (Y24 /SBE).

- “Döneme ait gazete, dergi, kitap vb materyallerin dışında o dönemdeki şahsiyetlerin hayat hikâyeleri de ele alınabilir” (D43-SBE).
- “Masal hikâye, şiir, tarihi romanlar ve otantik kaynaklardan kullanılmalı. Hemen her konuda haritalar kullanılmalı, müzik, film ve belgeseller kullanılmalıdır. Ayrıca öğrencilerin olaylar, kişiler ve sebep sonuçlar üzerine görüşleri dinlenip, yazılı olarak da dönüşleri sağlanmalı”(42Ö-TE).
- “Harita (olmazsa olmazdır, çünkü olay, olgu, durumları bir mekâna bağlı olarak ele almak gerekir; ayrıca birinci elden kaynaklar (arşiv belgeleri, tarihi kalıntılar, tarihi mekanları)..”(D61/SBE).
- “Sözlü ve yazılı edebi türler kullanılarak dersler işlenmelidir. Özellikle anılar, hatıralar, seyahatnameler, siyasetnameler derslerde etkili şekilde kullanılmalıdır”(AG6-SBE).

Sonuç olarak sosyal bilgilerin doğasına uygun tarih öğretiminin özel öğretim materyalleri boyutunda katılımcıların birinci el kaynaklar (doküman-belge), harita, sözlü ve yazılı edebi ürünler, çoklu medya, tarihi nesnelere, tarih şeritleri, tarih çalışma yaprakları gibi düşünceleri dile getirdikleri görülmektedir. Ayrıca alt tema başlığı altında tarihi karikatürler, maketler, fotoğraflar, gravür ve minyatürlere de değinilmiştir.

4.3.3. “Öğretim Yöntem ve Teknikleri” Alt Temasına Dair Bulgular

Sosyal bilgilerin doğasına uygun tarih öğretiminin eğitim durumlarına dair bulgular arasında frekansı üçüncü en fazla olan alt tema öğretim yöntem ve teknikleri olmuştur. Bu temaya ilişkin ayrıntılı bulgular Tablo 4.18.’de sunulmuştur.

Tablo 4.18. “Öğretim Yöntem ve Teknikleri” Boyutu

Temalar	f				N	%
	SBE	SBÖ	TE	T		
1 Drama (Yaratıcı Drama)	7	5	1	-	13	23,2
2 Tartışma/Münazara	5	2	-	-	7	12,5
3 Araştırma-İnceleme	3	1	1	-	5	8,9
4 Gezi Gözlem	4	-	-	-	4	7,1
5 Soru-Cevap	2	1	-	-	3	5,3
6 Diğer	13	5	6	-	24	42,8
Toplam	34	14	8	-	56	

Tablo 4.18.'e bakıldığında katılımcılardan elde edilen veriler ışığında frekansı en yüksek olan alt temanın *drama (yaratıcı drama)* olduğu ortaya çıkmıştır. Daha sonra tartışma/münazara, araştırma inceleme gibi alt temalar vurgulanmıştır. Sonrasında ise sırasıyla gezi-gözlem, soru-cevap gibi alt temaların yanı sıra 'diğer' alt teması içinde ise beyin fırtınası, oyun yoluyla öğretim, öğrenmeyi öğrenme, örnek olay incelemesi, rol oynama, eleştirel düşünme, işbirliğine dayalı öğrenme, tündengelim, buluş yoluyla öğrenme, projeye dayalı öğrenme, simülasyon, ıraksak düşünme, istasyon tekniği, 6 şapka düşünme tekniği, beyin temelli öğrenme, değer eğitimi gibi yaklaşım, yöntem ve tekniklerden söz edilmiştir. Alt temalara dair örnek görüşler aşağıda verilmiştir:

- *“Tarih öğretimi, gerçekten merak uyandıran, kıskırtıcı sorularla başlamalıdır” (AG25/SBE).*
- *“özellikle literatüre uygun oyunlar üretilmelidir” (Y68/TE).*
- *“Tarihi olaylar drama yöntemi ile öğrencilere aktarılmalı, uzun zaman alan konular ise simülasyon yöntemi öğrenciye anlatılmalıdır. Harita bilgisi ve harita kullanımına büyük önem verilmelidir. Yerel tarih eğitimine büyük önem verilmelidir” (Ö23/TE).*
- *“...drama ve rol oynama yöntemleri kullanılabilir” (Ö14/SBÖ).*
- *“drama tekniği uygun konularda kullanılarak öğrencilerin o konuyla ilgili beceri kazandırması sağlanmalıdır” (Ö37/SBÖ).*
- *“Gezi-Gözlem, Rol oynama, Yaratıcı drama, Tartışma teknikleri, Araştırma-İnceleme, İşbirlikli öğrenme, İstasyon, Soru-cevap vb. yöntem-teknikler kullanılabilir (Y24 /SBE).*

Sonuç olarak sosyal bilgilerin doğasına uygun tarih öğretiminin öğretim yöntem ve teknikleri boyutunda katılımcıların drama (yaratıcı drama), tartışma/münazara, araştırma-inceleme, gezi-gözlem, soru-cevap gibi düşünceleri dile getirdikleri görülmektedir. Ayrıca alt tema başlığı altında beyin fırtınası, oyun yoluyla öğretim, öğrenmeyi öğrenme, örnek olay incelemesi, rol oynama, eleştirel düşünme, işbirliğine dayalı öğrenme, tündengelim, buluş yoluyla öğrenme, projeye dayalı öğrenme, simülasyon, ıraksak düşünme, istasyon tekniği, 6 şapka düşünme tekniği, beyin temelli öğrenme, değer eğitimi gibi yaklaşım, yöntem ve tekniklere de değinilmiştir.

4.3.4. “Öğretim Materyalleri” Alt Temasına Dair Bulgular

Sosyal bilgilerin doğasına uygun tarih öğretiminin eğitim durumlarına dair bulgular arasında frekansı dördüncü en fazla olan alt tema öğretim materyalleri olmuştur. Bu temaya ilişkin ayrıntılı bulgular Tablo 4.19.’da sunulmuştur.

Tablo 4.19. “Öğretim Materyalleri” Boyutu

Temalar	f				N	%
	SBE	SBÖ	TE	T		
1 Ders kitapları	7	7	2	2	18	51,4
2 Çoklu Medya (BİT)	2	3	1	1	9	25,7
3 Görsel Materyaller	1	3	2	1	7	20
4 Kavram ve Zihin haritaları	-	1	-	-	1	2,8
Toplam	10	14	5	4	35	

Tablo 4.19.’a bakıldığında katılımcılardan elde edilen veriler ışığında frekansı en yüksek olan alt temanın *ders kitapları* olduğu ortaya çıkmıştır. Bu temada katılımcılar tarafında ders kitapları işlevselliğinin yetersizliğiyle sıklıkla vurgulanmış ve ders kitaplarına karşı eleştirel bir yaklaşım geliştirilmiştir. Bu temaya ait örnek görüşler aşağıda verilmiştir:

- “Yeni kitaplarımızı öğrencinin anlaması biraz zor. Bilgi kutucukları ve extra bilgiler öğrencinin öğrenmesinde kopukluklara neden oluyor. Bazen öğrencilerin kavrayamadıkları olayın özünü kaçırdıklarını gözlemliyorum” (28Ö/TE).
- “Ders kitapları ise görsellik ön planda olmalı ve konular çocukların gelişim çağına göre uygun hazırlanmalı. Öğrenciyi düşündürücü ve konunun içine katacak formatta olmalıdır” (Ö28/SBÖ).
- “ders kitaplarının bilgiyi aktaran olmaktan ziyade bilgiyi yorumlatan bir şekilde hazırlanması gerekir” (Y24/SBE).
- “ders kitapları baskı kalitesi ve görsellik açısından iyileştirilmelidir. Kitaplarda yapılan basit hataların olmaması için daha fazla özen gösterilmelidir...” (Ö19/SBÖ).

Daha sonra bu temada katılımcılar tarafından değinilen diğer konular çoklu medya (BİT), görsel materyaller, kavram ve zihin haritalarıdır. Bu alt temalara dair örnek görüşler aşağıda verilmiştir:

- “...Ancak daha da önemli öğrencilerin yapacakları etkinliklerdir, Gazete hazırlama, Poster hazırlama, Maket yapma, Araştırma yapma, Sözlü tarih, tarih şeridi hazırlama, çeşitli nesnelere inceleme, belge inceleme (Çalışma yapıları) gibi etkinlikler..”(Y24/SBE).
- “öğrencilerin ilgisini çekmeli, öğrenciyi derse ortak yapmalı, sesli ve görüntülü materyaller ile müzelerden, tarihi olayların canlı tanıklarından derslerde faydalanılmalıdır” (P15/T).
- “tarihi olaylar drama yönetimi ile öğrencilere aktarılmalı, uzun zaman alan konular ise simülasyon yöntemi öğrenciyi anlatılmalıdır. Harita bilgisi ve harita kullanımına büyük önem verilmelidir. Yerel tarih eğitimine büyük önem verilmelidir” (Ö23/TE).
- “görsel materyaller fazla kullanılmalı (gravür,minyatür, karikatür, film, karikatür, tarih şeritleri nesne kullanımı, resimler, fotoğraflar, belgeler....)” (Y33-SBE).

Sonuç olarak sosyal bilgilerin doğasına uygun tarih öğretiminin öğretim materyalleri boyutunda katılımcıların ders kitapları, çoklu medya (BİT), görsel materyaller ve kavram ve zihin haritaları gibi düşünceleri dile getirdikleri görülmektedir.

4.3.5. “Öğretim İlke ve Yaklaşımları” Alt Temasına Dair Bulgular

Sosyal bilgilerin doğasına uygun tarih öğretiminin eğitim durumlarına dair bulgular arasında frekansı en az olan alt tema öğretim ilke ve yaklaşımları olmuştur. Bu temaya ilişkin ayrıntılı bulgular Tablo 4.20.’de sunulmuştur.

Tablo 4.20. “Öğretim İlke ve Yaklaşımları” Boyutu

Temalar	f				N	%
	SBE	SBÖ	TE	T		
1 Öğrenci Merkezli Eğitim	8	1	1	-	10	30,3
2 Çocuğa görelilik (gelişim özellikleri)	3	1	1	2	7	21,2
3 Çeşitlilik (Yöntem ve Materyal)	5	1	-	-	6	18,1
4 Yapılandırmacılık	2	1	1	-	4	12,1
5 Diğer	1	1	1	3	6	18,1
Toplam	19	5	4	5	33	

Tablo 4.20’ye bakıldığında katılımcılardan elde edilen veriler ışığında frekansı en yüksek olan alt temanın *öğrenci merkezli eğitim* olduğu ortaya çıkmıştır. Daha sonra

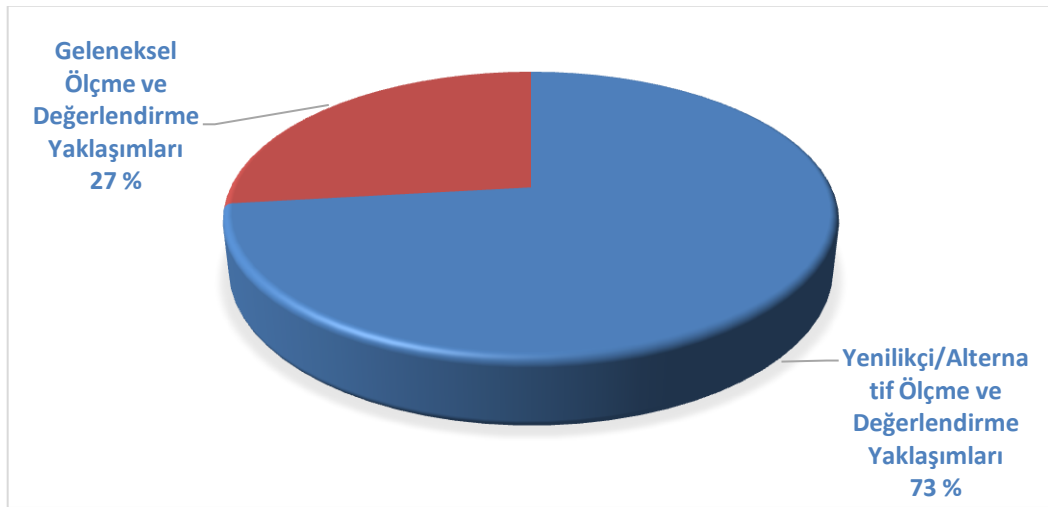
çocuğa görelilik (gelişim özellikleri), çeşitlilik (yöntem ve materyal) ve yapılandırmacılık gibi alt temalar vurgulanmıştır. ‘Diğer’ alt teması içinde ise basitleştirme (Basitten karmaşığa), yaparak yaşayarak öğrenme, somutlaştırmadan söz edilmiştir. Alt temalara dair örnek görüşler aşağıda verilmiştir:

- “Öğrenci merkezli yöntem ve teknikler kullanılmalı ve derslerde yöntem çeşitliliğine giderek çok farklı yöntemler kullanılmalı. Özellikle dersi öğretime hizmet edici farklı materyaller kullanarak ve etkinlikler dâhilinde yürütülmelidir. Ders zengin bir öğrenme-öğretmen ortamına göre öğrencilerin bireysel özellikleri dikkate alınarak işlenmeli her öğrencinin değerli olduğu hissettirmelidir. Ayrıca derslerde ders kitapları daha etkin ve verimli kullanılmalıdır” (D5/SBE).
- “öğrenci merkezli ve öğrenciyi aktif kılan, onun bilgiyi zihnin de yapılandırmasına olanak sağlayan eğitim durumları ön plana alınmalı. Ezberden uzaklaştırılmalıdır”(D9/SBE).
- “...bu bakımdan daha çok öğrenci merkezli öğretim yöntem ve teknikleri, öğrencileri öğrenme sürecine katacak aktif etkinlikler, öğretimi zenginleştirecek çok çeşitli materyaller kullanılmalıdır” (Y24 /SBE).
- “...kullanılacak eğitim durumu unsurları herşeyden önce çocuğun bilişsel gelişimi ve duyuşsal gelişimini olumsuz etkilememelidir. Ayrıca öğretilecek konuların soyutluğu ve çocuğa görelilik ilkesinden uzak olması hasebiyle somutlaştırıcı her türlü yöntem ve teknik üç boyutlu nesnelere (tarihsel kanıt olarak) zenginleştirilmelidir” (Y26/SBE).

Sonuç olarak sosyal bilgilerin doğasına uygun tarih öğretiminin öğretim ilke ve yaklaşımları boyutunda katılımcıların öğrenci merkezli eğitim, çocuğa görelilik (gelişim özellikleri), çeşitlilik (yöntem ve materyal) ve yapılandırmacılık gibi düşünceleri dile getirdikleri görülmektedir. Ayrıca alt tema başlığı altında basitleştirme (Basitten karmaşığa), yaparak yaşayarak öğrenme, somutlaştırmaya da değinilmiştir.

4.4. Sosyal Bilgilerin Doğasına Uygun Tarih Öğretiminin Ölçme Değerlendirme Boyutuna Dair Bulguların Değerlendirilmesi

Sosyal Bilgiler öğretiminin doğasına uygun tarih öğretiminde ölçme ve değerlendirmenin nasıl olduğuna yönelik elde edilen bulgular incelendiğinde 2 farklı temanın ortaya çıktığı görülmüştür. Bu temalar Grafik 4’de yüzdeler dağılımına göre verilmiştir.

Grafik 4.4. Sosyal Bilgilerin Doğasına Uygun Tarih Öğretiminde Ölçme ve Değerlendirme

Sosyal Bilgiler öğretiminin doğasına uygun tarih öğretiminde ölçme-değerlendirmenin nasıl olacağına dair elde edilen bulgular yüzde olarak verilmekle birlikte aşağıdaki tabloda frekans değerlerine göre de verilmiştir.

Tablo 4.21. Sosyal Bilgilerin Doğasına Uygun Tarih Öğretiminde Ölçme ve Değerlendirme

İÇERİK	Temalar	f				N	%
		SBE	SBÖ	TE	T		
1	Yenilikçi/Alternatif Yaklaşımlar	69	39	12	-	120	75,4
2	Geleneksel Yaklaşımlar	19	16	-	6	39	24,5
Toplam		86	55	12	6	159	

Tablo 4.21.'e bakıldığında yenilikçi ve geleneksel yaklaşımlar olmak üzere katılımcıların ölçme ve değerlendirme konusunda iki temayı öne çıkardıkları görülmektedir. Bulgular arasında en dikkat çeken ilk nokta katılımcıların ağırlıklı olarak (%73) yenilikçi yaklaşımları önermiş olmalarıdır. İkinci olarak göze batan husus ise çalışmaya katılan tarihçilerin hiçbirinin yenilikçi ölçme-değerlendirme yaklaşımlarına değinmemeleridir. Bu ilginç bir sonuç olarak görülmektedir. Bu durum Fen-Edebiyat Fakültesi tarih bölümlerine okuyan öğrencilerin aldıkları eğitimde ölçme-değerlendirme olarak yenilikçi yaklaşımlara yeterince (?) değinilmediği şeklinde yorumlanabilir. Aşağıda her iki tema ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

4.4.1. Sosyal Bilgilerin Doğasına Uygun Tarih Öğretiminin Ölçme ve Değerlendirme Boyutunda Yenilikçi Yaklaşımlar

Ölçme-Değerlendirme konusunda ortaya çıkan iki temadan ilki olan “Ölçme ve Değerlendirme Boyutunda Yeni yaklaşımlar” teması katılımcıların neredeyse $\frac{3}{4}$ 'ünün üzerinde durdukları bir tema olması önemli görülmektedir. Tablo 4.22’de bu temaya dair ayrıntılı bilgiler, başka bir ifadeyle alt temalar verilmiştir.

Tablo 4.22. “Yenilikçi Ölçme-Değerlendirme Yaklaşımları” Boyutu

Temalar	f				N	%
	SBE	SBÖ	TE	T		
1 Süreç Değerlendirme	11	4	2	-	17	14,1
2 Performans Değerlendirme	7	4	1	-	12	10,0
3 Kanıta Dayalı Tarih Soruları	4	1	3	-	8	6,6
4 Proje Görevleri	4	4	-	-	8	6,6
5 Soru Çeşitliliği*	6	2	-	-	8	6,6
6 Öğrenci Ürün Dosyası (Portfolyo)	4	2	1	-	7	5,8
7 Gözlem ve Görüşme	5	2	1	-	8	6,6
8 Kavram haritası vd.	2	4	-	-	6	5,0
9 Araştırma Ödevleri	3	2	-	-	5	4,1
10 Dereceli Puanlama Anahtarı (Rubrik)	3	1	-	-	4	3,3
11 Akran Değerlendirme	3	-	1	-	4	3,3
12 Öz-Değerlendirme	3	-	1	-	4	3,3
13 Diğer	14	13	2	-	29	24,1
Toplam	69	39	12	-	120	

Katılımcılar ölçme ve değerlendirmede yenilikçi yaklaşımlar konusunda spesifik birçok örnek vermekle birlikte ağırlıklı olarak bu yaklaşımların genel nitelendirmesi olarak kabul edilen “Süreç Değerlendirme” ifadesini vurgulamışlardır. Geleneksel yöntemlerin “ürün odaklı” değerlendirmesine bir alternatif olmaktan çok onun tamamlayıcısı olarak görülebilecek süreç değerlendirmeye dair katılımcılar ayrıntılı bilgiler vermekten ziyade görüşlerini genel olarak ifade etmişlerdir. Örnek görüşler aşağıda sunulmuştur.

- *“Sosyal Bilgiler dersindeki tarih konularının öğretiminde sürecin değerlendirilmesi işlevsel bir yol olacaktır” (D63/TE).*

Katılımcılar ikinci olarak yenilikçi yaklaşımlara örnek olarak “Performans Değerlendirme” kavramına odaklanmışlardır. Özellikle 2004-2005 yılında MEB’in başlattığı program geliştirme sürecinin sonucunda eğitim camiasında yaygınlaşan performans değerlendirme hem ürün hem de süreç değerlendirmenin iç içe geçtiği etkin bir ölçme değerlendirme yaklaşımı olarak değerlendirilebilir. Örnek görüşler aşağıda sunulmuştur:

- *“Genel olarak süreci değerlendirmeye yönelik ölçme ve değerlendirme uygulanmalıdır. Performans ödevleri bu noktada önemlidir. Yazılı sınavlarda ise test yerine öğrencilerde düşüncelerine yardımcı olarak klasik ve açık uçlu sorular sorulmalıdır” (Ö11/SBÖ).*

Katılımcılar üçüncü olarak yenilikçi yaklaşımlara örnek olarak “Kanıt Dayalı Tarih Soruları” kavramına odaklanmışlardır. Bu yaklaşım gereği tarihinin nasıl çalıştığı ile ilgili temel bilgi ve becerilerin elde edilmesinde önemli bir yeri olan bu kavramın sosyal bilgiler dersinde tarih konuları aracılığıyla öğrencilere aktarılması vurgulanmaktadır. Örnek görüşler aşağıda sunulmuştur:

- *“Öğrencilerin tarih okuryazarlığının tespit edilmesi, öğrencilerin "tarih yapması", kanıtlarla uğraşması birinci elden kaynaklarla çalışarak sosyal bilimci becerilerinin kazandırılmasının tespiti işlevsel bir değerlendirme olacaktır” (D63/TE).*

Katılımcılar dördüncü olarak yenilikçi yaklaşımlara örnek olarak “Proje görevleri” kavramına odaklanmışlardır. Bu yaklaşım gereği çocuk öğrendiği bilgiyi daha kalıcı hale getirmek için okul dışında aktif olacağı bir rol üstlenir. Böylece bilgi pekiştirilmiştir. Örnek görüşler aşağıda sunulmuştur:

- *“Öğrencilerin gerçek üretimlerde bulunabilecekleri görevlerle, örneğin bir çocuk dergisine yaptığı tarih çalışmasını yazarak yayınlaması gibi, değerlendirilme imkânları artırılmalıdır” (AG25/SBE).*

Katılımcılar beşinci olarak yenilikçi yaklaşımlara örnek olarak “Soru çeşitliliği” kavramına odaklanmışlardır. Bu yaklaşımın artı yönleri öğrenciyi tek bir düşünme ve çalışma biçiminde kurtarmak ve onun birçok özelliğini ölçecek tarzda sorular sormaktır. Örnek görüşler aşağıda sunulmuştur:

- “...tek bir ölçme ve değerlendirme tekniğinden ziyade çeşitli ölçme değerlendirme teknikleri kullanılabilir. Akran değerlendirmesi, öz değerlendirme, çoktan seçmeli, performans değerlendirme, dereceli puanlama anahtarları kullanılabilir. Bunun yanında sınavlarda çoktan seçmeli, açık uçlu, boşluk doldurma, doru yanlış gibi çoklu bir tarzda sınavlar hazırlanabilir” (Y65/SBE).

Katılımcılar altıncı olarak yenilikçi yaklaşımlara örnek olarak “öğrenci ürün dosyası (portfolyo)” kavramına odaklanmışlardır. Örnek görüşler aşağıda sunulmuştur:

- “Tarih öğretiminde değerlendirme hem süreç hem sonuç odaklı olmalıdır. Ayrıca performans değerlendirme, portfolyo (öğrenci ürün dosyaları) değerlendirme, proje ve araştırma, gözlem ve görüşme, kavram haritaları, tanılayıcı dallanmış ağaç, yapılandırılmış grid, kelime ilişkilendirme, sözlü tarih gibi ölçme değerlendirme uygulamaları kullanılabilir” (Ö1/SBÖ).

Katılımcılar daha sonra sırasıyla gözlem ve görüşme, kavram haritaları, araştırma ödevleri, dereceli puanlama anahtarı (rubrik), akran değerlendirme, öz-değerlendirme gibi kavramlara değinmişlerdir. Ayrıca ‘diğer’ alt teması altında da yarı yapılandırılmış sorular, otantik değerlendirme, drama, yapılandırılmış grid, sözlü tarih, kelime ilişkilendirme, kitap okuma-özet, dallanmış ağaç, yaratıcı yazma, çalışma yaprakları ve grupla değerlendirme gibi yenilikçi ölçme ve değerlendirme yaklaşımları yer almaktadır.

4.4.2. Sosyal Bilgilerin Doğasına Uygun Tarih Öğretiminin Ölçme ve Değerlendirme Boyutunda Geleneksel Yaklaşımlar

Ölçme-Değerlendirme konusunda ortaya çıkan iki temadan ikincisi olan “Ölçme ve Değerlendirme Boyutunda Geleneksel Yaklaşımlar” teması katılımcılar tarafından çok fazla üzerinde durulmasa da bazı katılımcılar tarafından zikredilmiştir Tablo 4.23.’de bu temaya dair ayrıntılı bilgiler, başka bir ifadeyle alt temalar verilmiştir.

Tablo 4.23. “Geleneksel Ölçme-Değerlendirme Yaklaşımları” Boyutu

Temalar	f				N	%
	SBE	SBÖ	TE	T		
1 Yazılı Sınavlar (Açık Uçlu Sorular)	5	7	-	4	16	39,0
2 Çoktan Seçmeli Testler	5	3	-	1	9	21,9
3 Boşluk Doldurma	3	2	-	-	5	12,1
4 Sözlü Sınavlar	-	2	-	1	3	7,3
5 Kısa Cevaplı Sorular	3	-	-	-	3	7,3
6 Doğru-Yanlış Soruları	2	1	-	-	3	7,3
7 Eşleştirme Soruları	1	1	-	-	2	4,8
Toplam	19	16	-	6	41	

Tablo 4.23.'e bakıldığında katılımcılardan elde edilen veriler ışığında frekansı en yüksek olan alt temanın *yazılı sınavlar (açık uçlu sorular)* olduğu ortaya çıkmıştır. Daha sonra çoktan seçmeli testler, boşluk doldurma, sözlü sınavlar, kısa cevaplı sorular, doğru-yanlış soruları ve eşleştirme soruları gibi alt temalar vurgulanmıştır. Alt temalara dair örnek görüşler aşağıda verilmiştir:

- “Yazılı ve sözlü sınav” (P4/T).
- “Yazılı klasik sorularla yapılan sınavların daha verimli olduğunu düşünüyorum” (AG70/SBE).
- “Açık uçlu sorular sorulmalı ama çocukların çoktan seçmeli sınavlara göre hazırlandığı da unutulmamalı bu gerçekten yola çıkılarak çoktan seçmeli testler öğrencilerin bilgilerini yaratıcılıklarını da ölçebilir hale getirilmelidir” (Y7/T).
- “Günümüzü anlamlandıracak mahiyette sorular veya geçmişle günümüzü irtibatlandıran türde ölçüme izin veren değerlendirme yapılmalı” (D71/T).
- “Yazılı sınavlarla ölçme ve değerlendirme yapılabilir” (Ö13/SBÖ).
- “Klasik yöntemlerin(test, boşluk doldurma, eşleştirme) etkili olacağını düşünüyorum. Bunun yanında öğrenilen konu ile ilgili sınıf gruplara ayrılıp drama etkinliği yaptırılabilir ve dereceli puanlama anahtarı hazırlanarak değerlendirilebilir” (Ö58/SBÖ).

V. BÖLÜM

5. Sonuç ve Öneriler

Araştırmanın bu bölümünde elde edilen bulgulardan yola çıkarak sonuçlara ve sonuçlardan hareketle ise önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuçlar

Araştırmanın bu bölümünde sosyal bilgiler eğitimcileri, sosyal bilgiler öğretmenleri, tarih eğitimcileri ve tarihçilerin sosyal bilgiler eğitiminin doğasına uygun tarih öğretiminin nasıl olması gerektiğine ilişkin görüşleri değerlendirilmiş ve birtakım sonuçlara ulaşılmıştır. Bulgular olduğu gibi sonuç başlığı da bu araştırmanın kurgusunun dört temel boyutu olan “amaç, içerik, eğitim durumları ve ölçme-değerlendirme” başlıklarına göre sırasıyla ele alınmıştır.

Çalışmanın ilk boyutu olan “Amaç” kısmında Sosyal Bilgiler derslerinde tarih konularının öğretilme nedenleri ele alınmış ve elde edilen veriler incelendiğinde 9 farklı tema ortaya çıkmıştır. Bu temalar aslında ABD’deki sosyal bilgiler öğretiminin hakim yaklaşımları olarak bilinen; Barr, Barth ve Shermis (1978; akt. Sever, 2015) tarafından yapılan bir araştırma sonucunda ortaya konulan üç temel öğretim yaklaşımını çağrıştırmaktadır. Barr, Barth ve Shermis bu çalışmalarında “Vatandaşlık Aktarımı Olarak, Sosyal Bilimler Olarak ve Yansıtıcı İnceleme Alanı Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi” yaklaşımlarından söz etmişlerdir. Bu çalışmada da çıkan dokuz tema şöyledir:

- Geçmiş-Bugün-Gelecek Algısı Olarak Tarih Öğretimi
- Kültürün Aktarımı Olarak Tarih Öğretimi
- Bilgi Aktarımı Olarak Tarih Öğretimi
- Tarih Okuryazarlığı Olarak Tarih Öğretimi
- Resmi Tarih Anlayışı Olarak Tarih Öğretimi
- Tarih Bilinci Olarak Tarih Öğretimi
- Pedagojik Bir Araç Olarak Tarih Öğretimi

- Vatandaşlık Eğitimi Olarak Tarih Öğretimi
- Disiplinlerarası Bakış Olarak Tarih Öğretimi

Bu temalardan sosyal bilgiler öğretiminde tarihi “Bilgi Aktarımı” ve “Resmi Tarih” olarak anlamlandıran her iki tema doğrudan “Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi” yaklaşımı ile benzerlik göstermektedir. Bu yaklaşımın genel amacı, toplumun temel kurum, değer ve inançlarının öğretilerini telkin ederek, mevcut durumun devamlılığını sağlamaktır (Öztürk, 2007; akt. Sever, 2015). Ayrıca “Geçmiş-Bugün-Gelecek”, “Kültür Aktarımı” ve “Vatandaşlık Eğitimi” temaları da bazı alt temaları açısından bu yaklaşımla dolaylı da olsa ilgilidir.

Bu ilişki dışında “Tarih Okuryazarlığı” ve “Tarih Bilinci” temaları da doğrudan “Sosyal Bilimler Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi” yaklaşımı ilişkilendirilirken; “Geçmiş-Bugün-Gelecek”, “Kültür Aktarımı” ve “Pedagojik Araç” temaları da “Yansıtıcı İnceleme Alanı Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi” yaklaşımı ile ilgilidir. Bu temadaki bazı ifadeler; özellikle de “geçmişten hareketle günümüzdeki sorunları çözmeye” vurgusu sosyal bilgiler öğretiminin temel yaklaşımlarından biri olarak kabul edilen “Yansıtıcı İnceleme Alanı Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi” anımsatmaktadır. Özellikle geçmişten alınan derslerden hareketle güncel ve gelecek sorunların çözümü vurgusu bu ilişkiyi açıkça ortaya koymaktadır. Bu yaklaşımın odağını araştırma-inceleme ve problem çözme süreçleri oluşturmaktadır. Çocuklar yetişkinliğe adım atarken hayatlarında birçok sorunları karşılar, bu sorunları çözmek ve bu süreçte önemli kararlar almak durumunda kalırlar. Hayatın niteliğinin verdikleri bu kararlar belirlemektedir başka bir bakış açısıyla. Yansıtıcı inceleme alanı da tam bu noktada çocuklara hayatlarında karşılaşacakları sorunları çözmeye-karar verme süreçlerine yönelik tecrübe kazandırmayı amaçlayan bir yaklaşımdır. Sürecin başında soruna yönelik araştırma ve inceleme boyutu yer alırken devamında da problem çözme ve karar verme süreçlerine yer verilmektedir (Öztürk ve Dilek, 2002). Araştırma-İnceleme süreci günümüze odaklanabileceği gibi insanoğlunun devasa birikiminin gizlendiği tarihe de odaklanabilir.

Çalışmada ortaya çıkan 9 temanın sosyal bilgiler eğitiminin doğası ile ilgili çalışmalarda sıklıkla dile getirilen alanın güçlü yönleriyle de ilişkili olduğu görülmektedir. Bu yönler; sıklıkla güncellik, disiplinlerarası, yansıtıcı düşünme, etkin

vatandaş vb. ifadelerle kavramsallaştırılmaktadır. Altun (2015) tarafından yapılan bir araştırma da sosyal bilgiler eğitiminin güçlü yönleri şöyle vurgulanmıştır.

- Disiplinlerarası bir yapıya sahip olması,
- Yansıtıcı düşünceye dayalı olarak uzun vadede toplumdaki sorunları çözmeyi hedeflemesi,
- Öğrencinin sosyal kişiliğini oluşturmaya yardımcı olması,
- Öğrencilere geçmişini ve kültürel mirasını öğretmesi
- Toplum içinde etkin, üretken ve demokratik vatandaşlar yetiştirmesi,
- Demokratik hayatın esasını oluşturan anlayış, tutum ve idealleri geliştirmesi,
- Yurt sevgisini kazandırması,
- İnsanın geçmiş, bugün ve gelecekteki durumu hakkında bilgi edinme becerisini geliştirilmesi,
- Bireylere bilgiyi işlemek için gerekli olan becerileri kazandırılması,
- Bireylerin inanç ve değerleri yorumlama becerilerini geliştirilmesi (Barth, 1991; Paykoç, 1991; Erden, 1996; Barth ve Demirtaş, 1997; Sağlamer, 1997; Can, Yaşar ve Sözer, 1998; Öztürk ve Dilek, 2002; Doğanay ve Sarı, 2004; Deveci ve Çengelci, 2005; Demircioğlu, 2003, 2006; NCSS, 2009; Öztürk, 2011; Ata, 2011; Kaymakçı ve Ata, 2012; akt. Altun, 2015).

“Kültür Aktarımı Olarak Tarih Öğretimi” temasında katılımcıların tarihin sosyal bilgiler derslerinde kültür aktarımı için ve kültürel mirası korumak ve geliştirmek gibi alt amaçların vurgusu yapılmış ayrıca kültür zenginliği (kökleri) aktarmak için, kültürel değerlerin aktarımı, insanları ve toplumları anlamak, kültürel etkileşimi anlamak, milli değerlerin aktarılması, evrensel değerlerin aktarılması gibi düşüncelerini dile getirdikleri görülmektedir. Bu tema sosyal bilgiler dersinin disiplinlerarası boyutu dikkate alındığında tarih ve sosyoloji ilişkisini ortaya koyan ve özellikle de ülkemizdeki tarih öğretiminin “siyasi tarih”e sıkışan içeriğine karşı katılımcıların ihtiyacı ortaya koyan bir ifade olarak görülebilir.

Sosyal Bilgiler derslerinde tarih öğretiminin amaçlarına yönelik ortaya çıkan dokuz tema içerisinde olumsuz bir bakış açısına sahip tek tema “Bilgi Aktarımı Olarak Tarih Öğretimi” teması olarak görülebilir. Farklı alt boyutlar olmakla birlikte özellikle

tarih bilgisinin öğrencilere öğretilmesinin vurgulandığı bu tema Freire'nin (2014) "Bankacı Eğitim Sistemi" olarak adlandırdığı ve ağır eleştiriler de bulunduğu eğitim anlayışını çağrıştırmaktadır. Freire (2014) bankacı eğitim modelinin özelliklerini şu ifadelerle özetlemiştir:

- a) Öğretmen öğretir ve öğrenciler ders alır.
- b) Öğretmen her şeyi bilir, öğrenciler hiçbir şey bilmez.
- c) Öğretmen düşünür, öğrenciler hakkında düşünülür.
- d) Öğretmen konuşur, öğrenciler uslu uslu dinler.
- e) Öğretmenler disipline eder, öğrenciler disipline sokulurlar.
- f) Öğretmen seçer ve seçimini uygular, öğrenciler buna uyarlar.
- g) Öğretmen yapar, öğrenciler öğretmenin eylemi yoluyla yapma yanılısamasındadırlar.
- h) Öğretmen müfredatı seçer ve (kendisine danışılmayan öğrenciler) buna uyarlar.
- i) Öğretmen bilginin otoritesini, kendi mesleki otoritesiyle karıştırır ve bu otoriteyi öğrencilerin özgürlüğünün karşıtı olarak öne sürer.
- j) Öğretmen öğrenme sürecinin öznesidir, öğrenciler ise sadece nesnedirler.

Bilgi aktarımı olarak tarih öğretimi anlayışı da katılımcıların ifadeleri dikkate alındığında öğrencileri nesne olarak gören ve onların zihnini tarih bilgileri ile doldurmanın sosyal bilgiler derslerinde tarih öğretiminin en uygun usulü olduğunu ileri süren bir bakış açısını göstermektedir.

Sosyal bilgiler derslerinde tarih konularının öğretiminde tarih okuryazarı yetiştirmenin vurgulanması da çalışmadaki önemli sonuçlardan birisidir. Bu tema tarih öğretiminde çağdaş anlayışın sosyal bilgiler eğitimine yansıtılması gerekliliğini ortaya koymaktadır. "Resmi Tarih Olarak Tarih Öğretimi" temasının ortaya çıkması bu çalışmada olumsuz bir bakış açısıyla değerlendirilmemektedir. Resmi tarih, devlet yapısının olduğu her sistemin eğitim bağlamında doğal bir sonucu olarak görülebilir. Yapılacak yorumlar resmi tarih anlayışının içeriğine yönelik olmalıdır. Bu çalışmada da resmi tarih anlayışı içeriğinde; milli kimlik, milli birlik ve beraberlik, milli aidiyet, resmi ideoloji, milli-manevi bilinç, milli ve manevi değerler, sorumlu/ideal yurttaş gibi pozitif olarak görülen kavramlara vurgu yapılmıştır. Bu sebeple çalışmada ortaya çıkan

resmi tarih anlayışı sosyal bilgiler öğretiminin içeriğinin doğal bir gerekliliği olarak değerlendirilmektedir.

Bu temalar arasında en dikkat çekici sonuçlardan biri de “tarih bilinci” kavramına yapılan vurgudur. Bunu yorumlamadan önce tarih bilinci kavramının ne olduğuna bakmakta yarar olabilir. Collingwood (1996: 40) tarihin ne olduğuna dair yapmış olduğu açıklama, aynı zamanda tarih bilinci konusunda da ipuçları içermektedir:

"Benim yanıtlım, tarihin insanın kendisine ilişkin bilgisi "için" olduğu. Kendini bilmesinin insan için önemli olduğu düşünülür genellikle: kendini bilme burada salt kendi kişisel özelliklerini, onu öteki insanlardan ayıran şeyleri bilme değil, insan olarak yapısını bilme demektir. Kendinizi bilmeniz, ilkin bir insan olmanın ne demek olduğunu bilmeniz, ikincileyin olduğunuz insan olmanın ne demek olduğunu bilmeniz, üçüncüleyin olduğunuz insan olmanın ve başka biri olmamanın ne demek olduğunu bilmeniz anlamına gelir. Kendinizi bilmeniz ne yapabileceğinizi bilmeniz anlamına gelir; kimse ne yapabileceğini denemeden bilmediği için de, insanın ne yapabileceği konusundaki tek ipucu ne yaptığıdır. Öyleyse, tarihin değeri bize insanın ne yaptığını, böylece insanın ne olduğunu öğretmesidir" (Öztaş ve Turan, 2009, akt. Özmen, Er ve Ünal, 2014).

Collingwood'un açıklamasından hareketle tarih bilincinin odağında insanın kendini anlaması, tanınması olduğu ileri sürülebilir. Tarih bilinci daha ayrıntılı olarak açıklanacak olursa; geçmişin yorumları, bugünün algılanması ve geleceğe ilişkin beklentiler arasında bağlantı kurabilmek demektir. Ancak bu anlamda tarih bilinci gelişmiş olan birey, kendisini zamanın akışı içinde değerlendirebilir ve kaba çizgileriyle ortak bir kültür mirası ve gelecek kurgusuna sahip olmanın sağladığı davranış belirliliği, benzerliği ve sorumluluğuyla toplum yaşamında aktif, yaratıcı bir biçimde yer alabilir (Toplumsal Tarih Dergisi, 2002; akt. Alkış ve Oğuzoğlu, 2005).

Çalışmada ortaya çıkan “Vatandaşlık Eğitimi Olarak Tarih Öğretimi” teması sosyal bilgiler öğretimindeki temel öğretim yaklaşımlarından olan ‘Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi’ ile karıştırılmamalıdır. Burada ortaya çıkan

temada pasif, sorumlu, nesne konumundaki bir vatandaşlıktan ziyade etkin vatandaşlığı vurgulamasıyla ayrılmaktadır.

Son olarak disiplinlerarası bir perspektiften tarih öğretiminin yapılmasına yönelik açıklamalar da önemli olarak değerlendirilmektedir. Ülkemizde tarih öğretiminin siyasi tarihe sıkıştırılan içeriği, bu bakış açısından hareketle sosyal bilgiler derslerinde tarih içeriğinin; sadece siyasi tarihi değil kültür tarihini, ekonomik tarihi, hukuk tarihi, sosyal tarih, bilim tarihi, teknoloji tarihi, kadınların tarihini ve belki de sıradan insanların tarihini de kapsayacak şekilde genişlemesi ile sonuçlanacaktır.

Çalışmanın ikinci boyutunda sosyal bilgiler öğretiminde tarih öğretiminin içeriğine dair çeşitli kişiler, olaylar, mekânlar, dönemler ve temalar vurgulanmıştır. Fakat burada ortaya çıkan en önemli sonuç sosyal bilgiler derslerine tarih içeriğinin nelerden oluşması gerektiği değil bu içeriğin nasıl düzenlenmesi gerektiğine yapılan vurgudur. Bu vurgulamalara detaylı bakıldığında; içeriğin yerelden/özelden genele, kronolojik, Türk tarihi merkezli, detaya girmeyen-yüzeysel, disiplinlerarası, beceri ve değere dayanan, genelden özele, tematik ve bütüncül bir yapıda düzenlenmesi düşünceleri dile getirilmiştir.

Sosyal Bilgiler derslerinde tarih öğretiminin eğitim durumlarının öncelikle özel öğretim yöntem ve tekniklerinin ve özel öğretim materyallerinin vurgulanması dikkat çekmektedir. Sosyal bilgiler doğası vurgulanırken tarih eğitiminin çağdaş yaklaşımlarının da yoğun olarak vurgulanması olumlu bir durum olarak değerlendirilmektedir. Diğer bir önemli sonuç da tek bir öğretim yöntem, teknik veya materyaline odaklanmak ziyade farklı yaklaşımları kullanmadan, yani çeşitlilikten söz edilmesidir.

Çalışmanın son boyutu olan ölçme ve değerlendirme boyutunda ise geleneksel yaklaşımlarından çok süreç değerlendirme, performans değerlendirme, kanıta dayalı tarih soruları, proje görevleri, öğrenci ürün dosyası (portfolyo), gözlem ve görüşme, kavram haritası, araştırma ödevleri, dereceli puanlama anahtarı (rubrik), akran değerlendirme ve öz-değerlendirme gibi yenilikçi yaklaşımlardan söz edilmesi olumlu olarak görülebilir.

5.2. Öneriler

Sosyal Bilgiler Öğretiminin Doğasına Uygun Tarih Öğretimi başlıklı bu çalışmada elde edilen bulgular ve bu bulgulara yönelik yapılan değerlendirmeler sonucunda aşağıdaki öneriler ortaya konulmuştur.

- Çalışmanın bir sınırlığı olarak daha fazla katılımcıya ulaşılması hedeflenmesine rağmen örneklem grubundaki sayı beklenin altında kalmıştır. Buna karşın çalışmanın dört boyutunda da çeşitli örüntülere ulaşılması olumlu olarak değerlendirilmektedir. Ancak daha detaylı sonuçlara ulaşmak için daha fazla sayıda katılımcıyla benzer çalışmaların yapılması yararlı olacaktır.
- Barr, Barth ve Shermis'in ABD'de sosyal bilgiler öğretimi yaklaşımlarını belirlemek üzere yapmış oldukları çalışmanın Türkiye'de benzerinin yapılması önerilmektedir. Bu çalışmada tarih disiplini bağlamında ortaya çıkan 9 tema göstermiştir ki; yapılacak benzer bir çalışmada sosyal bilgiler dersinin içeriğini oluşturan sosyal bilimlerin de (tarih, coğrafya, siyaset bilimi, sosyoloji, psikoloji, ekonomi vb.) ayrı ayrı olarak ele alınması daha detaylı bir şekilde bu yaklaşımların ortaya çıkartılmasını sağlayabilir.
- Sosyal bilgiler öğretiminde tarih öğretiminin amaçlarına ulaşılması için sosyal bilgiler öğretim programları güncellenirken veya hazırlanırken bu çalışmada amaç boyutunda ortaya konulan temaların dikkate alınması faydalı olabilir.
- Sosyal Bilgiler derslerinde tarih öğretiminin amacı olarak 'bilgi aktarımının' vurgulanmasının gerekçeleri ilave çalışmalarla daha detaylı araştırılabilir.
- Katılımcıların görüşlerinden hareketle sosyal bilgiler derslerindeki tarih içeriğinin düzenlenmesinde çeşitli sorunların var olduğu ileri sürülebilir. Bu noktaların dikkate alınması önerilmektedir.
- Sosyal bilgiler derslerinin içeriğini oluşturan tarih dışındaki coğrafya, siyaset bilimi, sosyoloji, psikoloji, felsefe, ekonomi, hukuk vb. diğer sosyal bilim dallarının da sosyal bilgiler doğasına uygun olarak nasıl ele alındığını ortaya koyacak benzer çalışmalar yapılabilir. "Sosyal Bilgilerin Doğasına Uygun Ekonomi Öğretimi" gibi.
- Çalışma başlangıç sürecinde Delphi yöntemi ile kurgulanmıştı. Lakin katılımcıların ilk aşamada geri dönüşlerinin azlığı çalışmanın durum çalışmasına

dönmesine, bir kereliğine dile getirilen görüşlere odaklanmasına sebep olmuştur. Buradan hareketle, benzer çalışmalar da çevrimiçi ortamda görüşmek almak yerine yüz yüze görüşmelerin yapılması önerilmektedir. Yine burada hareketle katılımcıların benzer çalışmalara katılımının düşük olmasının sebepleri de araştırma konusu yapılabilir.

- Son olarak sosyal bilgiler eğitimi alanındaki alan yazına bakıldığında “sosyal bilgilerin doğası, disiplinlerarasılık, yansıtıcı düşünme, güncellik, resmi tarih” kavramlarını genç araştırmacıların daha hızlı bir şekilde anlayabilmeleri için bu konularda Türkçe yayınlar yapmaları önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Açıklım, M. (2011). *Turkish Pre-Service Teachers' Beliefs about the Nature of Social Studies*. Social Studies Research and Practice, Volume 6, Number 3.
- Alkış, S. ve Oğuzoğlu, Y. (2005). Ülkemiz Koşullarında Tarihi Çevre Eğitiminin Önemi ve Gerekliliğini Arttıran Etkenler. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, XVIII (2), s. 347-361.
- Altun, A. (2014), *İlkokul ve Ortaokul Öğrencilerinin Tarih Kavramına İlişkin Algılarının Yörüngesi*. İstanbul: Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi 14 (6).
- Aslan, E. (2005). *Türkiye’de Tarih Eğitiminin Sorunları*. Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı:18.
- Aslan, E. (2006). *Neden Tarih Öğretiyoruz?*. Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı:20.
- Ata, B. (2014). ‘*Sosyal Bilgiler Ünitesi*’ Kavramı Üzerine Bazı Düşünceler’. Turan, R., Sünbül, A. M. ve Akdağ, H. *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar-1, 2*. Baskı, Pegem A Yayıncılık: Ankara.
- Barton, K. C. (2005). *History and identity in pluralist democracies: Reflections on research in the US and Northern Ireland*. Canadian Social Studies, 39(2).
- Baymur, A. F. (1945). *Tarih Öğretimi*. Ankara: Maarif Matbaası.
- Bilgili, A. S. (ed.) (2013). *Sosyal Bilgilerin Temelleri*. 6. Baskı, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Bilgin, N. (2000). *İçerik Analizi*, İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. 12. Baskı. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Carr, E. H. (2005). *Tarih Nedir?*. çev. Gürtürk, M. G., İstanbul: İletişim Yayınları.
- Creswell, J. W. (2014). *Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları Araştırma Deseni*. Demir, S. B. (çev.ed.), Ankara: Eğiten Kitap.
- Çapa, M. (2006). *Tarih*. Demircioğlu, İ. H. (ed). Sosyal Bilgilerin Temelleri. Ankara: Hegem Yayınları.
- Demir, Ö. ve Acar, M. (1997). *Sosyal Bilimler Sözlüğü*. Ankara: Vadi Yayınları
- Demircioğlu İ.H. (2010). *Tarih Öğretiminde Öğrenci Merkezli Yaklaşımlar*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Demircioğlu, İ. H. (2014). *Türkiye’de Tarih Eğitimi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. İstanbul: Yeni Türkiye Dergisi Türk Eğitimi Özel Sayısı 59.
- Demircioğlu, İ. H. ve Tokdemir, M. A. (2008). *Değerlerin Oluşturulma Sürecinde Tarih Eğitimi: Amaç, İşlev ve İçerik*. Değerler Eğitimi Dergisi, Cilt 6, No. 15.
- Demircioğlu, İ. H. ve Turan, İ. (2012). *Tarih Öğretiminde Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Demirel, M. ve Turan, İ. (ed.) (2009). *Tarih Öğretim Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Dewey, J. (2012). *İlköğretimde Tarihin Amacı*, Okul ve Toplum, 3. Baskı. çeviri: Başman, H. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Dilek, D. (2007). *Tarih Derslerinde Öğrenme ve Düşünce Gelişimi*. (3.baskı). Ankara: Nobel Yayın.
- Doğan, Y. (2008), *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Tarihsel Yazılı Kanıt Kullanmanın Öğrencilerin Akademik Başarısına Etkisi*, İstanbul: Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 12, Sayı:2.
- Doğanay, A. (2002). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Öztürk, C., Dilek, D. *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Ergün, M. (2015). *Eğitim Felsefesi*. 5. Baskı. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Ersanlı Behar, B. (1996). *İktidar ve Tarih*. 3. Baskı. İstanbul: Afa Yayınları.
- Fayda, M. (2011). *Tarih*. İslam Ansiklopedisi, Cilt: 40, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Filiz, S. B. (ed.) (2011). *Öğrenme Öğretme Kuram ve Yaklaşımları*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Freire, P. (2014). *Ezilenlerin Pedagojisi*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Glesne, C. (2013). *Nitel Araştırmaya Giriş*. Ersoy, A., Yalçınoğlu P. (çev.ed.), 2.Baskı, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gulbenkian Komisyonu (2012). *Sosyal Bilimleri Açın*. 9. Basım, Tekeli, Ş. (çev.) İstanbul: Metis Yayınları.

- Hobsbawm, E. (1996). *Kısa 20. Yüzyıl, 1914-1919 Aşırıliklar Çağı*. Türkçesi: Yavuz Alagon, İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- Hockett, J.A. (1941). *The Nature of Function of Social Studies in Education*. Review of Educational Research, Vol.11. American Educational Research Association.
- Iggers, Georg G. (2007). “Yirminci Yüzyılda Tarih Yazımı” *Bilimsel Nesnellikten Postmodernizme*. Gül Çağalı GÜVEN (çev.), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Kabapınar, Y. (2014). *Kuramdan Uygulamaya Sosyal Bilgiler Öğretimi*. 4. Baskı. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Karasar, N. (2015). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kaya, K. (1939). *Çocuğa Uygun Tarih Tedrisatı*. İstanbul: Tan Matbaası.
- Kaya, R. (2009). ‘Tarih Öğretim Amaçları’. Demirel, M. ve Turan, İ. (Ed.). *Tarih Öğretim Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kaymakçı, S. (2009). *Yeni Sosyal Bilgiler Programı Neler Getirdi?*. Ankara: Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi 5 (29).
- Kaymakçı, S. ve Ata, B. (2012). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgilerin Doğasıyla İlgili Görüşleri*, Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi 3 (1).
- Keçe, M. (2009). *İlköğretim Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Okuryazarlık Durumlarının Belirlenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

- Keçe, M. (2013). *'Tarih Okuryazarlığı'*, Gençtürk, E. ve Karatekin, K. (Ed.), *Sosyal Bilgiler İçin Çoklu Okuryazarlıklar*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Keçe, M. ve Merey, Z. (2011). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Kazanımlarının Sosyal Bilimler Disiplinlerine ve Disiplinlerarası Anlayışa Uygunluğunun Belirlenmesi*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt: VIII, Sayı: I.
- Kılınç, E. (2014). *Pre-Service Social Studies Teachers' Understandings about the Nature of the Social Studies*. International Electronic Journal of Elementary Education, 6 (3).
- Köksal, H. (2010). *Türkiye'de Tarih Öğretimi Tartışmaları ve Tarih Öğretiminde Kültür Okur Yazarlığı*. Eğitim, Çatışma ve Toplumsal Barış: Türkiye'den ve Dünyadan Örnekler.
- Köstüklü, N. (2006). *Sosyal Bilimler ve Tarih Öğretimi*. Konya: Kişisel Yayınları.
- Kurt, S., Bolat, Y. ve Çermik, F. (2014). *Sosyal Bilgiler Öğretmeni Adaylarının Sosyal Değerlere İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi*, Ankara: Turkish Studies 9/5.
- Kuş, Z. ve Çelikkaya, T. (2010). *Sosyal Bilgiler Öğretimi İçin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Beklentileri*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt: VIII Sayı:II.
- Kütükoğlu, Mübahat (2011). *Tarih Araştırmalarında Usûl*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Meb (2005), *İlköğretim Sosyal Bilgiler dersi 6-7. Sınıflar öğretim programı ve kılavuzu taslak basım*, Ankara.

- Moffatt, M. P. (1957). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Oran, N. (çev.), İstanbul: Maarif Basımevi.
- NCHS, (1994). National Center for History in the Schools. *National Standarts: History for Grades K-4*. Los Angeles: Author
- Öner, G. (2015). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Okul Dışı Tarih Öğretimine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi*, TUHED Türk Tarih Eğitimi Dergisi 4 (1).
- Özbaran, S. (1992). *Tarih ve Öğretimi*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Özbaş, B. (2012). *Sosyal Bilgiler Öğretmeni Olarak Ben Kimim? Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Mesleki Kimliklerine İlişkin Görüşlerinin Metafor Analizi Yoluyla İncelenmesi*, Ankara: Turkish Studies 7/2.
- Özbaş, B. ve Aslan, E. (2012). *İlköğretim Öğrencilerinin Tarihsel Bilgiye Yönelik Görüşlerini Belirleme Ölçeği*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi Cilt:45, Sayı:2.
- Özçelik, İ. (2001). *Tarih Araştırmalarında Yöntem ve Teknikler*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Özmen, C., Er, H. ve Ünal, F. (2014). Televizyon Dizilerinin Tarih Bilinci Üzerine Etkisi "Muhteşem Yüzyıl Dizisi Örneği". *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11/25.
- Öztürk, C. ve Otluoğlu, R. (ed). (2002). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünler ve Yazılı Materyaller*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

- Öztürk, C. (2011). *Sosyal Bilgiler Öğretimi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi*. 2. Baskı. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Öztürk, C. (ed.) (2016). *Farklı Ülkelerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programları*, 2. Baskı. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Paykoç, F. (1995). *İlköğretim konularında Sosyal bilgiler ve sorunları*. Türk Eğitim Derneği Öğretim Dizisi, Ankara: Şafak matbaacılık.
- Safran, M. (ed.) (2015). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, 4. Baskı, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Safran, M. (2006). *Tarih Eğitimi Makale ve Bildiriler*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Safran, M. (ed.) (2011). *Tarih Nasıl Öğretilir?*. İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- Safran, M. (2014). *Sosyal Bilgiler Öğretimine Bakış*. Tay, B., Öcal, A. (ed.) *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi*, 3. Baskı, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Safran, M. ve Şimşek, A. (2006). *İlköğretimde Zaman Kavramının Gelişimi*, Elementary Education Online 5 (2).
- Salmamza, D. (2014). *Nature and Scope of Social Studies Education and National Development*. Journal of Pristine, Vol. 9, Number 1.
- Seefeldt, C., Castle, S. ve Falconer, R.C. (2015). *Okul Öncesi/İlkokul Çocukları İçin Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Keskin, S. C. (çev. Ed.). 9. Baskı, Ankara: Nobel Yayıncılık.

- Sever, R. (2015). Sosyal Bilgiler Öğretimine Giriş. Sever, R. (Ed.). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Sezginsoy, B. ve Akkoyunlu, B. (2011). *Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih Bilinci Oluşturmada Dizgeli Öğretimin Etkililiği*, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 41.
- Sönmez, V. (2005). *Hayat ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Öğretmen Kılavuzu*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Stearns, P. N. (2009). *Neden Tarih Öğreniyoruz?*. Dinç, E. (çev.) Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.
- Şahin, T. E., (2006). *Bilim, Bilimler ve Bilgi Alanları*. Ankara: Dikey Yayıncılık.
- Tarman, B. ve Acun, İ. (2010). *Sosyal Bilgiler Eğitimi ve Yeni Bir Sosyal Bilgiler Hareketi*, Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi 1 (1).
- Tosh, J. (2011). *Tarihin Peşinde*. Arıkan, Ö. (çev.), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tunçay, M. (1975). Felsefe Kurumu Seminerleri. “İlk ve Orta Öğretimde Tarih” *Türkiye’de Tarih Öğretimi*. Ankara: TTK Yayınları.
- Turan, R. ve Ulusoy, K. (2011). *Sosyal Bilgilerin Temelleri*. 2. Baskı, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Uslu, S. (2013). *Sosyal Bilgiler ders kitaplarında Atatürkçülük konularının öğretimi*. Akbaba, B. (ed.) *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu Sosyal Bilgiler*, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. 8. Basım. Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Yılmaz, A. (2008). *Sosyal Bilgiler Dersi Tarih Konularının Çoklu Zekâ Kuramına Göre İşlenişi*, İstanbul: Marmara Coğrafya Dergisi (18).
- Yılmaz, K. ve Kaya, M. (2011). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarih Algısı ve Tarih Öğretimine Pedagojik Yaklaşımları*, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.
- Yılmaz, K. ve Şeker, M. (2011). *İlköğretim Öğrencilerinin Müze Gezilerine ve Müzelerin Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılmasına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi*. İstanbul Aydın Üniversitesi Fen Bilgisi Dergisi, Yıl:3, Sayı:9.
- Yılmaz, K. (2013). *Postmodernist Tarih Yaklaşımı: Postmodernizmin Tarih Eğitimi İçin Doğurguları*. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı.34.

EKLER

23.05.2016

[SURVEY PREVIEW MODE] SOSYAL BİLGİLERİN DOĞASINA UYGUN TARİH ÖĞRETİMİ Survey

SOSYAL BİLGİLERİN DOĞASINA UYGUN TARİH ÖĞRETİMİ**1. GÖNÜLLÜ BİLGİLENDİRME FORMU**

1 / 7

14%

Bir araştırma projesine davet edilmektesiniz. Karar vermeden önce araştırmanın neden ve nasıl yapılacağını anlamanız çok önemlidir. Lütfen biraz zaman ayırın ve aşağıdaki bilgileri dikkatlice okuyun, isterseniz başkalarıyla tartışın. Açık olmayan bir bölüm varsa ya da daha ayrıntılı bilgiye ihtiyaç duyuyorsanız lütfen bizi arayın. Ancak araştırmaya katılmak isteyip istemediğinize karar vermek için lütfen biraz düşünün.

Bu araştırma araştırmacı Mustafa CANLI tarafından, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi olarak Yrd. Doç. Dr. Adnan ALTUN danışmanlığında yürütülmektedir. İletişim Bilgileri: Tel: 0543 266 91 08
e-mail: mustafacanli89@gmail.com

Bu çalışmada ortaokul sosyal bilgiler derslerinde tarih konularının öğretiminin "sosyal bilgilerin doğası" dikkate alındığında nasıl şekilleneceğini alan uzmanların görüşlerinden hareketle belirlemek amaçlanmaktadır. Çalışmaya sosyal bilgiler eğitimi, tarih eğitimi ve tarih alanlarından 50 öğretmen üyesi ve 50 sosyal bilgiler öğretmeni katılacaktır. Araştırmada öncelikle sizinle ilgili bazı genel bilgiler alındıktan sonra konuya yönelik 5 açık uçlu soruyu cevaplamanız istenilecektir. Yaklaşık 20-25 dakikanızı alacak çalışma böylece sonuçlandırılacaktır.

Bu araştırmaya gönüllü olarak katılmaktasınız. Uygulama süresince dürüstlüğünüze ve samimiyetinize ihtiyaç duyulmakta olup, bu nedenle siz seçildiniz. Yaklaşık 100 kişinin tabii tutulacağı bir uygulamadır.

Araştırmaya katılmak gönüllülük esasına dayanmaktadır. Uygulamanın istediğiniz anında, diğer katılımcıları etkilemeden araştırmadan ayrılmak istediğinizi uygulayıcıya herhangi bir neden veya koşul belirtmeden ifade edebilir ve ayrılabilirsiniz. Araştırmada size verilen konular veya uygulamalar dışında herhangi bir rahatsızlık hissettiğinizde araştırmayı bırakmanız da mümkündür. Bu konuda size olumsuz dönecek herhangi bir sorumluluğunuz yoktur.

Bu araştırmaya katılmayı kabul ederseniz, sadece "surveymonkey" web sitesinde yer

23.05.2016

[SURVEY PREVIEW MODE] SOSYAL BİLGİLERİN DOĞASINA UYGUN TARİH ÖĞRETİMİ Survey

SOSYAL BİLGİLERİN DOĞASINA UYGUN TARİH ÖĞRETİMİ**2. AMAÇ**2 / 7 29%*** 6. Sosyal Bilgiler derslerinde tarih öğretiminin amaçları nelerdir?**

Önceki

İleri

size'nden sunulmaktadır

Anket çalışmalarını ne kadar kolay olduğunu görün.

ÖNİZLEME VE TEST

Geri Bıldirim Al

İptal

<https://s.surveymonkey.com/j/PreviewForm?sm=29Q572F200vE85FDAU4YC47MOU88uRITIVTEZvT8M4Yg01PR3UMpAvcYv6P>

1/1

23.05.2019

[SURVEY PREVIEW MODE] SOSYAL BİLGİLERİN DOĞASINA UYGUN TARİH ÖĞRETİMİ Survey

SOSYAL BİLGİLERİN DOĞASINA UYGUN TARİH ÖĞRETİMİ

3. İÇERİK

3 / 7 43%

- * 7. Sosyal Bilgiler derslerinde tarih öğretiminin içeriği hangi konulardan (kişi, olay, mekân, dönem vb.) oluşmaktadır?

Önceki

İleri

 SurveyMonkey®

Size iftinden sunulmaktadır

Anket oluşturmanın ne kadar kolay olduğunu görün.

ÖNİZLEME VE TEST

Geri Bildirim Al

İptal

23.05.2016 [SURVEY PREVIEW MODE] SOSYAL BİLGİLERİN DOĞASINA UYGUN TARİH ÖĞRETİMİ Survey

SOSYAL BİLGİLERİN DOĞASINA UYGUN TARİH ÖĞRETİMİ

4. EĞİTİM DURUMLARI

4 / 7 57%

*** 8. Sosyal Bilgiler derslerinde Tarih öğretiminin eğitim durumları (yöntem ve teknikleri, öğretim materyalleri, ders kitapları vb.) nasıl olmalıdır?**

Önceki İleri

 SurveyMonkey®
tarafından sunulmaktadır.
Anket durumunu, ne kadar kolay olduğunu görün.

 ÖNİZLEME VE TEST

<https://surveymonk.com/Preview?sm=6Q572FJ30vE6f8FD4UHYC7MOuH9eRITVTE2sTfM4Yg01PR3MpuC7Ys8P> 1/1

24/05/2018

[SURVEY PREVIEW MODE] SOSYAL BİLGİLERİN DOĞASINA UYGUN TARİH ÖĞRETİMİ Survey

SOSYAL BİLGİLERİN DOĞASINA UYGUN TARİH ÖĞRETİMİ

6. TEMEL ARAŞTIRMA SORUSU

6 / 7 85%

- * 10. Sosyal bilgileri mantığına/doğasına uygun bir tarih öğretiminin temel özellikleri nelerdir?

Önceki

İleri

 SurveyMonkey®

Online anketler için en iyi araçtır
Anket oluşturmanın ne kadar kolay olduğunu görün.

ÖNİZLEME VE TEST

Geri Bildirim Al

İptal

23.05.2019

[SURVEY PREVIEW MODE] SOSYAL BİLGİLERİN DOĞASINA UYGUN TARİH ÖĞRETİMİ Survey

SOSYAL BİLGİLERİN DOĞASINA UYGUN TARİH ÖĞRETİMİ**7. TEŞEKKÜRLER**

7 / 7

100%

Çalışmaya gösterdiğiniz ilgi ve katkılar için teşekkür ederim.

Mustafa CANLI
 Abant İzzet Baysal Üniversitesi
 Eğitim Bilimleri Enstitüsü
 Sosyal Bilgiler Eğitimi
 Yüksek Lisans Öğrencisi
 mustafacanli89@gmail.com
 Cep tel: 05432669108

Önceki

Bitiş

 SurveyMonkey®

tasarından sunulmaktadır.

Anket oluşturmanın ne kadar kolay olduğunu görün.

ÖNİZLEME VE TEST

Geri Bildirim Al

İptal

Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulu

Mustafa CANLI
Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Eğitim Bilimler Enstitüsü
İlköğretim A. B. D.

Sayın Mustafa CANLI,

“Sosyal Bilgiler Eğitiminin Doğasına Uygun Tarih Öğretimi” konulu araştırmanız ile ilgili olarak Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kuruluna yapmış olduğunuz başvuru (Protokol NO. 2016/133) Kurulumuzun 21.09.2016 tarihli ve 2016/05 toplantısında değerlendirilerek etik olarak uygun bulunmuştur. Bilgilerinize sunarız.

Prof. Dr. Hamit COŞKUN (Başkan)

izinli
Prof. Dr. Mehmet ERYİĞİT (Üye)

Doç. Dr. Altay Eren (Üye)

izinli
Doç. Dr. H. Birol YALÇIN (Üye)

Doç. Dr. Seval ALKOY (Üye)

AL
Y. Doç. Dr. Abdullah DURAKOĞLU (Üye)

Av.

(Üye)